

Voorlopige agenda van de commissie Beheer en Verkeer van 19 mei 2015

Hierbij wordt u uitgenodigd voor de openbare vergadering van de commissie Beheer en Verkeer

Datum: dinsdag 19 mei 2015
Aanvang: 20:00 uur
Locatie: Oude raadzaal
Voorzitter: D.J. van der Meide
Griffier: dhr. W.T. Meijer t.(050) 367 77 26; wolbert.meijer@groningen.nl

Opening
EXTRA VERGADERING ALS VERVOLG OP 13 MEI JL
Bijlage - Uitnodigingsbrief met toelichting op de agenda (pdf)

A Algemeen deel

- A1. Opening en mededelingen
- A2. Vaststelling agenda
- A3. Afspraken en planning (portefeuille Gijsbertsen)
 - A3a. Besluitenlijst
Bijlage - 15-04-08 B&V-besluitenlijst 8 april (pdf)
 - A3b. Lange termijn agenda
Bijlage - LTA B&V mei 2015 (pdf)
 - A3c. Lijst initiatiefvoorstellen en moties
Bijlage - IM-lijst B&V mei 2015, niet afgehandeld (pdf)
Bijlage - IM-lijst B&V mei 2015, afgehandeld (pdf)
- A4. Conformstukken
 - A4a. Gresco energiebesparende maatregelen Stadsschouwburg (raadsvoorstel, 26 maart 2015)
Raadsvoorstel - Gresco energie besparende maatregelen Stadsschouwburg (pdf)
- A5. Ingekomen stukken (portefeuille Gijsbertsen)
Bijlage - Ingekomen stukken B&V mei 2015 (pdf)
- A6. Rondvraag

B Inhoudelijk deel

- B1.** Groningen energieneutraal in 2035!
(rapport Rekenkamercommissie)
Raadsvoorstel - Onderzoek Energiebeleid Rekenkamercommissie (pdf)
Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def (pdf)
Collegebrief - Informeren over rekenkamerrapport Groningen Energieneutraal in 2035 (pdf)
- B2.** Programma Groningen geeft energie 2015-2018
(raadsvoorstel 26 maart 2015)
Raadsvoorstel - Programma Groningen geeft energie 2015-2018 (pdf)
Bijlage - Programma Groningen geeft energie (pdf)
- B3.** Kader en plankrediet Geothermie en warmtenet Noordwest
(raadsvoorstel 24 april 2015)
Raadsvoorstel - Kader en plankrediet Geothermie en warmtenet Noordwest (pdf)

Sluiting

Bij de inhoudelijke agendapunten onder A en B (m.u.v. de ingekomen stukken) kunnen burgers gebruik maken van het inspreekrecht. Men krijgt daarvoor maximaal drie minuten. De totale inspreektijd per vergadering is maximaal een kwartier. Insprekers dienen zich minimaal 24 uur voor de vergadering aan te melden bij de commissiegriffier. De agenda's zijn onder voorbehoud. De definitieve agenda's worden in de vergadering vastgesteld.

U kunt deze vergadering live volgen via www.gemeenteraad.groningen.nl

Bijlage - Uitnodigingsbrief met toelichting op de agenda

Onderwerp Uitnodiging commissievergaderingen 13 en 19 mei a.s.

Leden raadscommissie B&V

Telefoon (050) 367 77 26	Bijlage(n)	Ons kenmerk
Datum 1 mei 2015	Uw brief van	Uw kenmerk

Geachte commissieleden,

Namens uw voorzitter, de heer Van der Meide, nodig ik u uit voor TWEE vergaderingen van de raadscommissie Beheer en Verkeer op woensdag 13 mei 2015 én op dinsdag 19 mei beide om 20.00 uur in de oude Raadzaal op het Stadhuis. Op 13 mei komen de onderwerpen van de wethouders Van Keulen en De Rook aan de orde, en op 19 mei die van wethouder Gijsbertsen. Ook de zaken onder het algemene deel (A) kunnen op die manier verdeeld worden.

Conformstukken

Voor 13 mei staat hier een raadsvoorstel over **nachttreinen** op de agenda, waarover wij weinig discussie verwachten. Mocht u het toch (uitgebreid) willen bespreken, dan horen wij dit graag z.s.m. Tevens ontvangt u de jaarstukken van de gemeenschappelijke regeling **ARCG**, waarbij u de gelegenheid hebt om uw zienswijze t.a.v. de algemene kaders voor 2016 te geven.

Voor 19 mei staat er nog een raadsvoorstel in het kader van de Gresco op de agenda, nu m.b.t. de Stadsschouwburg.

Evenementen

In oktober en december vorig jaar is het evenementenbeleid uitgebreid aan de orde geweest. Er zijn toen een aantal moties aangenomen, waarop het college nu reageert. Bovendien zou gekeken worden naar de doorberekening van de kosten van evenementen, en daarvoor ligt nu een discussienotitie voor. Zie verder ook het LTA-item over dit onderwerp (2014-297).

In het presidium is verder toegezegd dat de wethouder mondeling een stand van zaken kan geven m.b.t. de kwestie Noorderplantsoen. U kunt op basis daarvan dan besluiten of en zo ja hoe u hiermee nog iets wilt doen.

Bijlage - Uitnodigingsbrief met toelichting op de agenda

Bladzijde 2 van 2
Onderwerp

Parkeren

Op het gebied van parkeren liggen drie raadsvoorstellen voor, plus het jaarverslag van het Parkeerbedrijf. Wij stellen voor deze stukken in één keer te behandelen. Bij het jaarverslag dient u er rekening mee te houden dat voor verschillende onderdelen geheimhouding is opgelegd. Mocht u juist over deze onderdelen wensen te spreken, dan zal dat in een besloten zitting moeten aan het eind van de vergadering; laat u dat dan a.u.b. tijdig weten. Overigens staan nog twee op de LTA aangekondigde stukken m.b.t. parkeren nog open, t.w. Onderzoeksrapportage parkeerbedrijf en geactualiseerde meerjarenprognose 2015. In de brief bij het jaarverslag wordt gemeld dat het onderzoek nog niet is afgerond, waarom wordt voorgesteld om deze beide punten te koppelen aan de behandeling van de uitwerking van de motie 'Herijking visie op parkeren' in het 4e kwartaal.

OV-bureau

Het OV-bureau is één van de belangrijke verbonden partijen van de gemeente. U wordt in de gelegenheid gesteld om uw zienswijze kenbaar te maken t.a.v. concept-begroting en concept-busdienstregeling 2016. Voor de goede orde hebben we ook de jaarstukken bijgevoegd, zodat het beeld compleet is.

Energie en duurzaamheid

Voor 19 mei worden de onderwerpen op het gebied van duurzaamheid geagendeerd. Allereerst het rapport van de rekenkamercommissie, dat u op 28 april jl. is gepresenteerd. Gevolgd door de herijking van het duurzaamheidsprogramma van het college. We hebben er bewust voor gekozen om beide onderwerpen gescheiden te agenderen, zodat het RKC-rapport voldoende aandacht krijgt, en de conclusies bij B1 meegenomen kunnen worden bij de bespreking van B2. Als B3 volgt dan kader en plankrediet geothermie en warmtenet NW; hierover is eerder gesproken in uw commissie van maart.

Dossiermodule RIS

Graag attendeer ik u nog even op de dossiermodule op het RIS. Ten aanzien van verschillende hierboven genoemde onderwerpen staan de stukken die eerder gepasseerd zijn hier bij elkaar (Evenementen, Parkeren, Duurzaamheid, Geothermie). Als u de dossiermodule via de inlogcode benadert, vindt u ook de vertrouwelijke stukken, bijv. de stukken t.b.v. de workshop over het parkeerbeleid, en de stukken rond de studiereis geothermie.

Met vriendelijke groet,
namens de voorzitter,

Wolbert Meijer,
Raadsadviseur

Bijlage - 15-04-08 B&V-besluitenlijst 8 april

BESLUITENLIJST RAADSCOMMISSIEVERGADERING BEHEER EN VERKEER

Datum: 8 april 2015
Plaats: oude raadzaal
Tijd: 16.30 – 18.30 uur

1. AGENDAPUNTEN VOOR DE RAAD

- Raadsvoorstel Fietsstrategie Groningen 2015-2025
 - Conform naar raad 22 april a..s
- Collegebrief discussienota 'Op weg naar een afvalloze Stad'
 - Als 1-minuutinterventie naar raad 22 april a.s.
 - SP en CDA overwegen motie

2. TOEZEGGINGEN

- College neemt alle opmerkingen over concrete fietssituaties en –kwesties mee richting uitvoeringsplan fietsstrategie.

3. LTA, MOTIES/TOEZEGGINGEN, INGEKOMEN STUKKEN

- Besluitenlijst 11 maart 2015
 - Brief over afspraken GS met NAM over aardbevingsrisico's Zuidelijke Ring is onderweg
 - Kwestie 'tegelijk groen' besproken bij fietsstrategie
- LTA:
 - Aangekondigde discussie over riooltarieven wordt gecombineerd met algehele discussie over woonlasten na de zomer
 - Akkoord met voorstellen in blauw
- Ingekomen stukken
 - Geen agenderingen

4. VERSLAGEN

- Verslag 11 maart conform vastgesteld

5. AFSPRAKEN

- College neemt raad mee in overwegingen richting nieuw Afvalbeheerplan en evt. keuze voor diftar, door o.a. te gaan kijken bij andere gemeenten
- College komt met uitnodiging commissie voor bezoek aan wijkpost Beijum

Bijlage - LTA B&V mei 2015

Lange Termijn Agenda per 1-5-2015

J

maand / kwartaal	nummer	die	onderwerp	voorn document	portefeuille	opmerkingen
PM	2015-26	B&V	Gresco Stadsschouwburg Verdwenen middenstrook na herinrichting Hoendiep: gesprekken met bewoners over oplossing lopen verzoekt dit af te wachten. Weth. Zal dit verifiëren en evt. op terug komen		Gijsbertsen	op agenda 19-5-15, daarna afvoeren.
PM	2015-63	B&V	Verlenging OV-concessie Groningen-Drenthe: weth. Zal aandacht vragen bij het OV-bureau over het personeelsbeleid m.b.t. de SROI		v. Keulen	toezegging B&V 21 jan '15
PM	2015-64	B&V	Als er voortgang is op het dossier Westelijke Ringweg, meldt wethouder dit zsm		de Rook	toezegging B&V 21 jan '15
PM	2015-20	B&V	Terugblik doelsortenbeleid afgelopen 6 jaar		de Rook	toezegging B&V 10-12-14. herhaald in B&V 11-3-15
PM	2015-24	B&V	* Als er ontwikkelingen zijn ten nadele van optimalisaties ARZ komt wethouder terug bij raad		Gijsbertsen	toezegging B&V 21-01-15
PM	2015-27	B&V	* Als er tijdens de aanbestedingsprocedure ARZ ontwikkelingen zijn buiten de door de raad gestelde kaders komt wethouder terug bij de raad * Wethouder beziet of er voor De Wijert soortgelijke maatregelen mogelijk zijn als voor Helpman ('gereedschapskist' van ir. Blom), om negatieve effecten te verzachten			toezeggingen in B&V van juni resp. nov. 2014
PM	2014-290	B&V	Raad wordt geïnformeerd over gesprek met bewoners van woonschepen inzake werkzaamheden Hoendiep		v. der Schaaf	zie toezeggingenbrief 10/11/14, n.a.v. LTA-overleg november 2014.
PM	2014-289	B&V	GroenLinks en Partij voor de Dieren komen met discussienotitie groencompensatie	voorstel	n.v.t.	aangekondigd 19/11/14
			na verloop van tijd (bijv. een jaar) zal gekeken worden of de in de verordening openbaar vaarwater opgenomen definitie van 'verwaarloosd schip' voldoende duidelijkheid biedt om mee te kunnen werken	n.v.t.	v. der Schaaf	toezegging B&V 11-12-13
PM	2014-117	B&V	Kabelbaan / Fly-over		de Rook	afhankelijk van aanlevering door stichting Fly-over
PM	2013-304	B&V				
11-mrt-15	2014-245	B&V	Stand van zaken Parkeerplan Korrewegwijk	voorstel	de Rook	n.a.v. LTA-overleg november 2014
11-mrt-15	2014-246	B&V	Stand van zaken Parkeerplan Oosterparkwijk	voorstel	de Rook	n.a.v. LTA-overleg november 2014
11-mrt-15	2014-247	B&V	Stand van zaken Parkeerplan De Hoogte	voorstel	de Rook	n.a.v. LTA-overleg november 2014
8-apr-15	2015-62	B&V	Op basis van samenwerking met dierenambulance en dierenbescherming wordt plan van aanpak gemaakt over dierenwelzijnsbeleid. Na februari is er meer duidelijkheid over de planning hiervan.		Gijsbertsen	toezegging B&V 21 jan. '15
8-apr-15	2014-257	B&V	Info over aanpak n.a.v. motie luchtvaartlta ARZ	brief	de Rook	gewijzigd bij LTA-overleg feb. 2015

Legenda:

Blaauw=nieuw

Rood= verwacht discussiepunt in commissie

1/3

Bijlage - LTA B&V mei 2015

Lange Termijn Agenda per 1-5-2015

maand/ kwartaal	nummer	die	onderwerp	vorm document	portefeuille opmerkingen
8-apr-15	2014-194	B&V	Vaststelling herijking duurzaamheidsprogramma Vervolg/uitwerking evenementenbeleid, met aandacht voor de volgende toezeggingen: * zal de labeling van de dancemuziek nog eens tegen het licht houden en komt hierop terug. * zoekt uit hoe het zit met de regelgeving omtrent de aanwezigheid van (dieren)hulpdiensten bij evenementen waarbij dieren betrokken zijn en komt hier schriftelijk op terug. * zal onderscheid maken tussen gratis en betaalde festivals in het onderzoek naar tarieven en kostendekkenheid. * komt schriftelijk terug op uitbreiding van de adviesgroep evenementenprogramma.	voorstel	Gijsbertsen op agenda 19-5-15; daarna afvoeren.
13-mei-15	2014-297	B&V		brief	van Keulen Op agenda 13-5-15, daarna afvoeren.
13-mei-15	2014-164	B&V	Onderzoeksrapportage Parkeerbedrijf, bezien of beleid moet worden bijgesteld + jaaverslag Parkeerbedrijf 2014 + geactualiseerde meerjarenprognose 2015 + uitwerking motie betaald parkeren op zondag		jaarverslag en zondagparkeren op agenda 13-5-15, daarna afvoeren, overig naar 4e kw. 15 i.c.m. 2014-32.
13-mei-15	2014-155	B&V	College kijkt of er maatregelen te nemen zijn om de geluidsoverlast aan de Parkweg terug te dringen in het kader van de HOV-maatregelen		gewijzigd bij LTA-overleg feb. 2015
13-mei-15	2014-248	B&V	Situatie Noorderplantsoen	brief	de Rook
13-mei-15	2014-293	B&V	Vaststellen businesscase geothermie en plankrediet vervolgfase, tevens info over second opinion, subsidiegelden, communicatie, rol Provincie	voorstel	v. Keulen Gijsbertsen op agenda 19-5-15; daarna afvoeren.
13-mei-15	2014-161	B&V	Vanaf rekening 2014 wordt duidelijker in tekst aangegeven of een project al gerealiseerd is of dat uitvoering nog moet starten		toezegging in collegebrief 'afhandeling de Rook rekeningscommissies' 27/5/14
3-jun-15	2015-67	B&V/ R&W	Binnenstadsvisie	voorstel	de Rook
17-jun-15	2015-60	B&V	Kredieten n.a.v. Gresco MJP	voorstel	v. Keulen Gijsbertsen
17-jun-15	2015-31	B&V	Uitvoeringsprogramma fietsstrategie (i.c.m. binnenstadsvisie)	brief	de Rook toegevoegd bij LTA-overleg feb. 2015
17-jun-15	2014-255	B&V	Dienstregeling 2016 OV-hoofdlijnen	brief	de Rook gewijzigd bij LTA-overleg feb. 2015
17-jun-15	2014-59	B&V	Uitkomsten onderzoek n.a.v. motie Weesfietsen	brief	v. Keulen gewijzigd bij LTA-overleg feb. 2015
17-jun-15	2014-253	B&V	Afronding Card-Only (nacalculatie)	voorstel	de Rook gewijzigd bij LTA-overleg feb. 2015
17-jun-15	2014-157	B&V	UMCG-knoop, met aandacht voor de volgende toezegging: * voordat overgegaan wordt tot bussluit in Bloemsingel zal huidige situatie (opheffing knip) worden geëvalueerd.		de Rook gewijzigd bij LTA-overleg feb. 2015

Legenda:

Blaauw=nieuw

Rood= verwacht discussiepunt in commissie

Bijlage - LTA B&V mei 2015

Lange Termijn Agenda per 1-5-2015

J

maand/ kwartaal	nummer	die	onderwerp	voorn document	portefeuille	opmerkingen
17-jun-15	2014-128	B&V	wethouder zal commissie op de hoogte houden m.b.t. ontwikkelingen evt. afsluiting Heribrug voor verkeer (commissie wenst hierover t.z.t. met wethouder te spreken, m.n. ChristenUnie) in het kader van de HOV-maatregelen		de Rook	gewijzigd in LTA-overleg feb. 2015
17-jun-15	2014-300	B&V	Sleutelrapportages + HOV maatregelen		de Rook	n.a.v. LTA-overleg november 2014
17-jun-15	2014-219	B&V	Beleid openbare verlichting	voorstel	v. Keulen	n.a.v. LTA-overleg november 2014
3e kw 15	2014-283	B&V	Verkeerssituatie Wilgenpad: college zal de bewoners bij de uitwerking betrekken	brief	de Rook	gewijzigd bij LTA-overleg feb. 2015
3e kw 15	2014-284	B&V	Noordelijke Ringweg / Zonnelaan: zal in de uitwerking de varianten met en zonder rotondes aan de raad voorleggen	voorstel	de Rook	gewijzigd bij LTA-overleg feb. 2015
3e kw 15	2014-134	B&V	OTB Extra Spoorlijn Groningen Leeuwarden (incl. Paterswoldsewegtunnel)		de Rook	wethouder komt in december met uitstelbriefje
16-sep-15	2014-301	B&V	Definitieve dienstregeling OV 2016	brief	de Rook	n.a.v. LTA-overleg november 2014
4e kw 15	2015-30	B&V	Rioolheffing	voorstel	v. Keulen	i.c.m. algehele discussie woonlasten (zie B&V 8-4-15)
4e kw 15	2015-66	B&V	Evaluatie parkeerplan Oranjebuurt & Noorderplantsoenbuurt	brief	de Rook	zie collegebrief 21-3-'15
4e kw 15	2015-33	R&W	Discussie zuidzijde/voorzijde Stationsgebied		de Rook	toegevoegd bij LTA-overleg feb. 2015
4e kw 15	2015-32	B&V	Meerjarenprogramma Verkeer en Vervoer		de Rook	toegevoegd bij LTA-overleg feb. 2015
4e kw 15	2014-256	B&V	Voorkeursvariant Gerrit Krolbrug	voorstel	de Rook	gewijzigd bij LTA-overleg feb. 2015
4e kw 15	2012-2	B&V	Zodra er verder nagedacht wordt over auto-ontsluiting over Oosterhamrikade of busbaan wordt suggestie 'afsluitbare dam' meegenomen in afweging in het kader van de HOV-maatregelen en Oosterhamrikzone	pm	de Rook	gewijzigd bij LTA-overleg feb. 2015
4e kw 15	2015-7	B&V	vaststelling afvalbeheerplan	voorstel	v. Keulen	cbrf. 4-12-14
4e kw 15	2014-302	B&V	Motie parkeervisie + tanieven en regelgeving 2016		de Rook	zie LTA brief 9 december 2014
9-dec-15	2015-61	B&V	Geothermie investeringsbesluit + oprichtingsbesluit productiebedrijf	voorstel	Gijsbertsen	
2016	2014-294	B&V	Evaluatie beleid Graffiti kunst	brief	v. Keulen	aankondiging collegebrief 5-11-14

Legenda:

Blaauw=nieuw

Rood= verwacht discussiepunt in commissie

Bijlage - IM-lijst B&V mei 2015, niet afgehandeld

Moties en initiatiefvoorstellen

Jaar - Nr	M	Indieners	Titel	Datum	Cie	Geplande afhandeling / overige opmerkingen	Afgehandeld	Soort	Agenda-punt	Thema	Portefeuille houder
2013-4		1 SP, GL, Stadspartij en S&S	In gesprek met organisatoren	Dichtum verzoekt het college:	B&V	in gesprek te gaan met de organisatoren om te kijken of er een mogelijkheid is de vraag naar bijzondere fietslocaties meer in overeenstemming te brengen met gemeentelijk beleid en de wensen van de inwoners van de stad.		motie	Beantwoording schriftelijke vragen Stadspartij over geluidsoverlast evenementen		den Oudsten
2013-67		11 Stadspartij	Weesfietsen		B&V	* te onderzoeken of het verwijderen van oude fietsen in de hele stad commercieel valt te exploiteren; * hierover de raad te informeren.		motie	Gemeentebegroting 2014 en Belastingtarieven 2014		v. Keulen
2013-81		12 GL, CU, Stadspartij, S&S en PvdD	Ruimte voor Stadlers en bezoekers aan de Diepenring		B&V	1. te onderzoeken met welke beperkte ingrepen eerste stappen gezet kunnen worden richting een beter en veiliger verblijfsklimaat aan de Diepenring voor wandelaars en fietsers; (denk bv. Ook aan werk in werk bij herstelwerkzaamheden aan de kades e.d.) 2. bij (groot) onderhoud te onderzoeken met welke beperkte ingrepen de binnenstad via deze Diepenring bereikbaar blijft als de Zuidelijke Ringweg wordt aangepakt waarbij overstap van sluisverkeer kan worden voorkomen.		motie	Meerjarenprogramma Verkeer en Vervoer 2014-2017		de Rook
2014-12		2 GL, PvdA	De eerlijke brommer, scooterbeleid in Groningen		B&V	1. als onderdeel van het totale gemeentelijke beleidskader voor duurzame mobiliteit, een effectief en efficiënt scooterbeleid te ontwikkelen; a. waarin maatregelen worden voorgesteld om de hinder, uitsoot en verkeersonveiligheid van brom- en scooters te verminderen; b. waarbij de suggesties uit dit initiatiefvoorstel worden betrokken, voor zover ze haalbaar en proportioneel worden geacht; c. en hiervoor een voorstel aan de raad te presenteren uiterlijk bij de begroting 2015.		Initiatiefvoorstel	initiatiefvoorstellen		de Rook

Bijlage - IM-lijst B&V mei 2015, niet afgehandeld

Moties en initiatiefvoorstellen

Jaar - Nr	M - Indiaten	Titel	Datum	Cie	Geplande afhandeling / overige opmerkingen	Afgehandeld	Soort	Agenda-punt	Thema	Portefeuille houder
2014-18	5	Stadspartij, CDA, PvdD en CU minimalisering overlast voor bewoners Parkweg	Dichtum verzoekt het college:	B&V	1. te onderzoeken of extra maatregelen mogelijk zijn om de overlast voor de bewoners aan de Parkweg te minimaliseren; 2. hierover binnen de begroting van het project ruimte te zoeken.		motie	Krediet HOV-as West 3e fase		De Flook
2014-25	6	D66, PvdA en GL Gebiedsgerichte Verduurzaming	1. op korte termijn met een plan van aanpak te komen voor de gebiedsgerichte verduurzaming van woningen; 2. de raad zo snel mogelijk te informeren over wanneer dit plan van aanpak kan worden verwacht.	R&W / B&V	motiebrief 10/10/14; betrokken bij woonvisie; uitgangspuntenno titie november 2014, woonvisie zelf 2e kwartaal 2015		motie	Voorjaarsdebat		Van der Schaaf / Gijbsbertsen
2014-36	6	GL, CU Elektrische taxi's: goed op weg	1. in overleg met de taxibranche te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn voor het stimuleren en faciliteren van elektrische taxi's; 2. voor de behandeling van de gemeentebegroting 2015 de raad voorstellen te doen over het geven van een impuls aan elektrisch taxivervoer.	B&V	motiebrief 10/10/14; overleg met taxibranche is gepland, najaar 2014, nadere info. 2e helft 2015. 1e kw. 2016. LTA-overleg feb. 2015.		motie	Voorjaarsdebat		De Flook / Gijbsbertsen
2014-54	6	SP, PvdA, GL, Stadspartij, S&S, CU Motie luchtkwaliteit aanpak ring Zuid	1. vanuit het 'ho regret' principe te bewerkstelligen dat het technisch mogelijk blijft om in en bij de overkapte delen eventueel later noodzakelijke voorzieningen voor luchtbehandeling relatief snel, simpel en goedkoop aan te brengen; 2. de actuele innovatieve ontwikkelingen in Nederland en daarbuiten te volgen waardoor maatregelen ter verbetering van de luchtkwaliteit bij tunnelmonden en bij openingen in verdiepte tunnelbakken mogelijk zouden worden en de raad daarover jaarlijks te informeren	B&V	jaarlijkse rapportage. Brief 9/7: te helft 2015 volgt info over aanpak. April 2015 zie LTA.		motie	Tussenstand Tracbeschluit, Helperzoo m-tunnel en Z-ringweg		De Flook

Bijlage - IM-lijst B&V mei 2015, niet afgehandeld

Moties en initiatiefvoorstellen

Jaar - Nr	M Indieners	Titel	Datum	Cie	Geplande afhandeling / overige opmerkingen	Afgehandeld	Soort	Agenda-punt	Thema	Portefeuille houder
2014-63	6 GL, CU, SP	Diffraactiestroken of geluidgoten	verzoekt het college:	B&V	de mogelijkheden en het nut van toepassing van diffractiestroken langs de Zuidelijke Ringweg te (doen) onderzoeken en de raad over de resultaten hiervan te informeren.		motie	Tussensstand Tracébesluit, Helperzoo m-tunnel en Z-ringweg		De Rook
2014-69	9 GL, D66, S&S, Stadspartij	Drie meter is beter	1. te bezien of in de voor te bereiden aanbesteding voor de tunnel Paterswoldseweg een verbreding van de fietspaden naar 2 x 3 meter op te nemen is als een uitdaging aan de aanneer; 2. de raad hierover bij het Ontwerp Tracébesluit te informeren.	B&V	komt terug bij aan besteding. April 2015		motie	Collegebrief Ontwerp tunnel Paterswoldseweg		De Rook
2014-82	10 PvdA, CDA, SP, Stadspartij	Inzichtelijke informatieverstrekking bij evenementen	1. om vergunning vragende organisatoren van evenementen in de gemeente Groningen waarbij een informatieverstrekking tot de voorwaarden behoort, te verplichten om bij de vergunningaanvraag aan te geven op welke manier zij omwonenden en andere belanghebbenden gaan informeren; 2. de aanvraag ook op dit punt te toetsen aan de gemeentelijke richtlijnen; 3. consequenties te verbinden richting vergunninghouder indien deze zich niet houdt aan de afspraken inzake de informatievoorziening.	B&V	bij aanbesteding eind 2016, meer info bij OTB, 3e kw 2015, LTA-overleg feb. 2015.		motie	Strategisch evenementenbeleid, LTA-overleg feb. 2015		Van Keulen
2014-83	10 D66, GL, S&S, PvdD	Dancefeesten in parkeergarages	om te onderzoeken of gemeentelijke parkeergarages als locatie voor dancefeesten en evenementen dienst kunnen doen.	B&V	mei 2015, bij evenementenbeleid, LTA-overleg feb. 2015		motie	Strategisch evenementenbeleid		Van Keulen
2014-84	10 S&S, PvdD, CU, GL	Les de dorst	1. onderzoek te doen naar de mogelijkheid en de gevolgen van het verplicht stellen van organisatoren om bij middelgrote en grote evenementen appunten beschikbaar te stellen voor het gratis vullen van flesjes of bekerfjes; 2. te onderzoeken waar de mogelijkheden zijn om vaste tappunten te realiseren op de grote evenementenlocaties.	B&V	mei 2015, bij evenementenbeleid, LTA-overleg feb. 2015		motie	Strategisch evenementenbeleid		Van Keulen
2014-86	11 D66, GL, PvdD, SP, CU	Olfantsgras	om te onderzoeken of, hoe, waar en wanneer (stads)landbouw met olfantsgras op braakliggende terreinen in Groningen mogelijk is.	B&V			motie	Begroting 2015		Gijsbertsen

Bijlage - IM-lijst B&V mei 2015, niet afgehandeld

Moties en initiatiefvoorstellen

Jaar - Nr	Mandateners	Titel	Datum	Cie	Geplande afhandeling / overige opmerkingen	Afgehandeld	Soort	Agenda-punt	Thema	Portefeuille houder
<i>verzoekt het college:</i>										
2014-91	PvdA, GL, D66, CU, CDA, SP	Herijking visie op parkeren		te komen met een herijkte totaalvisie op (betaald) parkeren, waaruit blijkt hoe door het differentiëren van de parkeerterreinen de diverse beleidsdoelstellingen (bereikbaarheid, duurzame mobiliteit, leefbaarheid door minder straatparkeren, bezettingsgraad parkeergarages en het hebben van een financieel verantwoord functionerend parkeerbedrijf) beter kunnen worden bereikt.	B&V	4e kwartaal 2015	<i>motie</i>	Begroting 2015		De Rook
2014-92	GL, PvdA, D66	Weet waar je aan begint		er bij het Rijk op aan te dringen om het laten testen van drugs op festivals opnieuw mogelijk te maken; daarbij het verzoek te doen om hier in Groningen komend festivalseizoen mee te experimenteren; als onderdeel hiervan organisatoren op de mogelijkheden van het faciliteren van zelf-tests te wijzen; de raad over de uitkomsten hiervan te informeren.	F&V / B&V	betrekken bij evenementen-beleid mei > cie F&V én B&V	<i>motie</i>	Begroting 2015		den Oudsten
2014-99	CDA, SP, GL, PvdD, Stadspartij, CU, D66	Doelstellingen duurzaamheidsbeleid		het einddoel in 2035 te vertalen naar kortere termijndoelen; jaarlijks te rapporteren over de stand van zaken met betrekking tot het realiseren van onze ambitie om in 2035 energie-neutrale stad te zijn.	B&V	motiebrief 11/12/14: in duurzaamheidsvisie over (globale) opzet monitoringssysteem	<i>motie</i>	Begroting 2015		Gijsbertsen
2014-101	CU, D66, S&S, PvdD, SP, PvdA, CDA	Fietsklemmen		de wijkwethouders te vragen om in hun wijken de fysieke dilemma's rondom fietsparkeren versus gebruik openbare ruimten (parkeren/groen) te inventariseren; in samenspraak met de inwoners te bekijken waar mogelijk nog fietsklemmen kunnen worden geplaatst; waar een noodzaak tot het plaatsen van fietsklemmen blijkt, deze met een dekkingsvoorstel aan de raad voor te leggen (als dekking kan gedacht worden aan BouwJong of de Fietsstrategie, zoals de wethouders in de commissievergadering aangeven).	B&V	motiebrief 11/12/14: uitkomsten inventarisatie bij fietsstrategie in het april 2015, LTA-overleg feb. 2015.	<i>motie</i>	Begroting 2015		De Rook
2014-105	PvdD, SP, GL, Stadspartij	Zet tuin op de kaart		bij het verstrekken van een bouwvergunning voor percelen die niet als Tuin of Groen vermeld staan op de kaart, maar wel in de praktijk een dergelijke functie vervullen, actief te adviseren over het plaatsen van groene daken ter plaatse; het plaatsen van groene daken als compensatie voor verlies aan stadsgroen (waaronder bomen) nadrukkelijk te stimuleren, wanneer groencompensatie niet anderszins mogelijk is.	B&V / R&W		<i>motie</i>	Bestemmin gs-plan Binnenstad		Van der Schaaf / Gijsbertsen

Bijlage - IM-lijst B&V mei 2015, niet afgehandeld

Moties en initiatiefvoorstellen

Jaar - Nr	M - Indiaten	Titel	Datum	Cie	Gepplande afhandeling / overige opmerkingen	Afgehandeld	Soort	Agenda-punt	Thema	Porte-feuille houder
<i>verzoekt het college:</i>										
2014-106	11 D66, GL, PvdA, CDA, CU	Energie Monitor		B&V	1. een jaarlijkse 'energie monitor' in te stellen waarin zij aan de raad rapporteert over de stand van zaken op het gebied van energiegebruik in de gemeente Groningen; 2. hierin in ieder geval op te nemen: 1. (een schatting van) het totale energieverbruik van de gemeente Groningen in het desbetreffende jaar, uitgedrukt in Megawattuur (MWh); 2. (een schatting van) de totale hoeveelheid duurzaam opgewekte energie binnen de gemeente Groningen in het desbetreffende jaar, uitgedrukt in (MWh), aangevuld met een uitsplitsing in de verschillende vormen zoals windenergie, zonnepanelen, geothermie, etc.; 3. een overzicht van alle gemeentelijke projecten specifiek op het gebied van energie en (een schatting van) de hoeveelheid energiebesparing c.q. duurzaam opgewekte energie die zij in het desbetreffende jaar opleveren, uitgedrukt in MWh, afgezet tegen de kosten per project in Euro's; 4. de mutaties in alle bovenstaande ten opzichte van voorgaande jaren; 5. een prognose van de energiebesparing c.q. duurzaam opgewekte energie per project in toekomstige jaren; 3. bij ieder voorstel voor een project specifiek op het gebied van energie een inschatting weer te geven van de totale energiebesparing c.q. duurzame energieopwekking die het project zal opleveren.		<i>motie</i>	Herijking van het duurzaamheidsbeleid		Gijsbertsen
2015-1	2 PvdD	Meer gas terug		B&V	1. binnen het beleidsveld energie, ontwikkelingen die aardgasafhankelijkheid stimuleren prioriteit te geven; 2. in overleg gaan met lokale partners om te onderzoeken hoe aardgasafhankelijkheid zoveel mogelijk kan worden beperkt in de gemeente; 3. de resultaten hiervan te rapporteren aan de raad.		<i>motie</i>	Stand van zaken aardbevingen		
2015-2	2 VVD, PvdA, D66, S&S	Taskforce Gas transitie Groningen		B&V	1. met een concreet voorstel te komen hoe de handen ineen kunnen worden met het regionale bedrijfsleven en de regionale kennisinstellingen, zoals Energy Academy Europe en Energy Valley; 2. in Den Haag te bewerkstelligen dat deze kennis en innovatiekracht uit het Noorden daadwerkelijk gebruikt wordt voor de gas transitie (vanaf 1 januari 2016) en energietransitie; 3. de raad voor de zomer te rapporteren over de voortgang.		<i>motie</i>	Stand van zaken aardbevingen		
2015-4	2 S&S, GL, PvdA, D66	Zonnige perronkappen		R&W/ B&V	in overleg met ProRail te onderzoeken of het mogelijk is om ook de Groningse nieuwe perronkappen te voorzien van dergelijke innovatieve zonnepanelen.		<i>motie</i>	Functioneel ontwerp Mooi Hoofdstation		de Rook

Bijlage - IM-lijst B&V mei 2015, niet afgehandeld

Moties en initiatiefvoorstellen

Jaar - Nr	M Indieners	Titel	Dictum	Cie	Geplandde afhandeling / overige opmerkingen	Afgehandeld	Soort	Agenda-punt	Thema	Porte-feuille houder
2015-5	2 S&S, CDA, GL	Informatievoorziening fietsparkeren op het station	te onderzoeken op welke manier de informatievoorziening rondom het fietsparkeren op het station verbeterd kan worden.	R&W/ B&V			motie	Functioneel ontwerp Mool Hoofd-station		de Rook
2015-7	4 SP, CU, PvdA, PvdD, GL	Statiegeld	1. om via de VNG er bij de regering op aan te dringen de bestaande statiegeldregelingen in stand te houden en uit te breiden voor kleine (PET-)flesjes en drinkblikjes; 2. de raad te informeren over de uitkomsten van deze motie.	B&V			motie	Discussie-nota 'Op weg naar een Afvalloze stad'		de Rook
2015-8	4 S&S, PvdD, GL	Afvallen	1. de mogelijkheden te onderzoeken om een dergelijk experiment in Groningen uit te voeren; 2. de uitkomsten hiervan terug te koppelen aan de raad.	B&V			motie	Discussie-nota 'Op weg naar een Afvalloze stad'		de Rook

Bijlage - IM-lijst B&V mei 2015, afgehandeld

Moties en initiatiefvoorstellen

Jaar - Nr	Mand	Indieners	Titel	Datum	Cie	Geplande afhandeling / overige opmerkingen	Afgehandeld	Soort	Agenda-punt	Thema	Portefeuille houder
2009-02	11	GL	Windmolens	1. mogelijkheden onderzoeken om, ondanks tegenwerking Provincie Groningen, hoge windmolens te plaatsen binnen grenzen van gemeente Groningen. Hierbij kijken naar zowel plaatsing van 3 windmolens op Milleuboulevard, mogelijke andere locaties binnen gemeentegrenzen als naar mogelijkheden om in samenwerking met omliggende gemeenten een groot windpark van 100 MW of meer te ontwikkelen	B&V	Motiebrief 3-10-13: afgehandeld met behandeling Kansenskaart Wind. Voorstel: op 'afgehandeld' zetten.	Afgehandeld	motie	Begroting		
2012-08	2	CDA, SP	Verloskundigen bij spoed over busbaan	1. bij de uitwerking van de kadernota 'Samen gezond in Stad' de mogelijkheid voor verloskundigen op bij spoed de busbaan te gebruiken mee te nemen	B&V	Motiebrief 3-10-13: proefopstelling per 1-11-13 Verlengde Herweg / Oosterhamkkade dit gebruiken bij inschatting nodige maatregelen en kosten.	Afgehandeld	motie	Samen gezond		
2012-38	6	PvdA, GL, PvdD, S&S, CU, D66	Groene Stroom 24/7 – experiment opslag lokaal opgewekte zonnestroom	1. in overleg te treden met partijen als Granneger Power, KEMA, Energy Academy Europe en Energy Valley over de haalbaarheid van een experiment dat tot doel heeft lokaal opgewekte zonnestroom op te slaan en de opgeslagen energie op piekmomenten weer in te zetten; 2. hiervoor zo nodig 3 a 4 hectare grond ter beschikking te stellen waarop zonnepanelen geplaatst kunnen worden; 3. de raad uiterlijk 31 december 2012 over de voortgang te informeren	B&V	Motiebrief 3-10-13: commissie uitvoering geïnformeerd, concrete gesprekken zijn gaande, daarmee afgehandeld. Voorstel: op 'afgehandeld' zetten.	Afgehandeld	motie	Voorjaarsbrief		
2012-53	9	VVD, CU	Verkeersveiligheid Eemsgolaan	voor de begroting van 2013 geld te reserveren voor verkeersmaatregelen aan de Eemsgolaan.	B&V		Afgehandeld	motie	Brf. Vereniging Wijkopbouw Hoogkerk		

Bijlage - IM-lijst B&V mei 2015, afgehandeld

Moties en initiatiefvoorstellen

Jaar - Nr	M - Indiaten	Titel	Datum	Cie	Geplande afhandeling / overige opmerkingen	Afgehandeld	Soort	Agenda-punt	Thema	Portefeuille houder
2012-54	9 S&S, Stadspartij	Prioritering budget kleine verkeersmaatregelen	verzoekt het college: een systematiek te onderzoeken waarmee een prioritering kan worden gemaakt voor maatregelen binnen het budget kleine verkeersmaatregelen.	B&V	Motiebrief 3-10-13: Beantwoording motie in speciale brief over dit onderwerp 20-09-13. Voorstel: op 'afgehandeld' zetten.	Afgehandeld	motie	Brf. Vereniging Wijkopbouw Hoogkerk		
2012-57	10 SP, D66	Stoppen lopende aanbesteding RegioTram binnen één maand	de lopende aanbesteding van de RegioTram in overleg met de Provincie zo spoedig mogelijk doch uiterlijk binnen één maand stop te zetten.	B&V		Afgehandeld	motie	Voornemen tot besluit stopzetten lopende aanbesteding RegioTram		
2012-59	11 PvdA	Schone taxi's voor collegeleden	bij dienstrijzen per taxi gebruik te maken van voertuigen die voldoen aan de dezelfde eisen die gesteld worden aan het eigen wagenpark en die dus rijden op schone brandstoffen zoals bijvoorbeeld aardgas en elektriciteit en minimale uitstoot hebben (EVV).	B&V	afgehandeld d.m.v. motiebrief 30/11	Afgehandeld	motie	Gemeentebegroting 2013		
2012-60	11 PvdA, D66	Centrale inkoop duurzame energie	te onderzoeken welke (financiële) voordelen te behalen zijn met een volledig geïntegreerde inkoop van energie voor gemeentelijke gebouwen; te onderzoeken of er (financiële) middelen kleven aan de inkoop van energie die uitkomstig is uit duurzame energiebronnen; te onderzoeken welke kansen de inkoop van duurzame energie bij lokale not-for-profitinstellingen biedt voor de betrokkenheid van burgers en instellingen bij het lokaal duurzaamheidsbeleid en welke mogelijke belemmeringen er zijn (m.n. in wet- en regelgeving); de raad hierover uiterlijk 1 maart 2013 te informeren.	B&V	uiterlijk 1 maart 2013	Afgehandeld	motie	Gemeentebegroting 2013		
2012-66	11 CDA, Stadspartij	Struikelfetsen	in aanloop naar het treffen van verdere maatregelen het foutparkeren van struikelfetsen op blindengeleidenpaden streng te gaan handhaven.	B&V	Motiebrief 30/11: wordt betrokken bij Handhavingsprogr '13 (febr. 13)	Afgehandeld	motie	Gemeentebegroting 2013		

Bijlage - IM-lijst B&V mei 2015, afgehandeld

Moties en initiatiefvoorstellen

Jaar - Nr	Mand	Indiener	Titel	Datum	Cie	Geplande afhandeling / overige opmerkingen	Afgehandeld	Soort	Agenda-punt	Thema	Portefeuille houder
<i>verzoekt het college:</i>											
2012-67	11	CDA, PvdA, S&S	Effecten Zuidelijke ringweg op onderliggend wegennet	de effecten van de verschillende varianten voor het wegnnet rond de ringweg te onderzoeken en de burgers daarbij te betrekken en de raad daarover begin 2013 te berichten.	B&V	begin 2013	Afgehandeld	motie	Gemeentebegroting 2013		
2012-68	11	CDA, GL, PvdD	Elektrische laadpalen	1. om in samenwerking met diverse expertisecentra elektrische laadpunten te installeren in de parkeergarages van het Parkeerbeidrijf en P&R-terreinen; 2. de installatie van elektrische laadpalen in commerciële garages te stimuleren.	B&V	zie collegebrief 21/2/14.	Afgehandeld	motie	Gemeentebegroting 2013		
2012-69	11	CU, PvdA	Tegelijk groen	om duidelijkheid te geven over de voorrangsgeregels bij regelmatig groen voor fietsers en deze duidelijk te communiceren aan de fietsers.	B&V	Motiebrief 30/11: in januari 2013 nadere info	Afgehandeld	motie	Gemeentebegroting 2013		
2012-70	11	CU, PvdA, GL	Fietspad Peizerweg-Johan van Zwedenlaan	om in de eerstvolgende commissie Behoor & Verkeer te rapporteren over de kosten van de aanleg van een fietspad Peizerweg-Johan van Zwedenlaan en mogelijkheden voor dekking van dit bedrag voor te leggen aan de raad.	B&V	zie B&V 12/12/12; uitwerking volgt in MJP V&V in januari	Afgehandeld	motie	Gemeentebegroting 2013		
2012-74	11	PvdD	Poeponthainers	meer afvalbakken te plaatsen bij plekken waar honden worden uitgedaen.	B&V	Afgehandeld d.m.v. brief 22/11/14; wenst bespreking	Afgehandeld	motie	Gemeentebegroting 2013		
2012-82	12	PvdA en Stadspartij	Leefbaarheid Woonschepenhaven	De raad uiterlijk 1 mei te informeren welke vervangingsinvesteringen en onderhoudswerkzaamheden voor de Woonschepenhaven mogelijk niet uitgevoerd worden en daarbij een onderscheid maken tussen wenselijke en noodzakelijke werkzaamheden. In ieder geval de noodzakelijke werkzaamheden voor de Woonschepenhaven die niet gerealiseerd worden in de integrale aanpak, alsnog te betrekken bij het totaal van de afwegingen in het meerjarenpplan 2012-2016.	B&V / R&W	voorstel december 2013 (LTA)	Afgehandeld	motie	Kredietaanvraag 2013 vervangingsinvestering en aanvullen langcyclisch onderhoud openbare ruimte.		

Bijlage - IM-lijst B&V mei 2015, afgehandeld

Moties en initiatiefvoorstellen

Jaar - Nr	M - Indiaten	Titel	Dictum	Cie	Geplande afhandeling / overige opmerkingen	Afgehandeld	Soort	Agenda-punt	Thema	Porte-feuille houder
2012-83	12 PvdA	Doe mee met straatverlichting oké	1. middels een goed getimede voorlichtingscampagne inwoners van Groningen op te roepen actief bij te dragen aan de sociale veiligheid in de stad en storingen aan straatverlichting te melden bij de gemeente Groningen; 2. hetzelfde te doen richting professionals die in dienst zijn van de overheid en die in de avond en nacht werkzaamheden verrichten in de openbare ruimte.	B&V	Motiebrief 24/5/13: Afgehandeld met brief 'Uitvoering moties Openbare verlichting' 21/2/13	Afgehandeld	motie	Kredietaanvraag 2013 vervaangingsinvestering en en aanvullen langcyclisch onderhoud openbare ruimte.		
2013-3	1 Stadspartij, CU, PvdD, CDA en GL	Overlast feesten in balans II	de problemen voldoende in kaart te brengen en aan de raad kenbaar te maken.	B&V	Motiebrief 3-10-13: Afgehandeld met antwoord met jaarverslag 2012 Meldpunt Overlast en Zorg 6-6-13. Voorstel op 'afgehandeld' zetten.	Afgehandeld	motie	Beantwoording schriftelijke vragen Stadspartij over geluidsoverlast evenementen		
2013-7	1 GL, PvdD, CU en PvdA	Motie Energie-landschappen	om voor de zomer aan de raad voor te leggen wat de mogelijkheden zijn voor het aanleggen van energielandschappen op de bij de gemeente in bezit zijnde gronden.	B&V	Motiebrief 24/5/13: Afgehandeld Opgepak in samenhang met moties Groene Stroom 24/7 en Windmolens. Na de zomer beleidsnotitie. Kansenkaart cbrf. 25-10-13	Afgehandeld	motie	Vaststelling herziening aantal grote grond-exploitaties		

Bijlage - IM-lijst B&V mei 2015, afgehandeld

Moties en initiatiefvoorstellen

Jaar - Nr	M - Indiateners	Titel	Datum	Cie	Geplande afhandeling / overige opmerkingen	Afgehandeld	Soort	Agenda-punt	Thema	Portefeuille houder
<i>verzoekt het college:</i>										
2013-13	4 PvdD	Ballonnen	bij evenementen en festiviteiten het oplaten van ballonnen te ontmoedigen.	B&V	Motiebrief 24/5/13: Afgehandeld inmiddeelsgestart met beoordeling huidige gang van zaken, verkenning mogelijkheden ontmoediging. Na zomer info over uitkomsten. Zie brief 15-11-13.	Afgehandeld	<i>motie</i>	Collegebrief voortgang uitvoeringsprogramma Energie		
2013-14	4 PvdA, GL, D66, CU, S&S en SP	Windenergie, een Gronings bod	aan het Provinciebestuur over te brengen dat de Stad graag bereid is bij te dragen aan de 850 MW windvermogen in 2020 en daarin ook verantwoordelijkheid wil nemen; aan het Provinciebestuur het bod te doen om 70 MW in 2020 aan windenergie (ca. 20 turbines van 3 à 4 MW) te realiseren binnen de gemeente Groningen; hierbij voorrang te geven aan eigen burgerinitiatieven en/of lokale energie-coöperaties.	B&V	Motiebrief 3-10-13: Afgehandeld brief met kansenkaart Wind is naar Provincie gestuurd, excursie voor raads- en statenleden wordt georganiseerd, motie daarmee afgehandeld.	Afgehandeld	<i>motie</i>	Collegebrief voortgang uitvoeringsprogramma Energie		
2013-20	5 Sp en CDA	Behoud buslijn 5	te kijken naar mogelijkheden om de dienstregeling voo 2014 zo aan te passen dat de bewoners van de Oranjestraat en de Hortusbuurt zoveel mogelijk met lijn 5 bediend worden; te kijken naar mogelijkheden om lijn 5 in de dienstregeling 2014, de huidige en veel gebruikte bushalte 'Grote Markt' te laten aandoen.	B&V	Zie speciale brief hierover 4-7-13. Voorstel op 'afgehandeld' zetten.	Afgehandeld	<i>motie</i>	Hoofdpijnen tarieven en dienstregeling 2014		

In groen is verzoek aan griffie

5/16

1-5-2015

Bijlage - IM-lijst B&V mei 2015, afgehandeld

Moties en initiatiefvoorstellen

Jaar - Nr	M	Indiëners	Titel	Datum	Cie	Geplande afhandeling / overige opmerkingen	Afgehandeld	Soort	Agenda-punt	Thema	Portefeuille houder
<i>verzoekt het college:</i>											
2013-33		6 CDA, PvdA en S&S	Fietsenbeheer	1. te bekijken of het mogelijk is, het verwijderen van oude fietsen (volgens nader te bepalen voorwaarden) als concessie te verkopen* aan de hoogste bidder, zodat er geen zwerf fietsen zijn, maar toch een bezuiniging gerealiseerd kan worden; 2. indien dit een onmogelijkheid blijkt een alternatieve bezuiniging te presenteren en die te dekken uit de programma's onderhoud en bereikbaarheid; 3. de gemeenteraad hierover te informeren voor de begrotingsbehandeling zodat de afwikkeling van de motie dan beoordeeld kan worden door de gemeenteraad.	B&V	Motiebrief 3-10-13: Afgehandeld besluiten om af te zien van deze bezuinigingsmaatregel.	Afgehandeld	motie	Voorjaarsbr ief		
2013-36		6 CU, CDA, PvdA, GL, SP en D66	Zelfbeheer groen in wijken	om in overleg met de wijken en de Steders na te gaan of het mogelijk is om een pilot te houden à la het zelfbeheer in Almere in één of meerdere wijken te starten.	B&V	Motiebrief 10/10/14 geeft info over contact met bewonersorganisaties en werkbezoek aan Almere. Beijum gaat hiermee verder. Nadere info in december	Afgehandeld	motie	Voorjaarsbr ief		Gijsbertsen
2013-38		6 S&S, CU, CDA en D66	Fietsenrekken voor studenten-sociëteiten	1. om in gesprek te gaan met de verschillende studentenverenigingen in de stad en te bekijken in welke gevallen fietsrekken een oplossing kunnen bieden voor fietsenoverlast en ruimtelijk inpassbaar zijn; 2. de uitkomsten van deze gesprekken terug te koppelen aan de raad.	B&V	Motiebrief 10/10/14: beantwoord als onderdeel van evaluatie Groninger Fietsenstandaard, januari 2014.	Afgehandeld	motie	Voorjaarsbr ief		de Rook

Bijlage - IM-lijst B&V mei 2015, afgehandeld

Moties en initiatiefvoorstellen

Jaar - Nr	M - Indiaten	Titel	Datum	Cie	Gepolde afhandeling / overige opmerkingen	Afgehandeld	Soort	Agenda-punt	Thema	Portefeuille houder
<i>verzoekt het college:</i>										
2013-39	6 PvdA en Stadspartij	Kinderboerderijen		B&V	1. het wenselijk te vinden dat de gemeente Groningen minimaal twee kinderboerderijen met een wijkoversijnde functie heeft en houdt; 2. het wenselijk te vinden dat de wijken naar vermogen hun kleinere wijkgerichte kinderboerderijen behouden.	Motiebrief 3-10-13: Aan uitgesproken wens wordt tegemoet gekomen. Voorstel op 'afgehandeld' zetten.	motie	Visie kinderboerderijen		
2013-45	9 CDA, PvdA, Stadspartij, Christen Unie en PvdD	Evenementenmanager		B&V	Roep het college op de kaderstelling voor de Draftaan Stadspark te plaatsen in een ontwikkeling waarbij gestreefd wordt naar een meer samenhangend, strategisch evenementenbeleid voor de gehele stad dat gekenmerkt wordt door onder meer: * beperking van overlast door spreiding van evenementen over de stad ("het juiste evenement op de meest geschikte locatie") * een financieel model voor de verhuur van openbare ruimtes. Verzoekt het college de raad voorafgaand aan definitieve besluitvorming over de toekomst van de Draftaan te informeren over welke (alternatieve) buiten- en/of indoorlocaties geschikt zijn (te maken) voor welk soort evenement.	Motiebrief 10/10/14: meegenomen in evenementenbeleid / locatieprofielen.	motie	Collegebrief van + presentatie Toekomst Draftaan Groningen i.c.m. SP notitie. Bruisend Groningen voor iedereen.		v. Keulen
2013-47	10 van de gehele raad	Helperzoomtunnel		B&V	te zijner tijd te monitoren of de Helperzoomtunnel wordt gebruikt door sluisverkeer en indien dat het geval is aanvullende maatregelen te treffen	zie collegebrief 'Tussenstand' 22/5/14	motie	Ontwerp Besluiten Aanpak Ring Zuid		de Rook
2013-48	10 van de gehele raad	Sluiten akoestisch 'gat'		B&V	dit akoestische 'gat' te sluiten door het nemen van geluidsreducerende maatregelen tot aan het talud/viaduct Rodewolderdijk	zie collegebrief 'Tussenstand' 22/5/14	motie	Ontwerp Besluiten Aanpak Ring Zuid		de Rook

Bijlage - IM-lijst B&V mei 2015, afgehandeld

Moties en initiatiefvoorstellen

Jaar - Nr	M	Indiener	Titel	Datum	Cie	Gepolde afhandeling / overige opmerkingen	Afgehandeld	Soort	Agenda-punt	Thema	Porte-feuille houder
2013-49		10 van de gehele raad	M1: Geluidafscherming Buitenhof, M2: Compacter Ontwerp, M5: Geluidsscherm en Stadspark, M6: Esprerano-tunnel, M7: Groen en gezondheid, M8: Papiermolen-brug.	* zich in lijn met deze motie op te stellen richting projectpartners; * deze motie te beschouwen als onderdeel van de zienswijze van de raad op het OTB en MER	B&V	zie collegebrief 'Tussenstand' 22/5/14	afgehandeld	motie	Ontwerp Besluiten Aanpak Ring Zuid		de Rook
2013-50		10 PvdA, GL, Stadspartij, SP, D66, CDA, CU, S&S en PvdD	Extra ruimtelijke kwaliteit	* zich in lijn met deze motie op te stellen richting projectpartners; * deze motie te beschouwen als onderdeel van de zienswijze van de raad op het OTB en MER	B&V	zie collegebrief 'Tussenstand' 22/5/14	afgehandeld	motie	Ontwerp Besluiten Aanpak Ring Zuid		de Rook
2013-51		10 PvdA, VVD, GL, Stadspartij, SP, D66, CDA, CU, S&S	ZRG aansluiting Hereweg	* zich in lijn met deze motie op te stellen richting projectpartners; * deze motie te beschouwen als onderdeel van de zienswijze van de raad op het OTB en MER	B&V	zie collegebrief 'Tussenstand' 22/5/14	afgehandeld	motie	Ontwerp Besluiten Aanpak Ring Zuid		de Rook
2013-52		10 CU, CDA, SP, S&S, Stadspartij, D66, GL	Onderzoek oplossend vermogen verlagen ontwerpsnelheid	* zich in lijn met deze motie op te stellen richting projectpartners; * deze motie te beschouwen als onderdeel van de zienswijze van de raad op het OTB en MER	B&V	zie collegebrief 'Tussenstand' 22/5/14	afgehandeld	motie	Ontwerp Besluiten Aanpak Ring Zuid		de Rook

Bijlage - IM-lijst B&V mei 2015, afgehandeld

Moties en initiatiefvoorstellen

Jaar - Nr	M Indiaten	Titel	Datum	Cie	Gepplande afhandeling / overige opmerkingen	Afgehandeld	Soort	Agenda-punt	Thema	Porte-feuille houder
2013-53	10 SP, Stadspartij	Lijn 4 hoort hier	verzoekt het college: * te kijken naar mogelijke alternatieven (zoals in de bijlage) om de dienstregeling voor 2014 zo aan te passen dat de bewoners van de Oosterparkwijk zoveel mogelijk in lijn met lijn 4 bediend worden. * deze mogelijke alternatieven door het OV-bureau voor de raad uit te laten werken, zodat de raad over meer informatie beschikt over de alternatieven voor het behoud van lijn 4.	B&V	Besproken in expertsessie 17-12-13	Afgehandeld	motie	Regio Groningen- Assen: actualisatie netwerkkanalen, HOV visie en aanvullend maatregelen-pakket		
2013-54	10 SP, Stadspartij, S&S, CDA	Blijf van mijn lijn 5	* te kijken naar mogelijke alternatieven (zoals in de bijlage) om de dienstregeling voor 2014 zo aan te passen dat de bewoners van de Oudejeburch en de Horrusbuurt zoveel mogelijk in lijn met lijn 5 bediend worden. * deze mogelijke alternatieven door het OV-bureau voor de raad uit te laten werken, zodat de raad over meer informatie beschikt over de alternatieven voor het behoud van lijn 5.	B&V	Besproken in expertsessie 17-12-13	Afgehandeld	motie	Regio Groningen- Assen: actualisatie netwerkkanalen, HOV visie en aanvullend maatregelen-pakket		
2013-63	11 GL, SP, CDA, CU, PvdD, D66, PvdA	Groen verzuiveren	* in overleg te treden met burgers, werkmansschappen en buurtverenigingen om de mogelijkheid een deel van het openbaar groen in ecologisch beheer te geven aan derden en dat als zodanig in te bedden en de raad over de uitkomsten te rapporteren.	B&V	Motiebrief 28/11/13: betrekken bij uitvoering motie 'zelfbeheer groen in wijken'	Afgehandeld	motie	Gemeente-begroting 2014 en Belasting-tarieven 2014		Gijsbertsen
2013-69	11 D66, GL, CDA, PvdA, PvdD	Ruim baan voor duurzame innovatie	* om actief een beroep te doen op het eigen landelijke netwerk om duurzame innovatieve projecten (pilots, demonstraties, testen) op het gebied van o.a. Energie en biobased economy aan te trekken; * te stimuleren dat landelijke initiatieven de ruimte krijgen in 'de proefruim Groningen'	B&V	Motiebrief 28/11/13: is in lijn met beleid	Afgehandeld	motie	Gemeente-begroting 2014 en Belasting-tarieven 2014		

9/16

1-5-2015

In groen is verzoek aan griffie

Bijlage - IM-lijst B&V mei 2015, afgehandeld

Moties en initiatiefvoorstellen

Jaar - Nr	M Indieners	Titel	Datum	Cie	Gepolande afhandeling / overige opmerkingen	Afgehandeld	Soort	Agenda-punt	Thema	Porte-feuille houder
<i>verzoekt het college:</i>										
2013-71	CDA, VVD, D66, SP	Spitsrekken	* in samenspraak met Werkpro bij de invulling van de bezuinigingsmaatregelen naar mogelijkheden te kijken om de spitsrekken te behouden.	B&V	zie collegebrief 20/2/14.	Afgehandeld	motie	Gemeente-begroting 2014 en Belasting-tarieven 2014		
2013-72	11 CDA, GL, PvdD	Oplandpauze in fietsstad Groningen	* een onderzoek te starten naar de haalbaarheid van plaatsing van oplaad-punten voor fietsen in de stad, bijvoorbeeld op het Hoofdstation en in de parkeergarages in de binnenstad, en hierover te rapporteren in maart.	B&V	zie collegebrief 21/2/14.	Afgehandeld	motie	Gemeente-begroting 2014 en Belasting-tarieven 2014		
2013-75	CU, CDA, GL, S&S, PvdD	Zonnepanelen op/aan het Forum	* om te onderzoeken of het mogelijk is om op (of aan) het Groninger Forum een vorm van zonne-energie toe te passen en de raad over de toekomst te informeren.	B&V	Zie cbrf. 2-10-14.	Afgehandeld	motie	Gemeente-begroting 2014 en Belasting-tarieven 2014		Gijsbertsen
2013-76	11 CU, GL, PvdD	Zonnepanelen op het stadhuis	* om te onderzoeken of het mogelijk is het stadhuis van zonnepanelen te voorzien en de raad over de toekomst te informeren.	B&V	Motiebrief 10/10/14; zeer binnenkort informatie over lopende onderzoek. Maart 2015, zie LTA.	Afgehandeld	motie	Gemeente-begroting 2014 en Belasting-tarieven 2014		Gijsbertsen
2013-78	11 PvdD, GL	Ecologische oevers	* bij waterprojecten waar financieel mogelijk, te kiezen voor een ecologische oever	B&V	Motiebrief 28/11/13; past binnen nieuwe water- en rioleringsplan.	Afgehandeld	motie	Gemeente-begroting 2014 en Belasting-tarieven 2014		

In groen is verzoek aan griffie

10/16

1-5-2015

Bijlage - IM-lijst B&V mei 2015, afgehandeld

Moties en initiatiefvoorstellen

Jaar - Nr	M	Indiener	Titel	Datum	Cie	Geplande afhandeling / overige opmerkingen	Afgehandeld	Soort	Agenda-punt	Thema	Portefeuille houder
2013-80		CU	Graffiti kunst	11	B&V	om met een voorstel te komen over: 1. het aanwijzen van gemeentelijke objecten als fietstunnels en geluidswallen als objecten die door graffiti kunstenaars opgeleefd kunnen worden, in het verlengde van Openlab-Graffiti op het CIBaGa-terrein; 2. de (aanvullende) criteria die meegenomen zouden moeten worden bij het toewijzen van locaties zodat geborgd kan worden dat de goede vorm van graffiti gemaakt wordt; 3. de mogelijkheid en wenselijkheid om eert één of meerdere proefprojecten te starten om kleinschalige toepassing op elektriciteitskassies of andere objecten uit te proberen.	Afgehandeld	Initiatief voorstel			v. Keulen
2014-1		PvdA, D66, VVD, CU, CDA, PvdD, GL	Afhankelijkheid Groningen-aardgas	1	B&V	1. bij het kabinet en de Tweede Kamer erop aan te dringen om -uit het oogpunt van veiligheid en conform het advies van het Staatstoezicht op de Mijnen- de afhankelijkheid van het gebruik van het Groningen-aardgas zo spoedig als mogelijk sterk terug te brengen; 2. daarbij aan te dringen op het versnellen van de energietransitie.	Afgehandeld	motie	Interpellatie-debat over de effecten van de gaswinning		den Oudsten
2014-3		S&S, D66, GL	Strategisch Evenementenbeleid	1	B&V	het strategisch evenementenbeleid zo vorm te geven dat de vraag naar evenementen vanuit het publiek en het aanbod van initiatieven vanuit organisatoren centraal staan, en niet de aard of categorie van een evenement leidend is.	Afgehandeld	motie	Strategisch evenementenbeleid op de Drafbaan		v. Keulen
2014-4		GL, PvdA, S&S, SP, D66	Dance visie	1	B&V/O&W	in samenwerking met de dance-industrie, en in de geluchte van Let's Gro, te komen tot een visie op, en daarmee te investeren in, de Groninger dance-industrie en de uitkomsten daarvan voor de zomer aan de raad te presenteren.	Afgehandeld	motie	Strategisch evenementenbeleid op de Drafbaan		v. Keulen/ de Rook
2014-5		GL, S&S, D66, SP, PvdA, Stadspartij	Locaties in kaart	1	B&V	alle locaties (Naast Stadspark/drafbaan, Kardingeplas, Ebbingkwartier, Hoornseplas, Roode Haan, ook Noordijk, Gideopark, Winschoterweg, Zernike, achter universiteitscomplex nabij Doekwerd, Helsinkstraat, Eenskanal, Suikerunieterrain, Roode Haan, Meerstad, nabij Noorderhoefbrug, Westpoort) samen met de partners in de stad in kaart te brengen, te onderzoeken wat er wel en niet mogelijk is, of kan worden gemaakt, om van de genoemde locaties evenementlocaties te maken en de uitkomsten daarvan voor de zomer aan de raad te presenteren.	Afgehandeld	motie	Strategisch evenementenbeleid op de Drafbaan		v. Keulen

In groen is verzoek aan griffie

11/16

1-5-2015

Bijlage - IM-lijst B&V mei 2015, afgehandeld

Moties en initiatiefvoorstellen

Jaar - Nr	Mandatieneers	Titel	Datum	Cie	Geplande afhandeling / overige opmerkingen	Afgehandeld	Soort	Agenda-punt	Thema	Portefeuillehouder
2014-6	1 PvdA	Informeers de buurt	Datum verzoekt het college:	B&V	1. in het toetsingskader voor het verlenen van vergunningen voor evenementen specifieke(re) eisen op te nemen die gesteld moeten worden aan een tijdige berichtgeving van organisatoren aan omwonenden, over tenminste de begin- en eindtijd en de aard van de mogelijke overlast van een evenement; 2. informatie over de duur en de mogelijke overlast van evenementen duidelijk op de gemeentelijke website te vermelden.	Motiebrief 10/10/14; meegenomen met evenementenbeleid.	motie	Strategisch evenementen-beleid op de Drafbaan		v. Keulen
2014-7	1 PvdA	Ruimte voor de Warenmarkt		B&V	in overleg met de marktcoördinator de positie van de warenmarkt in het Strategisch Evenementenbeleid op te nemen.	Motiebrief 10/10/14; wordt meegenomen bij locatieprofielen Grote Markt en Vismarkt, tevens bij convenant met warenmarkt en bij gesprek over binnenstadsvisie.	motie	Strategisch evenementen-beleid op de Drafbaan		v. Keulen
2014-8	1 PvdA	(Z)Onder stroom		B&V	1. zich een beeld te vormen van de oorzaken van de stroomstoringen, de kwaliteit van het elektriciteitsnetwerk binnen de gemeente (in het bijzonder de noordelijke wijken, waaronder Paddeloep) en de risico's op stroomstoringen in de toekomst; 2. al het mogelijke te doen om te bevorderen dat de verantwoordelijke instantie(s) maatregelen nemen om herhaling in de toekomst te voorkomen; 3. de raad voor de zomer over de bevindingen te informeren.	motiebrief 4/6/14 'afgehandeld met collegebrief 5 juni'	motie	Motie vreedend aan de orde van de dag		v. Keulen
2014-13	3 van de gehele raad	Jan Evenhuis dam		B&V	de binnenkort aan te leggen dam (aan de uiterste Westkant van de stad) de 'Jan Evenhuis dam' te noemen.	motiebrief 4/6/14 'voorgelegd aan straatnamencommissie, besluit nog voor zomerreces verwacht'	motie	toespraak van de nestor van de raad		de Rook
2014-16	5 SP, CDA, PvdD, Stadspartij en CU	Reizigers- en bewonersinspraak OV		B&V	reizigers- en bewonersorganisaties actief naar hun mening te vragen voorafgaand aan de wijzigingen in de dienstregeling betreffende buslijnen en bushaltes en zo het begrip participatie waarlijk inhoud te geven.	Beantwoord met aparte brief over dit onderwerp 25/6/14, voorstel: op afgehandeld zetten	motie	OV-bureau Groningen Drenthe		De Rook

In groen is verzoek aan griffie

12/16

1-5-2015

Bijlage - IM-lijst B&V mei 2015, afgehandeld

Moties en initiatiefvoorstellen

Jaar - Nr	M	Indiener	Titel	Datum	Cie	Geplande afhandeling / overige opmerkingen	Afgehandeld	Soort	Agenda-punt	Thema	Porte-feuille houder
2014-21		CU, S&S, Stadspartij, CDA	Fietsklemmen	verzoekt het college: de ontsane wachttijd versneld weg te werken en het aantal in 2013 niet-geplaatste fietsklemmen toe te voegen aan het beoogde aantal fietsklemmen voor 2014	B&V	motiebrief 17/6/14: Afgehandeld moeilijk te realiseren vanwege meer gecompliceerde plekken en ruimtegebrek.	Afgehandeld	motie	Gemeente rekening 2013		de Rook
2014-27		6 Sp en CDA	Grof vuil	de mogelijkheid te onderzoeken om illegale dumpingen en het bijplaatsen bij ondergrondse containers te voorkomen door Milieustraten en buurtacties als 'Lentekriebels' te organiseren, dan wel faciliteren in alle wijken en hiervoor ruimte vrij te maken in de begroting 2015.	B&V	Begroting 2015 / motiebrief 9/7/14: evaluatie beleid inz kosten grof vuil in febr '15, op LTA voor januari 2015, februari, zie LTA.	Afgehandeld	motie	Voorjaarsdebat		Van Kaulen
2014-34		6 GL, D66	Recht op de wind	voor de behandeling van de gemeentebegroting 2015 de raad voorstellen te doen hoe de genoemde overwegingen in ogenschouw nemend, onze gemeentelijke doelstelling rond windenergie te laten.	B&V	motiebrief 10/10/14: wordt betrokken bij voorstellen voor het energieprogramma als geheel (binnenkort)	Afgehandeld	motie	Voorjaarsdebat		Gijsbertsen
2014-42		6 Stadspartij, CDA	Openbare bankjes	1. te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn voor het plaatsen van bankjes op (groe) aanloopstraten vanuit de wijken naar het centrum van de stad; 2. de raad hiervan op de hoogte te stellen voor de behandeling van de "begroting 2015".	B&V	zie cbrf. 29-10-14.	Afgehandeld	motie	Voorjaarsdebat		Van Keulen
2014-50		6 S&S, GL, CU, CDA	Creatief met fietsvlakken	1. te onderzoeken waar (tijdelijke) fietsparkeervlakken kunnen worden aangebracht voor leegstaande winkels in de binnenstad; 2. te onderzoeken waar (tijdelijke) fietsparkeervlakken kunnen worden aangebracht in de buurt van bouwterreinen in de binnenstad.	B&V	zie cbrf. 7-11-14.	Afgehandeld	motie	Voorjaarsdebat		De Rook
2014-52		6 PvdD, Stadspartij	Diervriendelijke pagina	1. op de website van de gemeente Groningen een pagina te maken met informatie over de procedures rondom gevonden (dode) huisdieren en contactgegevens van betrokken instanties, zoals de Dierenambulance en de Dierenbescherming; 2. hierbij ook aandacht te besteden aan het belang van het chippen van een huisdier; 3. bovenstaande te realiseren voor het einde van 2014.	B&V	motiebrief 10/10/14: teksten staan al vanaf juli jl. op website, afgestemd met PvdD.	Afgehandeld	motie	Voorjaarsdebat		Gijsbertsen

13/16

1-5-2015

In groen is verzoek aan griffie

Bijlage - IM-lijst B&V mei 2015, afgehandeld

Moties en initiatiefvoorstellen

Jaar - Nr	M - Indiaten	Titel	Datum	Cie	Gepplande afhandeling / overige opmerkingen	Afgehandeld	Soort	Agenda-punt	Thema	Porte-feuille houder
2014-53	6 SP, GL, CU	80 km AZR tracé	<i>verzoekt het college:</i> 1. zich sterk te maken voor een maximum snelheid van 80 km voor het hele tracé; 2. mocht dit voor het zuidelijke wegvak vanwege verkeerstechnische redenen niet mogelijk zijn dan tenminste voor het noordelijke wegvak Hoogkerk-afslag Corpus den Hoorn; 3. verslag te doen van de inspanningen en het resultaat daarvan.	B&V		Afgehandeld	<i>motie</i>	Tussenstand Tracébesluit, Helperzoo m-tunnel en Z-ringweg		De Rook
2014-55	6 SP, S&S, Stadspartij, CU	Fietsoversteek Brailleweg/ Maaslaan	1. dusdanige veranderingen in het tracébesluit te bewerkstelligen dat voor de stoplichten wachtende fietsers voldoende opstelmogelijkheden hebben; 2. doorgaande en afslaannde fietsers op de Brailleweg ongestoord hun route kunnen volgen.	B&V		Afgehandeld	<i>motie</i>	Tussenstand Tracébesluit, Helperzoo m-tunnel en Z-ringweg		De Rook
2014-56	6 SP, PvdA, Stadspartij, CU, CDA	Werkgelegenheid AZR	zich hard te maken om: 1. de mogelijkheden te benutten die de nieuwe aanbestedingswet biedt om lokale en regionale bedrijven eer kans te geven om werk vergund te krijgen; 2. in de aanbestedingsvoorwaarden de volgende aandachtspunten te vertalen naar gunning-criteria: 1. het versterken van de lokale en regionale werkgelegenheid; 2. het realiseren van werk-beertrajecten voor jongeren en andere SROJ gerelateerde effecten (Social return on investment); 3. toezicht plaats te laten vinden door de opdrachtgever op de validiteit van door de aannemer gecontracteerde onderaannemers op naleving van de cao- en andere werknemersrechten 3. en vervolgens de raad verslag uit te brengen omtrent de gedane inspanningen het bovenstaande te realiseren en de resultaten die deze inspanningen hebben opgeleverd.	B&V		Afgehandeld	<i>motie</i>	Tussenstand Tracébesluit, Helperzoo m-tunnel en Z-ringweg		De Rook
2014-57	6 SP, Stadspartij, S&S, CDA, CU	Kosten aardbevings- bestandigheid AZR	1. bij de minister te bepleiten eventuele kosten ten gevolge van aardbevingsbestandigheid op andere wijze te financieren (bijv. uit de extra rijksmiddelen beschikbaar gesteld als compensatie van de aardbevingschade); 2. dit standpunt kenbaar te maken bij de Tweede Kamer.	B&V		Afgehandeld	<i>motie</i>	Tussenstand Tracébesluit, Helperzoo m-tunnel en Z-ringweg		De Rook

14/16

1-5-2015

In groen is verzoek aan griffie

Bijlage - IM-lijst B&V mei 2015, afgehandeld

Moties en initiatiefvoorstellen

Jaar - Nr	M Indiener	Titel	Datum	Cie	Gepolde afhandeling/ overige opmerkingen	Afgehandeld	Soort	Agenda- punt	Thema	Porte- feuille houder
2014- 58	6 Stadspartij, CU, S&S, SP	Beperken overlast Zuidelijke Ringweg	verzoekt het college: er bij de toekomstige aanname op aan te dringen om bij de ombouw van de Zuidelijke Ringweg waar mogelijk, creatieve en slimme oplossingen te bedenken om de overlast nog verder te beperken dan vastgelegd in het besluit bouwplanner.	B&V		Afgehandeld	<i>motie</i>	Tussenstan d Tracébeslui t, Helperzoo m-tunnel en Z-ringweg		De Rook
2014- 59	6 Stadspartij, GL, SP	Fietsviaduct Helperzoom	1. te onderzoeken of een fietsviaduct meer veiligheid voor fietsers biedt en de doorstroming van het fietsverkeer ter hoogte van de Helperzoomtunnel kan bevorderen; 2. hoe in overleg met externe partijen zoals ProRail bezien kan worden of en hoe deze bij zouden dragen aan de toestandkoming van een fietsviaduct; 3. de raad van deze onderzoeken en gesprekken op de hoogte te stellen.	B&V		Afgehandeld	<i>motie</i>	Tussenstan d Tracébeslui t, Helperzoo m-tunnel en Z-ringweg		De Rook
2014- 60	6 S&S, SP, CU	Communicatie bereikbaar	1. het persoonlijk contact met omwonenden tijdens de uitvoeringsfase nog steeds actief op te blijven zoeken; 2. deze communicatie niet alleen toe te spitsen op het gehele project maar ook per aspect de dialoog aan te gaan in de wijken die door een bepaald onderdeel van de plannen op een specifiek moment hinder ervaren.	B&V		Afgehandeld	<i>motie</i>	Tussenstan d Tracébeslui t, Helperzoo m-tunnel en Z-ringweg		De Rook
2014- 61	6 S&S, CU	Verlies de fietser en de voetganger niet uit het oog	1. binnen de organisatie Groningen Bereikbaar specifiek aandacht te besteden aan de bereikbaarheid van de stad voor fietsers en voetgangers tijdens de ombouw van de Zuidelijke Ringweg; 2. onrealistischheden alternatieve routes voor deze weggebruikers duidelijk in de openbare ruimte aan te geven	B&V		Afgehandeld	<i>motie</i>	Tussenstan d Tracébeslui t, Helperzoo m-tunnel en Z-ringweg		De Rook

Bijlage - IM-lijst B&V mei 2015, afgehandeld

Moties en initiatiefvoorstellen

Jaar - Nr	M Indieners	Titel	Datum	Cie	Geplandte afhandeling / overige opmerkingen	Afgehandeld	Soort	Agenda-punt	Thema	Porte-feuille houder
<i>verzoekt het college:</i>										
2014-62	6 S&S, CU, Stadspartij	Voortschrijdend inzicht		B&V	1. er binnen de stuurgroep op aan te dringen verbeteringen in de plannen aan te brengen die in het voordeel zijn van de stad, ook als het tracébesluit is vastgesteld; 2. verbeteringen in de ontwerprijrichtingsplannen aan te brengen welke in het voordeel zijn van de stad, ook als deze zijn vastgesteld.	Afgehandeld	<i>motie</i>	Tussenstand Tracébesluit, Helperzoo m-tunnel en Z-ringweg		De Rook
2014-64	6 D66, GL, PvdA, VVD	Stil asfalt bij "Akcoestisch gat"		B&V	1. te kiezen voor optie 3 uit de collegebrief; 2. de 300.000 euro voor leefbaarheidsmaatregelen die door deze keuze vrijkomen in ieder geval aan te wenden om maatregelen te treffen voor het "akcoestische gat" in de geluidsscherming langs de A7 bij Hoogkerk, bijvoorbeeld door het extra stil asfalt door te trekken tussen Laan Corpus Hoorn tot en met het "akcoestisch gat".	Afgehandeld	<i>motie</i>	Tussenstand Tracébesluit, Helperzoo m-tunnel en Z-ringweg		De Rook

Raadsvoorstel - Gresco energie besparende maatregelen Stadsschouwborg

Raadsvoorstel

Onderwerp **Gresco energie besparende maatregelen Stadsschouwborg**
Registratienr. 4837136 Steller/telnr. Frank van de poel/ 8723 Bijlagen 1

Classificatie

Vertrouwelijk (bij gebruik van persoonsgegevens)

Portefeuillehouder Gijsbertsen Raadscommissie

Voorgesteld raadsbesluit

De raad besluit:

- I. een krediet beschikbaar te stellen van € 141.000,- voor de aanleg van energiebesparende maatregelen bij de stadsschouwborg, in het kader van de GrESCO;
- II. de kapitaallasten van € 12.000,- te dekken uit de energiebesparing die de maatregelen onder I opleveren;
- III. de gemeentebegroting 2015 dienovereenkomstig te wijzigen;

Samenvatting

In 2011 heeft de raad *Groningen geeft Energie* vastgesteld, het uitvoeringsplan bij het Masterplan Groningen Energieneutraal. Dit plan heeft als doel de gemeente Groningen in 2035 energieneutraal te laten zijn. Het "masterdoel" -energieneutraal-bereikt de gemeente via vele subdoelen. Eén van die subdoelen is het geleidelijk energieneutraal maken van het gemeentelijk vastgoed. Dit betreft in totaal zo'n 250 gebouwen. Om dit te bereiken is een gemeentelijke projectgroep opgericht, de Groninger Energy Service Company (GrESCO). Voor elke te nemen investering wordt een businesscase opgesteld door de GrESCO waaruit moet blijken of de te nemen maatregelen verantwoord zijn, welke investering nodig is en hoe de investering kan worden afgelost.

In dit voorliggende voorstel is de businesscase van de energiebesparende maatregelen bij de Stadsschouwborg beschreven.

De Stadsschouwborg wordt de komende periode hersteld en gemodificeerd. Dit is uiteraard een uitgelezen mogelijkheid verdergaande energiebesparingsmaatregelen te nemen middels een integrale businesscase vanuit de GrESCO.

Het betreft het aanbrengen van dakisolatie, achterzetbeglazing en de aanleg van een BAOPT (Bauer optimalisatie) systeem.

B&W-besluit d.d.: 24-03-2015

Raadsvoorstel - Gresco energie besparende maatregelen Stadsschouwborg

Vervolg voorgesteld raadsbesluit

Deze maatregelen worden, conform de gebruikelijke afschrijftermijnen, in 20 jaar afgeschreven. De verwachte besparing op de energiekosten is circa € 17.000,- per jaar, ruim voldoende om de afschrijving te bekostigen.

Aanleiding en doel

In 2011 heeft de raad *Groningen geeft Energie* vastgesteld, het uitvoeringsplan bij het Masterplan Groningen Energieneutraal. Dit plan heeft als doel de gemeente Groningen in 2035 energieneutraal te laten zijn. Het 'masterdoel' -energieneutraal-bereikt de gemeente via vele subdoelen. Eén van die subdoelen is het geleidelijk energieneutraal maken van het gemeentelijk vastgoed. Dit betreft in totaal zo'n 250 gebouwen. Om dit te bereiken is een gemeentelijke projectgroep opgericht, de Groninger Energy Service Company (GrESCO).

Wat is de GrESCO?

De GrESCO is verantwoordelijk voor het integraal energiemanagement van het gemeentelijke vastgoed en beheert het totale energiebudget van de gemeente. Dit geld wordt gebruikt voor twee doelen: de betaling van de energierekeningen van het gemeentelijk vastgoed; de financiering van duurzame, energiebesparende investeringen in gemeentelijk vastgoed.

De investeringen in het gemeentelijk vastgoed worden terugbetaald door verlaging van het energieverbruik. Een verdere besparing realiseren we door kritisch te kijken naar het huidige energieverbruik: kloppen de energiefacturen, betalen we voor de juiste aansluitingen en gaat de kachel in onze gebouwen in het weekend uit?

GrESCO slaat hierdoor twee vliegen in één klap en levert een bijdrage aan de doelstelling "Groningen energieneutraal in 2035" en realiseert zo een deel van de gewenste bezuinigingen. Dit doet GrESCO zonder extra begrotingsmiddelen. GrESCO zorgt voor investeren in verduurzaming van ons vastgoed zonder extra kosten

Besluitvorming.

Op 2 juli 2013 is door het College besloten tot de instelling van de GrESCO en haar werkwijze die omschreven is in het boekwerkje "Groningse Energie Service Compagnie". Op 25 september 2013 (RO 13.3655292) is door de raad besloten om deze werkwijze te ondersteunen door de energiebudgetten aan te merken als een bijzonder resultaat. Er ontstaat op deze wijze een gesloten financieringssysteem. De investeringen in energiebesparende maatregelen worden betaald uit de positieve invloed die dat heeft op de energierekening, binnen één gemeentelijke administratie.

Uitvoering.

Het mag duidelijk zijn dat energiebesparende investeringen goed doordacht moeten worden. Voor elke te nemen investering wordt een rapport opgesteld door de GrESCO waaruit moet blijken of de te nemen maatregelen verantwoord zijn, welke investering nodig is en hoe de investering kan worden afgelost.

Deze investeringsplannen worden aan het college en zo nodig aan de raad ter besluitvorming voorgelegd in de vorm van businesscases. Met deze werkwijze blijven college en raad optimaal geïnformeerd.

In dit voorliggende voorstel is de businesscase van de energiebesparende maatregelen bij de Stadsschouwborg beschreven.

De Stadsschouwborg wordt de komende periode hersteld en gemodificeerd. Het betreft onder andere *bouwkundige herstel van gevels, ramen, deuren en kozijnen, schilderwerk, dakbedekking, goten, riolering en stucwerk in de kelder*. Kortom, een behoorlijke renovatie van dit monumentale pand. Dit is uiteraard een uitgelezen mogelijkheid verdergaande energiebesparingsmaatregelen te nemen in een integrale businesscase vanuit de GrESCO. Het betreft het aanbrengen van dakisolatie, achterzetbeglazing en de aanleg van een BAOPT-systeem. Naast het herstel en onderhoud zorgen deze maatregelen voor een besparing op het energiegebruik.

Het herstel wordt via de reguliere onderzoeksbudgetten en programmering gefinancierd. De extra's op energiegebied worden middels dit voorstel geregeld.

Raadsvoorstel - Gresco energie besparende maatregelen Stadsschouwburg

Kader

Het voorstel past binnen de kaders van het Masterplan "Groningen Energieneutraal". Hoewel het voorstel afwijkt van het Handboek financieel beheer past het wel binnen de financiële kaders van de GrESCO zoals vastgesteld op 25 september 2013. De afwijking heeft te maken met de situatie dat deze aanvraag gezien kan worden als een aanvullend krediet op de kredieten die bestaan voor de gebouwen waar de isolerende maatregelen wordt aangebracht. Echter, de GrESCO wil de investeringen aan gebouwen in het kader van energiebesparingen apart inzichtelijk maken en monitoren. Om deze reden wordt het nu als een afzonderlijk krediet met een aparte dekking aangevraagd. Dit is ook omschreven in het financiële kader van de GrESCO. De discrepantie tussen dit voorstel en het Handboek financieel beheer wordt op dit moment aangepast.

Argumenten en afwegingen

De GrESCO werkt via twee sporen.

Enerzijds zijn er businesscases waar gekeken wordt naar zogenaamd "laaghangend fruit". Waar kan er met een minimale inspanning op korte termijn energie bespaard worden. Anderzijds zijn er businesscases waarbij een heel gebouw onder de loep wordt genomen. Dan wordt integraal gekeken naar gebruik, energiebesparende- en energieopwekkende maatregelen. Dit totaal pakket wordt dan voorgelegd aan de raad.

In deze businesscase gaat het om een totaalpakket van energiemaatregelen. De case loopt gelijk op met andere herstel- en modificatiewerkzaamheden. Omdat de Stadsschouwburg een monument is, is in samenwerking met een specialist gekeken naar de mogelijkheden van de extra energiebesparende- en opwekkende maatregelen. Bij gebouwen met deze status moet er een afweging worden gemaakt tussen het belang van energiebesparing en het belang van de bescherming van het monument. Uiteraard zijn deze zaken vaak goed te combineren. Uit het onderzoek komt naar voren dat een aantal maatregelen zijn te realiseren. Het gaat dan om dakisolatie aanbrengen van isolerende (achterzet)beglazing en het installeren van een BAOPT systeem. Hieronder worden ze toegelicht.

- Dakisolatie

Waar mogelijk worden de dakvlakken van de schouwburg geïsoleerd. In totaal gaat het om 824 m² waar een investering mee gepaard gaat van € 32.600,-. De verwachte besparing voor dit onderdeel is € 5.950,- op jaarbasis.

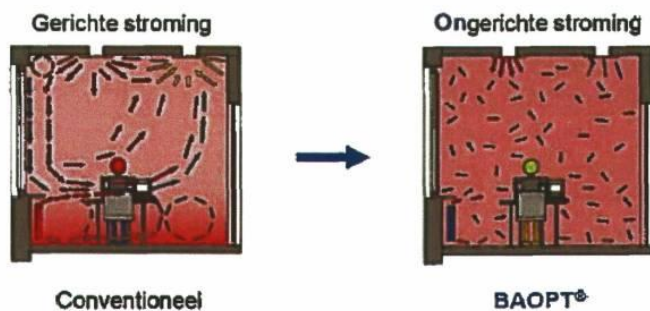
- Isolerende achterzetbeglazing

Alle raampartijen worden voorzien van achterzetbeglazing. Dit is een maatregel die reversibel is en de monumentale status niet aantast. De investering is € 53.800,- de besparing wordt begroot op € 2.322,- per jaar.

- BAOPTsysteem

Het BAOPT systeem is een luchtbehandeling systeem die gebaseerd is op een ongerichte luchtstroming door middel van overdruk in de betreffende ruimte. Het komt erop neer dat er zo min mogelijk luchtbewegingen zijn. Er ontstaat een homogene luchtopbouw. Zowel op het gebied van CO₂ (luchtkwaliteit) als voor de temperatuur. Dit is comfortabel (geen tocht) en het werkt besparend op de stookkosten. Juist in een gebouw met grote ruimtes zoals de Stadsschouwburg, waarbij relatief veel warmte verloren gaat, is dit een ideaal systeem. Onderstaand wordt een en ander nog eens gevisualiseerd zodat het idee achter BAOPT duidelijk wordt

Raadsvoorstel - Gresco energie besparende maatregelen Stadsschouwburg

De aanleg van het systeem kost € 53.800,-. Verwacht wordt dat dit systeem een besparing oplevert van circa 20% van de huidige verbruikskosten. Dit is circa € 8.663,- per jaar.

In totaliteit is de investering begroot op € 141.000. De verwachte besparing bedraagt € 17.000,-.

De Stadsschouwburg komt overigens ook voor in een businesscase van de categorie "laaghangend fruit". In die businesscase, die gaat over het isoleren van appendages, wordt ook de Stadsschouwburg voorzien van deze maatregel. De investering en opbrengst die daarmee gepaard gaat maakt geen deel uit van de hier voorliggende businesscase.

Maatschappelijk draagvlak en participatie

Door eigen gebouwen energieneutraal te maken, wil Groningen Stad het goede voorbeeld geven. Met de gebruikers is intensief overlegd. De investering en energierekening wordt door de GrESCO gedragen.

Financiële consequenties

Zoals in het raadsvoorstel van 25 september 2013 is beschreven gaan bij de GrESCO de kosten voor de baten uit. De GrESCO werkt met een gesloten financieringssysteem. Het uitgangspunt is dat geïnvesteerd wordt in energiebesparende en -opwekkende maatregelen, die worden "terugverdiend" uit de gerealiseerde besparingen. Naast de investering zijn er kosten als rente en inflatie en kosten van de inzet van de GrESCO.

Het werkelijke verbruik wordt jaarlijks middels de slimme meters (online) geregistreerd en gemonitord onder verantwoordelijkheid van de GrESCO. Zo is in beeld of de getroffen maatregelen de verwachte energiebesparing oplevert.

Investeringen, terugverdientijden, incentive

duurzaamheidsmaatregelen :	€ 141.000,-
afschrijvingstermijn:	20 jaar
vergoeding GrESCO:	15% over de besparing

Kapitaallasten en dekking

De investering brengt kapitaallasten van € 12.000,- met zich mee in het eerste jaar op basis van een 20 jarige afschrijvingstermijn. De kosten van de begeleiding bedragen 15% over de verwachte besparing. Alle kosten worden gedekt uit de energiebesparing die de energiebesparende maatregelen opleveren. De besparing bedraagt naar verwachting € 17.000,- per jaar. Het resultaat, na verrekening van kapitaallasten en begeleiding, wordt overgebracht naar de bestemmingsreserve van de GrESCO.

Raadsvoorstel - Gresco energie besparende maatregelen Stadsschouwborg

Begrotingswijziging:

Begrotingswijziging 2015	
GrESCO - energiebesparende maatregelen Stadsschouwborg	
Betrokken valdirectie(s)	SSC 1 - VGM
Naam voorstel	GrESCO - energiebesparende maatregelen Stadsschouwborg
Besluitvorming (orgaan + datum)	Raad
Incidenteel / Structureel	I
Soort wijziging	Investering

Financiële begrotingswijziging		Bedragen x 1.000 euro							
Beleidsveld	Deelprogramma	Org. onderdeel	I/S	Lasten	Baten	Saldo voor res. mut.	Toev. res.	Onttr. res.	Saldo na res. mut.
08.2.4 Kwaliteitsbeleving (GHWK) en dienstverlening	08.2 Nieuwbouw	SSC 1	GrESCO - energiebesparende maatregelen Stadsschouwborg	141		-141			-141
TOTALEN				141	0	-141	0	0	-141
BEGROTINGSWIJZIGING				141	0	-141	0	0	-141

Overige consequenties

De voorgestelde investering in de Stadsschouwborg draagt bij aan de doelstelling Groningen energieneutraal 2035.

Vervolg

Nadat de maatregelen zijn doorgevoerd wordt het energieverbruik gemonitord en meegenomen in de voortgang van de GrESCO.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

de burgemeester,
Peter den Oudsten

de secretaris,
Peter Teesink

BIJLAGE

Factsheet Stadsschouburg				
parameters				
rente	3,00% ROP voor 2015			
werkelijke afschrijving	20 jaar			
stijging exploitatie kosten	2,00%			
stijging energielasten	3,00%			
exploitatie kosten	15,00% van investering			
finantieel	vergoeding voor werkzaamheden gresco			
investering	€ 140.230 totaal			
Besparing energie 1e jaar	€ 16.935 in het eerste jaar			
kapitaalkosten 1e jaar	€ 11.218 rente +afschrijving			
exploitatie kosten per jaar	€ 2.540 beheer en monitoring vergoeding voor de GRESco			
Alg. gegevens/besparingsberekening				
	investering	besparing in m3	tarief	besparing totaal
investeringen	€ 32.600	12.300 m3	€	0,4837 € 5.950
investering dakisolatie	€ 53.800	4.800 m3	€	0,4837 € 2.322
investering dubbel glas en deuren	€ 53.830	20%		€ 8.663
baopt	€			€
totaal	€ 140.230			€ 16.935

Bijlage - Ingekomen stukken B&V mei 2015

Lijst ingekomen collegebrieven voor de commissie B en V van 13 en 19 mei 2015

Nr.	Onderwerp	Ontvangen d.d.	Advies
1	Actualisatie verkeerskundige verkenning N355 (Groningen-Zuidhorn)	27-3-2015	v.k.a.
2	Informeren over reactie NAM over aardbevingbestendigheid te reconstrueren Zuidelijke Ringweg Groningen en brief Ministerie van Economische Zaken	9-4-2015	v.k.a.
3	ARCG jaarrapport 2014 en algemene en financiële kaders 2016	9-4-2015	op agenda A5b
4	Locatieprofiel Kardingse	16-4-2015	v.k.a.
5	Vaststelling boomeffectenanalyse Tuinlandlocatie Cuypersweg	16-4-2015	v.k.a.
6	Discussienotitie doorberekening kosten evenementen	16-4-2015	op agenda B1
7	Reactie moties en toezeggingen evenementen	16-4-2015	op agenda B1
8	OV-bureau Groningen Drenthe: Jaarverslag & Jaarrekening 2014	16-4-2015	Op agenda B3
9	OV-bureau Ontwerpbegroting 2016 en ontwerp Dienstregeling bus 2016	23-4-2015	Op agenda B3
10	Jaarverslag Parkeerbedrijf 2014	23-4-2015	op agenda B2
11	Staat V 2014	24-5-2015	v.k.a.
12	Borrelboten	29-4-2015	v.k.a.
13	Voedselbeleid	29-4-2015	v.k.a.

1-5-2015

Raadsvoorstel - Onderzoek Energiebeleid Rekenkamercommissie

Raadsvoorstel

Onderwerp **Onderzoek Energiebeleid Rekenkamercommissie**
Registratie 5003230 Steller/teln Peter Kommerij / 7727 Bijlagen 2

Classificatie

Vertrouwelijk (bij gebruik van persoonsgegevens)

Portefeuillehouder Raadsie B&V

Voorgesteld raadsbesluit

De raad besluit

- I. De aanbevelingen uit het rapport 'Groningen energieneutraal in 2035!' van de Rekenkamercommissie over te nemen en het college van B&W te verzoeken invulling te geven aan deze aanbevelingen.

Samenvatting

De Rekenkamercommissie heeft onderzoek gedaan naar het gemeentelijk energiebeleid. De gemeente heeft hiervoor een ambitieuze doelstelling geformuleerd, namelijk om als stad energieneutraal te willen zijn in het jaar 2035. De Rekenkamercommissie heeft een zogenaamd realisatiegericht onderzoek laten uitvoeren. Daarbij zijn kernvoorwaarden voor succes in kaart gebracht en is onderzocht in welke mate de gemeente hier tot nog toe invulling aan heeft gegeven. Geconcludeerd wordt onder andere dat de gemeente niet weet in welke mate de doelstelling al is gerealiseerd (in de zin van CO2 besparing), ook is het streven naar een energieneutrale stad nog geen integraal onderdeel van alles wat de gemeente doet. Het onderzoek heeft geleid tot vier aanbevelingen aan de raad, die met dit raadsvoorstel ter vaststelling worden voorgelegd.

B&W-besluit d.d.:

Raadsvoorstel - Onderzoek Energiebeleid Rekenkamercommissie

Vervolg voorgesteld raadsbesluit

Aanleiding en doel

De Rekenkamercommissie heeft gekozen voor dit onderwerp omdat al enkele keren is geconstateerd in de afgelopen jaren dat het beleid een intensivering nodig had om het doel in 2035 te kunnen bereiken. Het doel van het onderzoek is om in beeld te brengen wat echt nodig is om in 2035 energieneutraal te kunnen zijn als stad en daarbij ook te leren van wat andere steden doen op dit gebied. Daarvoor is een zogenaamd realisatiegericht onderzoek uitgevoerd: de doelstelling is bekend, de vraag is vervolgens hoe die doelstelling bereikt kan worden.

Kader

Nvt

Argumenten en afwegingen

De Rekenkamercommissie komt in zijn onderzoek tot de conclusie dat de gemeente geen zicht heeft op de mate waarin de doelstelling inmiddels is gerealiseerd. Het is niet bekend hoeveel CO₂ er nu minder wordt uitgestoten dan in het jaar 2000, toen het 1.350 Kiloton CO₂ was. Verder is de conclusie dat het streven naar een energieneutrale stad nog niet een integraal onderdeel is bij alles wat de gemeente doet. Ook is er geen helder overzicht van activiteiten en bestaat er geen duidelijk afwegingskader voor wat wel en niet wordt opgepakt. Verder ontbreekt het aan stadsbrede afspraken tussen de diverse partijen in de stad, die in een convenant kunnen worden vastgelegd. Deze conclusies leiden tot de volgende vier aanbevelingen:

1. Stel duurzaamheid en energie centraal in een strategische visie op de toekomst van Groningen.
2. Realiseer een energieneutrale gemeente door opgaven gestuurd te werken. Stel de inhoudelijke opgaven centraal en creëer synergie door de inzet van mensen, taken en middelen zoveel mogelijk te koppelen aan meerdere doelen.
3. Pas goed portfoliomanagement toe. Zorg er zo voor dat Groningen systematisch toewerkt naar strategische doelen en dat voortgang, resultaten en doelmatigheid van projecten consequent gemonitord worden.
4. Bouw duurzame en slagvaardige publiek-private samenwerking op. Maak in de komende periode een slag van 'samen netwerken' naar 'samen bouwen' en het realiseren van concrete resultaten.

Financiële consequenties

nvt

Vervolg

Het College van B&W heeft inmiddels een nieuw programma, Groningen geeft energie 2015 – 2018, gepresenteerd. De raad zou het rapport van de Rekenkamercommissie kunnen gebruiken om na te gaan of dit nieuwe programma al dan niet aanscherping behoeft.

Afgehandeld en naar
archief

Paraaf

Datum

2

Raadsvoorstel - Onderzoek Energiebeleid Rekenkamercommissie

REKENKAMERCOMMISSIE

Onderwerp Waar krijgen we energie van? Onderzoeksrapport Groningen Energieneutraal in 2035!

Aan de leden van de raad van de Gemeente Groningen
Postbus 20.001
9700 PB GRONINGEN

Telefoon 050 367 77 27 Bijlage(n) 1 Ons kenmerk 4994238
Datum 24-04-2015 Uw brief van Uw kenmerk

Geachte leden van de raad,

Hierbij bieden we u het rapport 'Groningen energieneutraal in 2035!' aan. Dit rapport is het resultaat van het onderzoek dat de Rekenkamercommissie de afgelopen tijd heeft laten uitvoeren door onderzoeksbureau Partners + Pröpper.

Waar de Rekenkamercommissie bij andere onderzoeken nogal eens tot de conclusie kwam dat er vooraf geen duidelijke doelstellingen zijn geformuleerd, is er bij dit onderwerp volstrekte duidelijkheid wat het einddoel betreft: Groningen wil energieneutraal zijn in 2035, dat wil zeggen dat de uitstoot van CO₂ per saldo teruggebracht moet zijn van 1350 Kiloton in het jaar 2000 naar 0 in het jaar 2035. Dat is in ieder geval een heldere, SMARTe doelstelling.

De afgelopen jaren is al enkele keren geconstateerd dat de doelstelling niet gehaald wordt als de gemeente op de huidige manier door bleef gaan. Intensivering van het beleid zou nodig zijn. Dat is de aanleiding voor de Rekenkamercommissie om onderzoek te doen, na te gaan wat er nodig is voor het halen van de doelstelling, of de gemeente op de goede weg is en wat er eventueel geleerd kan worden van andere gemeenten. De onderzoekers hebben daartoe een zogenaamd realisatiegericht onderzoek uitgevoerd. Meer details hierover staan in het rapport.

Uit het onderzoek komt naar voren dat de gemeente op dit moment geen zicht heeft op de mate waarin de doelstelling tot nog toe is gerealiseerd. We weten niet hoeveel kiloton CO₂ er nu minder dan in het jaar 2000 wordt uitgestoten. Door het inbouwen van tussentijdse meetpunten kan hierover meer duidelijkheid ontstaan voor alle partijen, kunnen er ook tussentijds successen gevierd worden bij het halen van tussendoelstellingen, die op hun

Raadsvoorstel - Onderzoek Energiebeleid Rekenkamercommissie

Volgvel 2

beurt weer energie geven en mensen kunnen mobiliseren om hun steentje bij te dragen aan het realiseren van een duurzame Stad.

Verder wordt geconcludeerd dat het streven om in 2035 energieneutraal te willen zijn nog niet centraal staat bij alles wat de gemeente doet. Ook als het over woningbouw gaat, over verkeer of armoedebestrijding, moet er structureel aandacht zijn voor het energievraagstuk en welke synergievoordelen er voorhanden zijn. De Gemeente Groningen zit als gemeente in een bijzondere positie, in Groningen is heel veel ervaring en deskundigheid aanwezig op het gebied van de energietransitie. We hoeven alleen maar GasUnie, Gasterra en Attero te noemen, te wijzen op de universiteit, de Hanzehogeschool met een instelling als EnTranCe. Dat maakt dat de uitgangspositie hier wezenlijk anders is dan in pakweg Haarlemmermeer of Tilburg. Daar komt nog bij dat vanwege de aardbevingsproblematiek de urgentie in Groningen echt gevoeld wordt om werk te maken van de overgang naar duurzame energie.

Lange termijn doelen hebben de neiging ver van het bed te zijn en zo algemeen geformuleerd dat weinig mensen hier warm voor lopen. Tegelijkertijd zijn de doelen nog zo algemeen gesteld dat weinig mensen tegen zullen zijn zolang ze de consequenties op kortere termijn niet kunnen overzien. Willen dergelijke verre doelen gaan leven dan dienen ze vertaald te worden naar acties op kortere termijn: wat moet je dan doen de komende vijf tot tien jaar, wat betekent dat voor deze collegeperiode, wat betekent dat voor komend jaar, de komende vier maanden, de komende vier weken...

Deze vertaalslag, versimpeling en gerichtheid op concrete acties maken vaak het verschil of je er als betrokkene of geïnteresseerde energie van krijgt of niet. Uit het onderzoek blijkt dat die doorvertaling naar programma's op kortere termijnen waar coalities, gemeenteraad, bedrijven, onderzoekers en projecteigenaren zich verantwoordelijk voor voelen nog onvoldoende gebeurt. De gemeente zou alle initiatieven echter langs de meetlat van de bijdrage aan energieneutraliteit moeten leggen. Het wordt dan ook transparanter wat het oplevert en je kunt als gemeenteraad en college het keuzeproces om te bepalen wat ondersteuning verdient nog gericht doorlopen.

Ook wordt geconcludeerd dat de gemeente goed moet nadenken over de te vervullen rol in dat speelveld. Dan gaat het om het opbouwen van slagvaardige publiek/private samenwerking en met die partners systematisch toewerken naar strategische doelen. De gemeente heeft een unieke spilfunctie en vervult de rol van netwerker en makelaar volgens het onderzoek al behoorlijk goed. Maar ook hier zijn nog stappen te zetten. Wanneer Groningen echt bereid is om er vol voor te gaan, partners en burgers daarvoor weet te enthousiasmeren en de vaart erin weet te houden, dan moet het mogelijk zijn om in 2035, of mogelijk eerder, energieneutraal te zijn.

De belangrijkste vraag die de gemeente zich moet stellen is volgens de Rekenkamercommissie hoe zij haar eigen rol in de energietransitie ziet. Is zij vooral een intermediair die partijen in de samenleving bij elkaar brengt en initiatieven tot verduurzaming faciliteert, of neemt de gemeente een veel actievere rol in dit proces op zich, bijvoorbeeld door 'launching customer' te zijn voor nieuwe pilotprojecten en technieken zoals die bij de kennisinstellingen ontwikkeld worden? Dit zijn (politieke) keuzes waar de

Raadsvoorstel - Onderzoek Energiebeleid Rekenkamercommissie

Volgvel 3

Rekenkamercommissie niet in treedt, maar wij achten het wel van groot belang dat de gemeente hier een duidelijke positie in kiest, welke dan ook.

Tot slot

We zien de behandeling van het rekenkamerrapport in de raadscommissie en raad met veel belangstelling tegemoet, zeker ook nu er een nieuwe aanzet van het college van B&W ligt voor het streven naar een energieneutraal Groningen in 2035. Het is aan u als raadsleden om te oordelen of de in ons rapport geschetste randvoorwaarden in voldoende mate terugkomen in het voorstel van het college van B&W. Uiteraard is de Rekenkamercommissie graag bereid tot een nadere uitleg en het beantwoorden van vragen over dit onderzoek.

Met vriendelijke groet,
namens de Rekenkamercommissie,

P.o.

W.R. Zuurbier,
Voorzitter.

GRONINGEN ENERGIENEUTRAAL IN 2035!

Realisatiegerichte evaluatie van het Groningse Energiebeleid

Rekenkamercommissie gemeente Groningen

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

Eindrapport

GRONINGEN ENERGIENEUTRAAL IN 2035!

**Realisatiegerichte evaluatie van het
Groningse Energiebeleid**

Rekenkamercommissie gemeente Groningen

Website: gemeente.groningen.nl/gemeenteraad/rekenkamercommissie

e-mail: rekenkamercommissie@groningen.nl

telefoon: 050 – 367 77 27

Het onderzoek is in opdracht van de Rekenkamercommissie van de gemeente Groningen uitgevoerd door Partners+ Pröpper, denkers en doeners voor de publieke zaak.

www.partnersenpropper.nl

Onderzoekers: Dr. Igno Pröpper, Remco Smulders MSc en Drs. Bart Litjens.

Vormgeving: gemeente Groningen/communicatie

Groningen, april 2015

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

Inhoudsopgave

1	Introductie onderzoek	4
2	Ambitie voor 2035 en resultaten tot nu toe	7
3	Kernvoorwaarden voor succes	13
4	Huidige invulling van kernvoorwaarden	26
5	Conclusies	33
6	Aanbevelingen	35
	Bijlage 1 Onderzoeksopzet	42
	Bijlage 2 Bronnen- en respondentenlijst	45
	Bijlage 3 Resultaten per spoor Energiebeleid	50
	Bijlage 4 Resultaten vragenlijst onder stakeholders	53

1 Introductie onderzoek

Onderwerp: energiebeleid

De Rekenkamercommissie Groningen heeft besloten onderzoek te doen naar een zeer actueel thema: het Groningse energiebeleid. De gemeente Groningen heeft de afgelopen bestuursperiodes een hoge ambitie op het gebied van energie nagestreefd: energieneutraliteit in 2035. Een eigen gemeentelijke terugblik van begin 2014 laat zien dat er weliswaar resultaten zijn geboekt, maar dat het huidige programma niet volstaat om deze ambitie te realiseren. Na de verkiezingen van 2014 heeft de nieuwe Groningse coalitie besloten de ambitie toch te handhaven en het beleid te herijken om dit ook te kunnen waarmaken. De herijking van het beleid zal in mei 2015 besproken worden met de gemeenteraad.

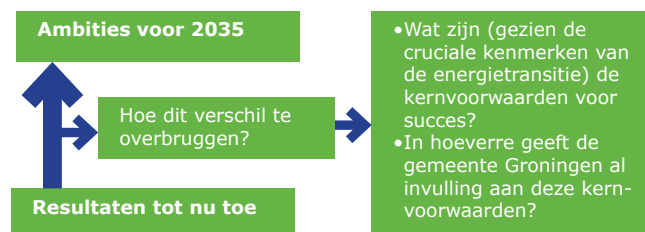
Opzet onderzoek: realisatiegerichte evaluatie

Gezien de actuele dynamiek op het onderwerp heeft de Rekenkamercommissie gekozen voor een andere onderzoeksopzet dan u gewend bent. Het onderzoek is uitgevoerd als een realisatiegerichte evaluatie: de gemeentelijke ambitie voor 2035 vormt het uitgangspunt en centrale vraag is hoe deze ambitie gerealiseerd kan worden.

Uit de terugblik van de gemeente blijkt dat het realiseren van de ambitie in 2035 een grote uitdaging is. In het onderzoek hebben we gekeken wat vanuit bestuurskundig oogpunt kernvoorwaarden zijn om de ambitie te realiseren. Vervolgens hebben we onderzocht in welke mate de gemeente op dit moment al invulling geeft aan deze kernvoorwaarden. Dit laat zien wat de belangrijke ontwikkelpunten voor de gemeente zijn in het licht van de ambities voor 2035.

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

Schematisch ziet de opzet er als volgt uit:

Figuur 1.1: Schematische weergave onderzoeksopzet: inzicht in hoe Groningen de ambities voor 2035 kan realiseren door te kijken naar de invulling die wordt gegeven aan de kernvoorwaarden voor succes.

Voornaamste doelen van het onderzoek zijn het bieden van helderheid over de haalbaarheid van de gemeentelijke ambities en het ondersteunen van de raad bij de besluitvorming over de herijking van het beleid.

Positionering rapport ten opzichte van gemeentelijke herijking

Het onderzoek is geen 'second opinion' op het gemeentelijke energiebeleid. De rekenkamercommissie wil nadrukkelijk niet treden in politieke keuzes die aan de raad zijn of uitvoeringskeuzes die aan de organisatie zijn. Wél komt de rekenkamercommissie tot een aantal lessen en aanbevelingen; deze acht de rekenkamercommissie op basis van het onderzoek cruciaal met het oog op het realiseren van de gemeentelijke ambities. De rekenkamercommissie nodigt de gemeenteraad dan ook uit de resultaten van dit onderzoek te betrekken bij de herijking van het gemeentelijk beleid.

De voorbereidingen voor de herijking van het gemeentelijke energiebeleid vonden gelijktijdig plaats met de uitvoering van het onderzoek. Daarom heeft de rekenkamercommissie gedurende het onderzoek met college en ambtelijke organisatie afgestemd over de vorderingen van het onderzoek en de herijking. Dit is gebeurd met behoud van de onafhankelijke rol van de rekenkamercommissie en met het oog op het realiseren van

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

maximale meerwaarde van dit rapport bij de besluitvorming door de raad.

Onderzoeksvragen en leeswijzer rapport

De volgende onderzoeksvragen staan centraal in het onderzoek:

- 1a Wat is de ambitie van Groningen op het gebied van energie tot aan 2035? (hoofdstuk 2)
- 1b En wat zijn tot nu toe de feitelijke resultaten van het energiebeleid? (hoofdstuk 2)

- 2 Wat zijn, gegeven de context van het energiebeleid, de kernvoorwaarden om de ambities in 2035 te kunnen realiseren? Wat kan de gemeente in dit licht leren van andere steden? (hoofdstuk 3)

- 3 In hoeverre slaagt de gemeente Groningen er nu al in om invulling te geven aan deze kernvoorwaarden? (hoofdstuk 4)

- 4 Zijn de randvoorwaarden aanwezig om in 2035 energieneutraal te zijn? (conclusies in hoofdstuk 5)

- 5 Wat zijn concrete lessen voor het hele programma en in het bijzonder de strategie, de aanpak en organisatie? Hoe kunnen deze verzilverd worden? (aanbevelingen in hoofdstuk 6)

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, is dossierstudie uitgevoerd en zijn werkplaatsen georganiseerd waarin met ambtenaren, bestuurders en partners uit de samenleving bovenstaande vragen zijn behandeld. Daarnaast is onder partners van de gemeente een vragenlijst uitgezet. Ook is geput uit de ervaringen van andere gemeenten met soortgelijke ambities. De volledige onderzoeksopzet kunt u teruglezen in bijlage 1. Een volledige lijst met geraadpleegde documenten en respondenten is terug te vinden in bijlage 2.

2 Ambitie voor 2035 en resultaten tot nu toe

2.1 Ambitie gemeente Groningen

In het coalitie-akkoord van 2006 heeft de gemeente Groningen de ambitie uitgesproken om de duurzaamste stad van Nederland te worden. Naar aanleiding hiervan is in 2007 de Routekaart Groningen Energieneutraal 2025 opgesteld. De doelstelling energieneutraal in 2025 betekent dat de Groningse samenleving in 2025 0 Kton CO₂ mag uitstoten. In 2000 produceerde de hele samenleving in Groningen nog rond de 1.350 Kton CO₂.

In 2010 houdt het college vast aan de energiedoelstellingen en wordt een nieuw Masterplan Groningen Energieneutraal opgesteld. De tijdshorizon van de ambitie wordt wel aangepast: Groningen moet energieneutraal zijn in 2035 en halverwege zijn in 2025. In het Masterplan Groningen Energieneutraal worden vijf sporen genoemd die aan de ambitie voor 2025 moeten bijdragen: zon, wind, warmte, energiebesparing en biomassa. Voor vier van de vijf sporen wordt in het Masterplan expliciet benoemd wat er in 2025 uitgevoerd moet zijn om de beoogde besparing in dat jaar te realiseren. Het Masterplan gaat niet in op wat er vervolgens in de periode tussen 2025 en 2035 zal moeten gebeuren.

Sporen	Beoogde besparing Kton CO ₂ in 2025	Uitgevoerde maatregelen in 2025:
Zon	78	Voor 150 Megawatt aan zonnepanelen op daken en parken
Wind	113	Voor 50 Megawatt aan windturbines rondom de stad
Warmte	105	Een netwerk van warmtenetten levert warmte en koeling aan ruim 40.000 woonequivalenten
Energiebesparing	262	Energiebesparende maatregelen bij: • 20.000 particuliere huizen;• de gehele woningvoorraad van woningcorporaties;• alle grote bedrijven en het MKB;• alle gemeentegebouwen naar label C of hoger.
Biomassa	146	-
Totaal	704	

Tabel 2.1: ambitie energiebeleid Groningen op basis van Masterplan Groningen Energieneutraal (2010).

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

In het coalitieakkoord 2014-2018 bevestigt de nieuwe coalitie de ambitie om in 2035 energieneutraal te zijn: "In 2035 zijn we energieneutraal volgens de vastgestelde sporen van zon, wind, warmte, groen gas en energiebesparing". Het college kondigt hiervoor in de Programmabegroting 2015 een herijking van het Energiebeleid aan.

2.2 Resultaten tot nu toe

Uit een inventarisatie van de resultaten per spoor tot nu toe (zie bijlage 2) vallen twee zaken op:

1 Er is geen zicht op de mate waarin het beoogde maatschappelijke effect (CO₂-besparing en daarmee energieneutraliteit) wordt behaald.

Alleen voor een deel van de uitgevoerde projecten wordt in kaart gebracht hoeveel CO₂ er mee wordt bespaard. Er zijn echter geen cijfers beschikbaar die laten zien hoeveel CO₂ er nu nog door Groningen in totaal wordt geproduceerd en hoeveel CO₂ er in totaal is bespaard.

2 Op vier van de vijf sporen zijn projecten gerealiseerd die leiden tot CO₂-besparing. Om de doelstelling energieneutraliteit in 2035 te behalen, is een versnelling wel noodzakelijk. De gemeente concludeert dit in de terugblik op de periode 2011-2013: met het huidige programma zal de ambitie van energieneutraal in 2035 niet worden gehaald.

Onderstaande figuur laat zien wat per spoor grofweg de stand van zaken is eind 2014 (afgezet tegen wat gepland was om op dat moment gerealiseerd te hebben). De rechterkolom van de figuur geeft een indicatie van het toekomstperspectief.

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

Spoor	Resultaten voorbereiding> besluiten>activiteiten> Effecten	Toekomstperspectief; realiseren ambitie 2035
Energiebesparing		
Zon		
Warmte		
Biomassa		
Wind		

Figuur 2.1: stand van zaken per spoor (zie bijlage 3 voor uitwerking resultaten tot nu toe).

2.3 Resultaten per spoor

In bijlage 3 zijn de resultaten per spoor uitgebreid beschreven, waarbij zowel wordt ingegaan op de gerealiseerde effecten, als op de besluitvormings- en voorbereidingsprestaties die toekomstige resultaten mogelijk maken. Deze paragraaf biedt een korte samenvatting per spoor.

Energiebesparing

Een aantal grotere instellingen heeft energiebesparende maatregelen doorgevoerd. Belangrijke voorbeelden hiervan zijn:

- de woningcorporaties. In het Nieuw Lokaal Akkoord 2.0 heeft de gemeente afspraken gemaakt met de Groningse corporaties over het verduurzamen van woningen. In de periode tussen 2010 en 2012 hebben de corporaties 5.577 woningen verbeterd naar label c of hoger.
- de Rijksuniversiteit Groningen en Hanzehogeschool Groningen. Beide instellingen zijn al sinds eind jaren '90 aangesloten bij landelijke convenanten op het gebied van duurzaamheid en nemen energiebesparende maatregelen. Zo heeft de RUG tussen 1996 en 2006 in totaal 16,2% energie bespaard.
- de gemeente zelf. In 2013 heeft de gemeente de Groninger Energieservice Compagnie opgericht (GrESCO). Een aantal projecten zijn al via de GrESCO uitgevoerd, zoals de nieuwbouw van buurthuis Bessemoer.

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

Tegelijkertijd blijkt het lastig om particuliere huiseigenaren en ondernemers te stimuleren om energiebesparende maatregelen te nemen. Maatregelen gericht op particulieren (onder andere het energieloket Eerste Hulp Bij Energiebesparing dat later is opgevolgd door Groningen woont SLIM) en bedrijven (onder andere de subsidieregeling Energiescans MKB) laten tegenvallende resultaten zien.

Zon

Tussen 2011 en 2014 is het totaal aantal panelen in Groningen gegroeid van 3.350 naar 22.300. Uit de cijfers van de gemeente blijkt niet hoeveel Megawatt deze zonnepanelen produceren en hoeveel CO₂ hiermee wordt bespaard. Dit is wel berekend voor de recent aangekondigde zonneparken. Op korte termijn zullen drie zonneparken worden gerealiseerd die in totaal 27 megawatt aan stroom zullen leveren.

Om de beoogde 150 megawatt aan zonnepanelen in 2025 te halen, is echter nog een flinke groei nodig. Tegenvaller hierbij de afgelopen jaren was dat het Groningse plan om zonnepanelen voor te financieren via een OZB-opslag vanuit het Rijk werd tegengehouden.

Warmte

De warmte- en koudeopslag op het Europark is tot nu toe het voornaamste zichtbare resultaat op dit spoor. Daarnaast is er de afgelopen jaren met name geïnvesteerd in onderzoek en voorbereiding. Hieruit is het beeld ontstaan dat projecten op dit spoor weliswaar grote investeringen vragen, maar een cruciale bijdrage kunnen leveren aan het realiseren van de energiedoelstellingen. De voorbereidingen van de afgelopen jaren hebben er in geresulteerd dat verschillende projecten in de startblokken staan. Zo is er 33 miljoen subsidie binnengehaald voor een geothermieproject in Noordwest en heeft de gemeente het bedrijf WarmteStad opgericht.

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

Biomassa

Het spoor biomassa is wat later op gang gekomen dan de andere sporen. Pas in 2013 is door de raad een visie op de biobased economy vastgesteld. Ondertussen zijn al wel een aantal eerste resultaten geboekt zoals de verbrandingsoven bij Karding en het aanplanten van 15 ha. wilgentenen. Op dit spoor wordt ook nadrukkelijk samengewerkt met marktpartijen om te kijken welke bijdrage zij kunnen leveren aan de biobased economy.

Wind

De gemeente heeft de afgelopen jaren onderzoeken laten uitvoeren naar de kansrijke plekken voor windmolens binnen de gemeente Groningen. De provincie Groningen heeft echter bepaald dat de plaatsing van grote turbines binnen de gemeentegrenzen van Groningen uitgesloten is. Wanneer dit zo blijft, zal de beoogde besparing die het spoor Wind moet realiseren (102 Kton CO₂ in 2025) niet behaald worden; dit zal opgevangen moeten worden door de andere sporen om de doelstelling energieneutraliteit in 2035 haalbaar te houden.

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

3 Kernvoorwaarden voor succes

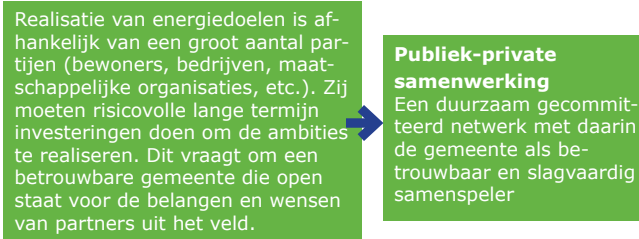
De resultaten tot nu toe tonen aan dat de ambitie Groningen Energieneutraal in 2035 met recht een grote uitdaging is. In dit hoofdstuk staat de vraag centraal wat, gegeven de context van het energiebeleid, de kernvoorwaarden zijn om de ambities in 2035 toch te kunnen realiseren. Hierbij bouwen we voort op de ervaringen van de gemeente Groningen en haar partners. We vullen dit aan op basis van ervaringen in andere steden.

3.1 Cruciale kenmerken van de energietransitie

In de werkplaatsen met de gemeente en partners is gebouwd aan het in beeld krijgen van de kernvoorwaarden voor het realiseren van de energietransitie in Groningen. Het resultaat is weergegeven in onderstaand schema. De linkerhelft laat drie cruciale kenmerken van de energietransitie zien. Hieruit volgen drie kernvoorwaarden voor succes.

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

Figuur 3.1: kenmerken beleidsterrein energie vertaald in drie pijlers van de opgave voor de toekomst.

3.2 Integraal werken: slim samenwerken en realiseren

Het doorvoeren van veranderingen in de opwekking en het gebruik van energie, kan niet los worden gezien van een groot aantal andere opgaven in de samenleving. Zo zal er bij het bouwen van nieuwe woningen of het aanbesteden van het openbaar vervoer rekening moeten worden gehouden met de opgave op het gebied van energie. Investeren in innovatie en implementatie van nieuwe energiebronnen kan op zijn beurt bijdragen aan opgaven rondom werkgelegenheid en vestigingsklimaat.

Integraal werken is een vereiste. Dit betekent dat energie op een goede manier in samenhang met andere maatschappelijke onderwerpen wordt opgepakt. Wanneer is dat het geval? We formuleren hiervoor een aantal meetpunten:

- 1 Er is overzicht en inzicht. Het is duidelijk hoe energie en andere onderwerpen als mobiliteit, werkgelegenheid, inkomenspositie, etc. samenhangen. Versterken ze elkaar of werken ze elkaar tegen?
- 2 Er worden slimme middelen ingezet die tegelijkertijd meerdere doelen dienen. Duurzame woningbouw met een lange afschrijvingstermijn draagt bij aan betaalbare woningen, comfort, energiebesparing en duurzaam gebruik van materialen.
- 3 Het organiseren van samenwerking tussen alle betrokken partijen. Het gaat zowel om de samenwerking met maatschappelijke partijen als de samenwer-

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

king binnen de eigen gemeentelijke organisatie. Dit kan bijvoorbeeld door een gemeenschappelijk team te formeren voor een integrale opgave waarin diverse onderwerpen gebundeld zijn.

- 4 De opgave is hanteerbaar en er is voldoende focus. De gemeente heeft concreet gemaakt wat er precies in de samenleving gerealiseerd wordt en hoe dat gaat gebeuren: 'In dat gebied gaan we de volgende resultaten zien' of 'Voor die doelgroep bereiken we de volgende maatschappelijke effecten'. Het volstaat niet om in algemene termen aan te geven dat energie in goede samenhang met onderwerpen als werkgelegenheid, mobiliteit en sociale doelstellingen wordt opgepakt.
- 5 Het koppelen of afstemmen van processen en momenten van besluitvorming. Nadenken over vormen van energieopwekking en -besparing is bijvoorbeeld zinvoller voorafgaande aan de bouw van een nieuwe woonwijk, dan tussentijds, of na oplevering van de nieuwe woningen.

Vier manieren om af te stemmen en samen te werken

Integratie – dat wil zeggen afstemming en samenwerking – kan op het gebied van energie op vier manieren plaatsvinden:

- 1 **Integratie** van de kernopgaven energie/duurzaamheid, werkgelegenheid/economie, armoede, woningbouw en mobiliteit in één aansprekende visie op de toekomst van Groningen. De inhoudelijke onderwerpen worden verbonden vanuit samenhang en visie met het oog op het realiseren van synergie. Dragende en investerende partijen uit de samenleving dragen bij aan het opstellen van de visie en worden hierdoor ook met elkaar verbonden. Dit maakt energie los om hier vervolgens samen aan te gaan bouwen.

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

Het vaststellen van de visie is voor een deel een politieke keuze, maar wordt nadrukkelijk ook in samenspraak met partijen uit de samenleving bepaald. De visie moet immers aansluiten bij de huidige krachten en mogelijkheden van Groningen en samen met partners gerealiseerd worden. In de werkplaatsen die in het kader van dit onderzoek georganiseerd zijn, bleken verschillende partners al een beeld te hebben van wat de visie zou kunnen zijn. Ter illustratie een voorbeeld: Vanuit de historie heeft Groningen een sterke kennisinfrastructuur en fysieke infrastructuur op het gebied van aardgas. Een aantal bedrijven stelt dat Groningen hier op voort moet bouwen door gas het centrale thema van de duurzaamheidsagenda te maken. Gas kan immers bijdragen aan het opslaan en distribueren van de elektriciteit uit nieuwe energiebronnen zoals zon en wind. Zo kan de elektriciteit uit zon en wind omgezet worden in waterstof die geïnjecteerd wordt in het aardgasnetwerk, maar kan deze ook gebruikt worden om biogas te maken. Door gebruik te maken van de aanwezige kennis en kunde op het gebied van gas, zou Groningen op dit thema een exportproduct kunnen ontwikkelen dat economisch gezien kansrijk is.

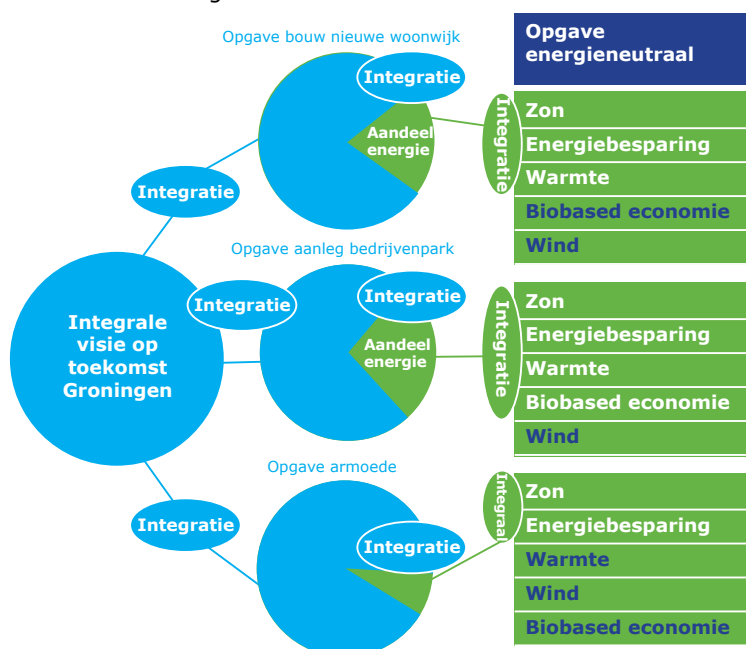
- 2 **Integratie** van de opgave 'energieneutraal' binnen alle relevante concrete gemeentelijke opgaven. Veel gemeentelijke opgaven kunnen potentieel een bijdrage leveren aan de opgave energieneutraliteit (en andersom). Bijvoorbeeld:
- In gemeentelijke campagnes op het gebied van armoede kan energiebesparing worden bevorderd: dit levert immers ook financiële ruimte op.
 - Bij het aanleggen van een nieuw bedrijvenpark kan energieneutraliteit worden nagestreefd om een aantrekkelijk vestigingsklimaat te creëren.
 - Bij de bouw van een nieuwe woonwijk kan de gemeente inzetten op energieneutrale woningen. Dit is niet alleen vanuit ecologisch oogpunt waarde-

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

vol, maar verhoogt ook het comfort en verlaagt de maandlasten.

- 3 **Integratie** van de verschillende sporen binnen de opgave energie. Door de verschillende sporen in samenhang te bezien ontstaat synergie. Bijvoorbeeld:
 - Als in wijk X een warmtenet wordt aangelegd, wordt tegelijk gekeken naar de mogelijkheden voor energiebesparende maatregelen en de aanleg van zonnepanelen.
- 4 **Integraal** berekenen van de kosten en baten van projecten. Oftewel: niet alleen een project beoordelen op de bijdrage aan de CO₂-doelstelling, maar ook de effecten op het gebied van bijvoorbeeld werkgelegenheid meenemen. Alle maatschappelijke kosten en baten moeten in beeld zijn om een goede afweging te maken over het rendement van een project.

Onderstaande figuur 3.2 laat de verschillende vormen van integratie schematisch zien.

Figuur 3.2: integrale visie en integraal werken binnen opgave energie en over opgaven heen.

Lessen van andere gemeenten: Rotterdam

Het Havenbedrijf Rotterdam NV, Gemeente Rotterdam, ondernemersorganisatie Deltalinqs en DCMR Milieudienst Rijnmond hebben samen het Rotterdam Climate Initiative opgericht. De partijen proberen een beweging te creëren waarbij overheid, organisaties, bedrijven, kennisinstellingen en inwoners samenwerken aan halvering van de CO₂-uitstoot, aanpassen aan klimaatverandering en versterking van de Rotterdamse economie. Rotterdam kijkt dus nadrukkelijk verder dan puur de ecologische doelstelling: het gaat bijvoorbeeld ook om versterking van de economie, werkgelegenheid en verbetering van het leefklimaat. Dit is ook terug te zien in de effect-indicatoren. In de jaarlijkse duurzaamheidsmonitor laat de gemeente niet alleen zien hoeveel CO₂-reductie is gerealiseerd, maar ook hoeveel duurzame investeringen zijn gedaan en hoe het staat met geluidsoverlast en luchtkwaliteit.

3.3 Investeren vanuit inzicht en overzicht

Het energievraagstuk is zeer complex. Er woedt al jaren discussie tussen 'believers' van verschillende oplossingen over de vraag wat de meest efficiënte en duurzame oplossing is om energieneutraal te worden. Dit debat dreigt te leiden tot slopende concurrentie tussen verschillende oplossingsrichtingen.

Tegelijkertijd is de voor verschillende oplossingen benodigde technologie nog volop in ontwikkeling. Een oplossing die vandaag nog zeer efficiënt lijkt, kan morgen achterhaald zijn door een innovatievere techniek. Dit brengt voor de gemeente en andere investeerders dilemma's met zich mee: nu investeren in de op dit moment meest efficiënte oplossingen of wachten op nieuwe innovaties die mogelijk nog beter zijn? Betrokkenen wijzen op het risico dat dit spanningsveld verlamrend werkt: er wordt gediscussieerd over en gewacht op dé oplossing, maar in de tussentijd niks gedaan.

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

Nu tot actie over gaan, is echter nog zo makkelijk niet. Twee factoren spelen hierbij met name een rol:

- Juist het feit dat technologische ontwikkelingen nog niet uitgekristalliseerd zijn, maakt dat implementatie onvermijdelijk met risico's gepaard gaat. Vooraf moet dus geaccepteerd worden dat er van de 10 projecten altijd een aantal zijn waarbij het beoogde succes niet behaald wordt. Bij deze projecten is het zaak om tijdig te stoppen en lessen te trekken.
- De gemeentelijke capaciteit om projecten of initiatieven te ondersteunen is beperkt (zowel financieel als qua menskracht). Alle capaciteit inzetten op 1 of 2 projecten is geen optie, aangezien één oplossing niet volstaat om de ambitie van energieneutraliteit in 2035 te realiseren. Er zullen keuzes gemaakt moeten worden binnen de grote berg aan kleine initiatieven (zoals bewoner A die zonnepanelen op zijn huis legt) en het beperkte aantal omvangrijke en complexe systeemprojecten (denk aan het aanboren van geothermie).

Sturen en investeren vanuit inzicht en overzicht vraagt:

- 1 het stellen van duidelijke strategische doelen;
- 2 overzicht hebben en houden over alle technieken, projecten en initiatieven;
- 3 een balans vinden tussen implementeren en innoveren: zowel investeren in het laaghangend fruit en bewezen technieken, als investeren in meer risicovolle projecten die mogelijk betere oplossingen voor de toekomst opleveren;
- 4 op basis van een transparant afwegingsproces de beperkte capaciteit zo optimaal mogelijk inzetten.

Lessen van andere gemeenten: Delft

De gemeente Delft heeft in 2009 het Duurzaam Delft Dreamteam opgericht. Dit is een team met ambassadeurs van bewoners, bedrijven, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en de gemeente (in totaal zo'n 45 partijen). Het idee van de gemeente is

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

dat zij samen een duurzame beweging in de stad tot stand brengen en kruisbestuiving tussen initiatiefnemers van duurzame projecten realiseren.

Na een aantal jaar blijken er met name twee knelpunten te zijn:

- Overzicht en informatiepositie: er bestaat onvoldoende overzicht over alle initiatieven en projecten. Wie doet wat? In welke fase verkeren initiatieven? Wat hebben we met elkaar bereikt? De vraag om een gezamenlijke informatiepositie wordt soms verward met een roep om controle. Een goede informatiepositie kan de partijen echter ook faciliteren in het stellen van prioriteiten en het aanbrengen van zinvolle samenhang.
- Externe partijen wijzen op het belang van een balans tussen 'dromen en realiseren'. Zij voelen zich thuis bij een platform dat ruimte biedt voor ideeën en dromen, maar willen dit ook omzetten in concrete resultaten. Met het oog op dat laatste is het vooral belangrijk dat overleggen ook resultaatgericht zijn en dat er een middel is om knopen door te hakken over het wel of niet doorzetten van projecten.

3.4 Publiek-private samenwerking

De ambitie van de gemeente Groningen is niet alleen een energieneutrale gemeentelijke organisatie, maar een energieneutrale samenleving (inclusief alle bewoners, bedrijven en organisaties die daarin functioneren). De gemeente heeft maar beperkte middelen om energieneutraliteit 'af te dwingen' en is in sterke mate afhankelijk van partners uit de samenleving. Een energieneutraal Groningen gaat alleen lukken als zij deze ambitie ook steunen en bereid zijn er in te investeren. Er is kortom behoefte aan een duurzaam netwerk waarin publieke en private partijen samenwerken aan gemeenschappelijke ambities.

Daarbij gaat het zeker bij de grotere projecten om ri-

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

sicovolle lange termijn investeringen. Bij investeerders en bedrijven spelen hierbij niet alleen de belangen van de samenleving, maar ook het eigen bedrijfsbelang een rol. In de samenwerking tussen publiek en privaat moet kortom zowel ruimte zijn voor publieke als voor private belangen.

Het toekomstbeeld wat betreft samenspel bestaat uit drie elementen:

1. Energieneutraliteit is niet alleen een ambitie voor maar ook ván de samenleving. Groningse bewoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties zijn zichzelf bewust van het belang van de energietransitie en stellen eigen doelen op dit gebied. Deze doelen worden ook vastgelegd in afspraken (bijvoorbeeld in de vorm van een convenant) die door meerdere partijen ondertekend worden.

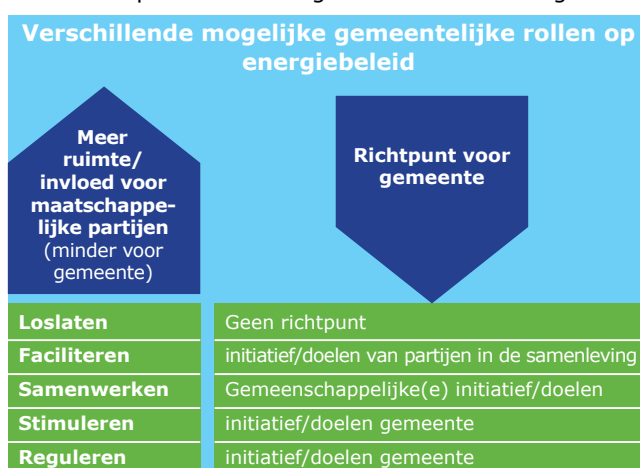
Lessen van andere gemeenten: Brabants-Zeeuwse Werkgeversvereniging

Bedrijven hebben vaak het idee dat hun inzet voor duurzaamheid door de overheid met wantrouwende ogen bekeken wordt; het zou alleen maar voor de goede sier zijn. In de praktijk zijn er echter steeds meer bedrijven waarbij de ambities op het gebied van duurzaamheid integraal onderdeel zijn van hun bedrijfsvoering. Dit blijkt bijvoorbeeld uit een recent initiatief van de Brabants-Zeeuwse Werkgeversvereniging (de BZW). Door ketensamenwerking met overheden, kennisinstellingen en bedrijven uit de energieketen, kan de BZW bedrijven het aanbod doen om zonnepanelen op hun dak aan te leggen met de garantie dat de energiekosten minimaal gelijk blijven. Belangrijke voorwaarde hiervoor is een faciliterende en eenduidig optredende overheid. Aangezien zowel het Rijk, de provincies als gemeenten een rol spelen, is goed onderling overleg cruciaal. Daarnaast is het een uitdaging om in het contact met bedrijven de

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

gezamenlijke ambities centraal te stellen en de balans tussen de beoogde maatschappelijke winst en bedrijfswinst op een goede manier bespreekbaar te maken.

- 2 De gemeente spreekt de initiatieven en kracht van de samenleving aan door te werken vanuit verschillende rollen:
- Stimuleren: de gemeente stimuleert actief dat bedrijven, bewoners en andere partners uitvoering gaan geven aan de doelstelling energieneutraliteit. De gemeente geeft zelf het goede voorbeeld en draagt actief succesverhalen uit. De gemeente stelt financiële middelen ter beschikking aan partijen die mee willen helpen, maar helpt ook door kennis uit te dragen of relevante spelers met elkaar in contact te brengen.
 - Samenwerken: de gemeente werkt actief samen met partners aan projecten die invulling geven aan de doelen van de gemeente en de doelen van partners.
 - Faciliteren: partners die zich al inzetten voor energieneutraliteit en met een vraag richting de gemeente komen, worden gefaciliteerd. Dit kan zijn door het toezeggen van een kleine subsidie of lening, maar ook door belemmerende regels te versoepelen of benodigde kennis in te brengen.

Figuur 3.3: Rollen gemeente bij realiseren energiedoelstellingen.

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

- 3 In alle vormen van samenwerking toont de gemeente zich een goed samenwerkingspeler. Hierbij is de gemeente:
- Open en geïnformeerd: de gemeente staat open voor de samenleving en kent de initiatieven, belangen en mogelijkheden van anderen.
 - Betrouwbaar en duidelijk: de gemeente is helder over inhoud en proces en komt afspraken na.
 - Gecommitteerd: de gemeente toont haar commitment door capaciteiten en middelen in te zetten, Daarbij zitten vertegenwoordigers van de gemeente met een helder mandaat aan tafel. Commitment van de gemeente blijkt ook uit datgene wat de gemeente uitstraalt naar buiten.
 - Gericht op het bundelen van krachten: de gemeente brengt partijen bij elkaar en streeft naar synergie. Vanuit het bewustzijn dat de gemeente partners hard nodig heeft is hij ook bereid om compromissen te sluiten.

Voorwaarde voor het goed samenwerken met maatschappelijke partijen is dat er ook intern sprake is van een goed samenspel tussen organisatie, college en raad. Zo kan een college alleen betrouwbaar afspraken maken met maatschappelijke partijen, als het zich eerst vergewist van steun van de gemeenteraad.

Lessen van andere gemeente: Nijmegen en Tilburg

Diverse grote Nijmeegse Bedrijven en instellingen hebben in 2008 een convenant gesloten met als doel dat alle deelnemers in 3 jaar tijd minimaal 10% CO₂ reduceren. Het initiatief hiervoor kwam vanuit de gemeente Nijmegen en Royal Haskoning. De doelstelling is behaald: in totaal is 905 kTon CO₂ bespaard. In 2013 is een convenant 2.0 ondertekend¹. De al aangesloten partners gaan door met vermindering van hun

¹ Deelnemers zijn: Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, Alewijnse, ARN, Dar, Dominicus College, DURA Vermeer, GDF SUEZ, Gemeente Nijmegen, Het Groene Hert, Lamers High Tech Systems, NXP Semiconductors, Rabobank Rijk van Nijmegen, Radboud Universiteit Nijmegen, Royal HaskoningDHV, Scandic Sanadome, Stichting De 4daagse, Stichting Vierdaagsefeesten, Stichting Zevenheuvelenloop, UMC St Radboud.

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

uitstoot. Nieuwe aangesloten partners gaan proberen in 3 jaar tijd hun CO₂-uitstoot met 9% te reduceren. Belangrijke succesfactor is dat de convenantpartners in een platform geregeld bij elkaar komen om kennis uit te wisselen en samen te werken aan energiebesparing en duurzaam ondernemen.

De gemeente Tilburg werkt ook al jaren aan het tegengaan van de CO₂-uitstoot. In 2012 constateerde de gemeente dat een traditioneel programma met projecten (zoals in het Tilburgse Klimaatprogramma 2009-2012) niet meer volstaat. In het nieuwe Klimaatprogramma zet de gemeente nadrukkelijk in op zogenaamde 'green deals': afspraken tussen en/of met lokale partijen gericht op concrete projecten die bijdragen aan het terugdringen van de CO₂-uitstoot. Belangrijke les is om in de deals doelen en acties voor de korte termijn op te nemen, zodat er snel échte resultaten worden geboekt. De gemeente speelt meestal een initiërende of faciliterende rol, maar laat de uitvoering aan de samenleving over. Inmiddels zijn onder andere deals gesloten met het Waterschap en afvalverwerker Attero, met grote bedrijven als Fujifilm en Brouwerij de Koningshoeven en met lokale coöperaties als Energiefabriek013.

4 Huidige invulling van kernvoorwaarden

Voor de drie kernvoorwaarden die beschreven zijn in het vorige hoofdstuk, wordt hier de actuele Groningse situatie in kaart gebracht. Onderstaande figuur geeft een samenvatting van de bevindingen:

Kernvoorwaarden voor succesvolle realisatie	Huidige stand van zaken in Groningen
Integraal werken Vanuit samenhang en synergie bundelen van doelen, taken, mensen en middelen.	Binnen de opgave energie lukt het integraal te werken; over opgaven heen lukt dit nog onvoldoende. Partners ervaren dat niet alle gemeentelijke afdelingen volledig zijn aangehaakt en het streven naar een energieneutrale gemeente integreren in hun werk.
Investeren vanuit inzicht en overzicht Concurrentie omzetten in creatieve competitie. Gemeentelijke inzet richten op verschillende elkaar opvolgende generaties van oplossingen in plaats van één eindoplossing.	De gemeente heeft strategische doelen geformuleerd en brengt geregeld de stand van zaken in kaart. Het ontbreekt echter aan een structureel en transparant overzicht over de doelstellingen, de projecten en initiatieven die lopen en de tot nu toe geboekte resultaten. Er is geen transparant proces op basis waarvan voor iedereen duidelijk is waar de gemeente (waarom) op inzet en wat daarbij de gewenste balans is tussen implementatie en innovatie.
Publiek-private samenwerking Een duurzaam gecommitteerd netwerk met daarin de gemeente als betrouwbaar en slagvaardig samenspeler	Het lukt de gemeente om partijen uit de samenleving te bereiken en bij elkaar te brengen: de gemeente is een goed 'netwerker'. Uitdaging is dit om te zetten in duurzame en daadkrachtige publiek-private samenwerking waarbij alle partijen ook bouwen aan de realisatie van gemeenschappelijke doelen.

4.1 Integraal werken

1 Integratie binnen het programma Energie: Binnen het programma Energieneutraliteit zijn een vijftal sporen aangewezen. Deze indeling heeft de afgelopen jaren houvast geboden. Per spoor is concreet

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

gemaakt wat de doelen zijn en welke instrumenten er aan bij moeten dragen. Tegelijkertijd houdt deze sterk gestructureerde aanpak per spoor het risico in zich dat kansen die zich voordoen 'over sporen heen' gemist worden en dat nieuwe ontwikkelingen die buiten de sporen vallen buiten beeld blijven. In de ogen van de gemeente lukt het op dit moment om dit te voorkomen: de gemeente bewaakt dat er verbindingen worden gelegd tussen de sporen waar dit nodig en kansrijk is. Dit is ook terug te zien in de uitvoering. Zo komen verschillende sporen samen in de afspraken die met de corporaties zijn gemaakt en bij de ontwikkeling van gebieden zoals bedrijventerrein Corpus Den Hoorn.

2 Integrale afweging van kosten en baten: Partners van de gemeente missen een integrale blik op de kosten en baten van energieprojecten. Projecten ten behoeve van duurzame energie die op zichzelf niet direct financieel rendabel zijn, zijn dit wellicht wel als ook positieve werkgelegenheidseffecten worden meegenomen. Een integrale afweging van kosten en baten is noodzakelijk om dit te zien.

3 Integratie van energie binnen andere concrete opgaven: Tot op heden slaagt de gemeente Groningen er nog onvoldoende in om de opgave energie structureel te verbinden met andere gemeentelijke opgaven. Partners stellen dat bij de gemeente 'energie' nog te vaak niet in beeld is bij ontwikkelingen op andere terreinen. Zo geeft een partner aan dat de gemeente te weinig 'over afdelingen heen' oplossingen en kansen zoekt. Uitdaging voor de gemeente is vooral om binnen de eigen organisatie meer verbinding te zoeken.

De gemeente ziet dit zelf ook en zet hier dan ook nadrukkelijk op in. In de vooruitblik op de periode 2014-2018 stelt de gemeente: "In de gemeentebegroting 2014 hebben we al aangekondigd dat we het

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

energiebeleid steviger willen inbedden en verankeren in alle gemeentelijke programma's, zoals wonen, mobiliteit, economie en eigen bedrijfsvoering. Dat is nodig om ons energiebeleid nog sterker te maken dan nu het geval is en integraal en vanzelfsprekend onderdeel te laten zijn van al ons denken en handelen."² Inmiddels is dit voornemen onder andere vertaald in het door het college vastgestelde inkoop- en aanbestedingsbeleid; duurzaamheid is hierin een belangrijk thema.

4.2 Investeren vanuit overzicht en inzicht

1 Duidelijke strategische doelen?

Dat de gemeente Groningen streeft naar energieneutraliteit in 2035 is voor iedereen duidelijk. Voor veel partners is echter onduidelijk wat de gemeente hier precies mee bedoelt: wie moet precies energieneutraal zijn en wat verstaat de gemeente onder energieneutraliteit? In recente gemeentelijke stukken wordt ook niet of nauwelijks aandacht aan besteed aan het uitwerken van deze ambitie; de exacte betekenis wordt blijkbaar als vanzelfsprekend gezien.

2 Overzicht hebben en houden over alle projecten en initiatieven?

De gemeente brengt voor specifieke projecten in het kader van gemeentelijke besluitvorming geregeld de status in kaart. Daarnaast biedt de terugblik die de gemeente begin 2014 heeft uitgevoerd een momentopname van de status van veel projecten. Er is echter geen structureel monitoringssysteem waarmee voor de gemeente en partners alle projecten en het procesverloop in beeld zijn. Ook de met projecten behaalde winst in termen van CO₂-besparing wordt niet bijgehouden en is voor de gemeenteraad niet inzichtelijk.

² Gemeente Groningen, Groningen geeft Energie: terugblik 2011-2013 en vooruitblik 2014-2018, februari 2014.

Lessen van andere gemeenten: monitoren CO₂-uitstoot

Opvallend in de resultaten tot nu toe is dat de gemeente Groningen geen zicht heeft op de bespaarde CO₂-uitstoot. Ondanks dat het lastig is om de CO₂-uitstoot van een stad te berekenen, zijn er verschillende gemeenten die dit wel jaarlijks in kaart brengen. Zo brengt de gemeente Utrecht dit op basis van eigen richtlijnen al een aantal jaar uitgebreid in kaart (zie [www.utrecht.nl/milieu/CO₂-monitoring](http://www.utrecht.nl/milieu/CO2-monitoring)). Ook de gemeente Haarlem brengt sinds 2008 jaarlijks een CO₂-monitor uit. De meest recente editie laat zien dat de CO₂-uitstoot van particulieren al sinds 2008 afneemt en ook de uitstoot van bedrijven de laatste twee jaar afneemt.

3 Balans vinden tussen implementeren en innoveren?

Partners van de gemeente geven aan dat de gemeente een open houding heeft op het gebied van energie. Ze missen echter het besef dat er nog veel onzeker is op het gebied van de energietransities en dat het nemen van enig risico derhalve noodzakelijk is. Partners verwachten dat de gemeente een manier vindt om verantwoord met deze risico's om te gaan. Dit kan bijvoorbeeld door te sturen op een positief resultaat van een heel portfolio aan projecten (waarbinnen ook enkele projecten 'mislukken'), in plaats van te sturen op een positief resultaat bij elk project.

Het tussentijds evalueren en bijsturen van risicovolle projecten is binnen de gemeente wel goed geborgd. Bij grote projecten (zoals het aanboren van geothermie) zijn verschillende go/no go-momenten ingebouwd en daarnaast wordt ook voor kleinere projecten geregeld geëvalueerd wat de opbrengst is. Verschillende projecten zijn naar aanleiding hiervan ook beëindigd of aangepast.

4 Transparant afwegingsproces voor maken doelmatige keuzes?

Voordat de gemeente investeert in maatregelen en projecten wordt niet eerst doorgerekend wat de mogelijke CO₂-winst is. Tot nu toe vindt er nog geen selectieproces plaats waarbij op basis van de betekenis voor de strategische doelen wordt bepaald waar de gemeentelijke middelen het meest doelmatig kunnen worden ingezet. Ook partners van de gemeenten ervaren dit als een black box.

4.3 Publiek-private samenwerking

1 Energieneutraliteit is een doelstelling van de samenleving? Met een aantal partners heeft de gemeente Groningen afspraken gemaakt in het licht van de doelstelling energieneutraliteit. Denk aan de afspraken met de woningcorporaties over het nemen van energiebesparende maatregelen. Daarnaast is er bij een groot aantal bewoners, instellingen en bedrijven in Groningen ook een grote drive om aan de slag te gaan. Een aantal hebben zichzelf in dat licht ook eigen doelen gesteld (zie tekstblok hier onder). Er is echter geen breed Gronings covenant of soortgelijke 'deal' waarin een groot aantal partijen hun duurzame commitment heeft uitgesproken voor het realiseren van energiedoelstellingen.

Voorbeelden van partners met eigen doelstellingen

- De buurtvereniging van de Groningse Noorderplantsoenbuurt heeft eind 2014 de ambitie geformuleerd om in 2024 een energieneutrale buurt te zijn. Een projectteam is aan de slag gegaan om dit te realiseren.
- De Rijksuniversiteit Groningen en de Hanzehogeschool nemen al sinds eind vorige eeuw deel aan nationale convenanten op het gebied van energiebesparing. Zo heeft de RUG tussen 1996 en 2006 in totaal 16,2% energie bespaard en hebben zowel de

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

RUG als de Hanzehogeschool nu nieuwe afspraken gemaakt (de zogenaamde MJA3-afspraken) waarbij wordt gestreefd naar 2% energiebesparing per jaar gedurende de periode 2005-2020.

– Het Martini Ziekenhuis is in 2013 uitgeroepen tot duurzaamste ziekenhuis van Nederland. Het Ziekenhuis is aangesloten bij De Groene Zaak en dankzij verschillende maatregelen is de netto CO₂-uitstoot van het ziekenhuis gedaald met 60%.

2 Stimuleren, samenwerken en faciliteren?

De gemeente probeert via verschillende maatregelen het loskomen van nieuwe initiatieven te stimuleren en bestaande initiatieven te faciliteren. Vooral het 'op gang krijgen' van grote groepen bedrijven en bewoners blijkt hierbij een grote uitdaging. Instrumenten als de Zonatlas, de Clean Campagne Groningen en het loket 'Groningen woont SLIM' leveren incidenteel resultaat op, maar nog niet in de grote getalen die nodig zijn om de ambities waar te maken. Uitdaging is het zoeken van slimme oplossingen om grotere groepen in beweging te krijgen.

Effectieve oplossingen via slimme intermediairs

Partners van de gemeente stellen dat de gemeente op zoek moet naar slimme intermediairs: personen, groepen of bedrijven die met de doelgroep in aanraking komen en (gedeeltelijk) hetzelfde belang hebben als de gemeente. Denk bijvoorbeeld aan monteurs van CV-ketels: deze komen bij alle huishoudens binnen en kunnen vanuit hun expertise direct advies geven over mogelijkheden op het gebied van energiebesparing. Of denk aan hypotheekverstrekkers: zij kunnen bij het verlenen van een hypotheek ruimte maken voor rendabele duurzame investeringen die zowel de hypotheekverstrekker als de bewoner op de lange termijn geld opleveren.

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

3 Goed samenwerkingspeler?

Uit gesprekken met partners en een door hen ingevulde vragenlijst, blijkt dat de gemeente op het gebied van energie over het algemeen wordt gezien als een goed samenwerkingspeler. Er is met name waardering voor de open en geïnteresseerde houding van de gemeente. De gemeente zet zich in als 'netwerker' die goed contact heeft met betrokken partijen en deze ook regelmatig bij elkaar brengt. Partners zijn minder tevreden over de gemeentelijke bereidheid om compromissen te sluiten en te 'geven en nemen' (zie ook tabel 4.1 hieronder). Ook de bereidheid om te investeren en de besluitvaardigheid daarbij zou in de ogen van partners groter mogen zijn. Het gaat hierbij dus met name om aspecten die belangrijk zijn voor het bewerkstellingen van actie.

De gemeente Groningen is volgens 8 cruciale partners:	+++	+/-	-/-
Open en geïnformeerd	75%	17%	8%
Betrouwbaar en duidelijk	61%	17%	22%
Gecommitteerd	55%	22,5	22,5%
Gericht op het bundelen van krachten	47%	37%	16%

Tabel 4.1: oordeel gemeentelijke partners over samenspel vanuit gemeente.

5 Conclusies

1 Binnen vier van de vijf sporen uit het Groningse energiebeleid zijn de afgelopen jaren projecten gerealiseerd die de productie van CO₂ hebben teruggedrongen. De gemeente heeft echter geen zicht op de exacte besparing die gerealiseerd is en daarmee ook niet op de mate waarin de beoogde doelstelling (energieneutraliteit in 2035) gerealiseerd is / wordt.

- Met name op de sporen zon, warmte en energiebesparing liggen er kansen om de komende jaren flinke slagen te maken op weg naar energieneutraliteit in 2035.
- Het spoor wind lijkt op dit moment helemaal niet uitgevoerd te kunnen worden. Als dit niet verandert, zal de bijdrage die dit spoor eigenlijk zou leveren aan de ambitie van energieneutraliteit langs een andere weg opgevangen moeten worden.

2 Binnen de opgave energie lukt het om integraal te werken. De gemeente slaagt er nog onvoldoende in om ook over opgaven heen integraal te werken vanuit een integrale systeemvisie.

Het streven naar energieneutraliteit is nog onvoldoende een integraal onderdeel van alles wat de gemeente doet. Binnen de gemeentelijke organisatie zijn er mensen, taken en middelen die een bijdrage zouden kunnen leveren aan de opgave energieneutraliteit, maar dat (nog) niet doen. Dit brengt het risico met zich mee dat energieneutraliteit minder snel of tegen hogere kosten wordt gerealiseerd.

3 Het ontbreekt aan een transparant overzicht over de doelstellingen, over de projecten en initiatieven die lopen en over de tot nu toe geboekte resultaten. Ook is er geen transparant afwegingsproces waarbij duidelijk wordt wat verwachte kosten en baten van een project zijn

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

en waarom de gemeente er dus op inzet.

Belangrijke uitdaging voor de gemeente bij het doen van investeringen is het omgaan met de risico's die inherent verbonden zijn aan een omgeving die nog sterk in ontwikkeling is.

4 De gemeente brengt partijen actief bij elkaar. Het is nog niet gelukt om dit om te zetten in stadsbrede afspraken over gezamenlijke ambities en acties.

De gemeente toont zich een goed netwerker door veel partners te betrekken bij het energiebeleid en deze bij elkaar te brengen. Zowel vanuit de gemeente als vanuit partners is dit echter nog te vrijblijvend. Het ontbreekt nog aan breed gedragen publiek-private samenwerking waarbij de gemeente en partners een gemeenschappelijke ambitie vastleggen en hiervoor gezamenlijk middelen vrijmaken.

6 Aanbevelingen

1 Stel duurzaamheid en energie centraal in een strategische visie op de toekomst van Groningen. De ambities voor 2035 zijn alleen realiseerbaar vanuit een strategische visie waarbij duurzaamheid en energie worden verbonden met een groot aantal andere thema's. Een sectorale en technische benadering vanuit alleen energiebronnen werkt niet. Kijk visionair en op een bezielende wijze naar dit onderwerp. Draag dit ook uit naar de samenleving en deel dit met coproductanten, maar ook met alle bewoners. Diverse partijen hebben een strategische visie op de toekomst van Groningen en de regio ontwikkeld waarin duurzaamheid en energie een centrale plaats innemen. Ga het gesprek aan met deze partijen en ga serieus in op hun voorstellen.

Een groot aantal partijen in de Groningse samenleving en de regio werkt met veel bezieling aan vraagstukken rond energie en duurzaamheid. Vaak hebben deze ook een overkoepelende visie op hoe het er in 2035 uit zou moeten zien. Hierbij gaat het niet alleen om technische oplossingen voor het verduurzamen van energie, maar ook om het verbinden van de energie-opgave met thema's als economie en werkgelegenheid.

In de werkplaats met maatschappelijke partijen die in het kader van dit onderzoek werd georganiseerd, hielden diverse vertegenwoordigers van organisaties een vlammend betoog voor intensieve samenwerking tussen gemeente Groningen (en andere overheden), bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen – gericht op toekomstige regionale groei en innovatie. Zij pleiten er voor om voort te bouwen op wat in Groningen aan kennis en infrastructuur is opgebouwd op het gebied van aardgas. Onder de noemer

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

'Het tweede leven van gas' zien zij een grote toekomst weggelegd voor gas. Aardgas zal nog een 'backup' zijn voor nieuwe energiebronnen, de gasbuizen blijven een belangrijk vervoerssysteem en gas kan daarnaast een belangrijke rol spelen bij opslag en transport van nieuwe elektriciteit uit duurzame bronnen (power-to-gas). Door nauwe samenwerking tussen de Groningse kennisinstellingen en bedrijven, kan Groningen hierin een leidende rol spelen in de wereld – in de vorm van technologische en maatschappelijke innovatie en export.

Het meegaan met een dergelijke visie vergt uiteraard een politieke keuze. Naast deze visie zijn er uiteraard ook andere strategische visies mogelijk. Het punt waar het hier om gaat is dat het essentieel is om duurzaamheid en energie te verbinden aan een strategische visie op de toekomst van de regio Groningen. Dat is ook wat diverse maatschappelijke partijen van het gemeentebestuur vragen: bied duidelijkheid over waar gemeente Groningen voor gaat en draag dit met bezieling uit. Vier ook de successen en heb daarbij niet alleen oog voor de gerealiseerde milieuwinst, maar kijk ook breder naar andere maatschappelijke baten zoals economie en werkgelegenheid, sociale innovatie en mobiliteit.

Maak als gemeenteraad een politieke keuze over de strategische visie van Groningen en de positie van energie duurzaamheid daarin. Ga hierover in interactie aan met de samenleving en bied hierover duidelijkheid aan de samenleving – zowel richting coproductanten als bewoners. Ga in ieder geval serieus in op de strategische visie(s) zoals die vanuit de samenleving worden verwoord.

2 Realiseer een energieneutrale gemeente door opgaven gestuurd te werken. Stel de inhoudelijke opgaven centraal en creëer synergie door

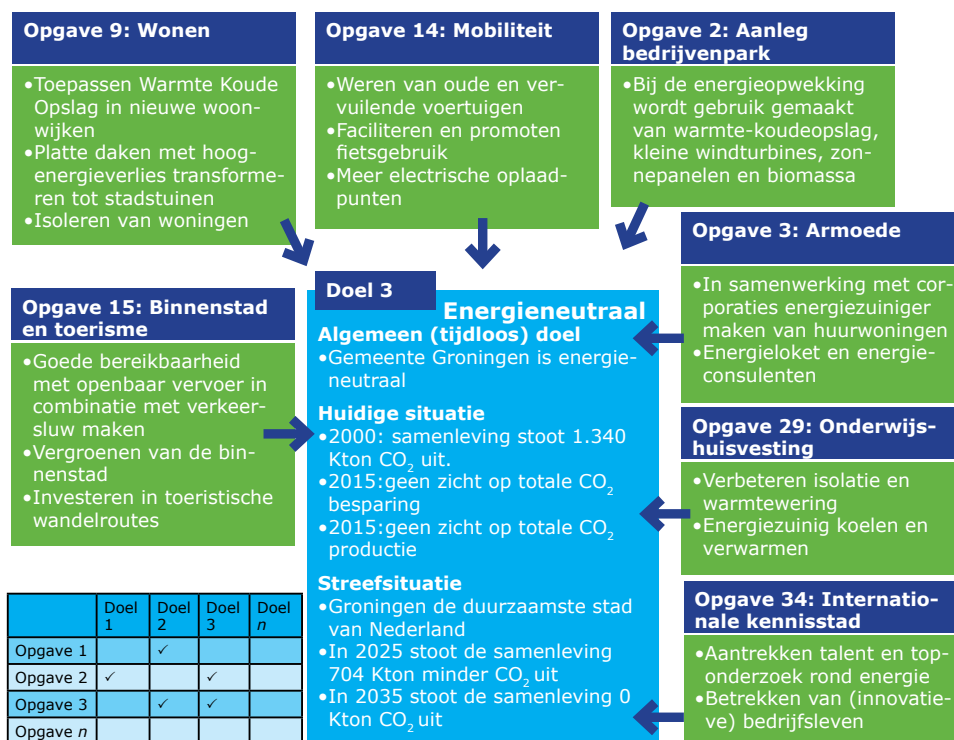
Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

de inzet van mensen, taken en middelen zoveel mogelijk te koppelen aan meerdere doelen.

Om opgaven gestuurd te werken aan een energieneutrale gemeente zijn twee verbeterlagen van belang:

- Koppel de gemeentelijke opgaven, middelen en taken zoveel mogelijk aan de energiedoelstelling. De onderstaande figuur geeft een (deels) fictief voorbeeld van de manier waarop dit kan gebeuren. Licht op deze manier de huidige inzet van gemeentelijke middelen en taken door: hoe kan alles wat de gemeente doet bijdragen aan de energiedoelstelling? Op deze manier ontstaat zicht op kansen voor synergie: activiteiten of taken die de gemeente toch al uitvoert, blijken met een lichte aanpassing ook bij te kunnen dragen aan de energiedoelstellingen. Denk aan het verbinden van de aanbesteding van het openbaar vervoer of het milieutoezicht op bedrijven met de energiedoelstellingen.
- Maak de inhoudelijke opgaven leidend bij de inzet van medewerkers. Creëer opgaveteams rond de concrete en afgebakende opgaven die bijdragen aan de energiedoelstelling. Niet de formele functie van medewerkers, maar hun expertise en kwaliteiten zijn leidend bij het samenstellen van de teams. Zo ontstaan teams die de volledige expertise en vaardigheden bezitten om de opgave van A tot Z uit te voeren.

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

Geef als gemeenteraad invulling aan integraal werken door bij de besluitvorming over belangrijke opgaven en projecten altijd het aspect energie/duurzaamheid expliciet in beeld te (laten) brengen. Weeg af wat de impact van het voorliggende besluit op de energieambities is en of er kansen liggen om het beter te verbinden. Maak als raad hier politieke keuzes over.

3 Pas goed portfoliomanagement toe. Zorg er zo voor dat Groningen systematisch toewerkt naar strategische doelen en dat voortgang, resultaten en doelmatigheid van projecten consequent gemonitord worden.

Onderstaande figuur laat de vijf aspecten van goed

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

portfoliomanagement zien. Kerngedachte is dat er systematisch wordt gewerkt aan het realiseren van de strategische doelen, waarbij ook transparant en precies kan worden aangegeven wat al is en nog wordt gerealiseerd. Goed portfoliomanagement betekent niet het 'blind' uitvoeren van een eerder bedacht plan: de gemeente houdt de ogen open voor nieuwe kansen en stuurt tijdig bij. Projecten worden bovendien niet alleen afgerekend op de directe baten, maar ook op de bijdrage aan de energietransitie als geheel (schept het kansen voor andere projecten?).

Goed portfoliomanagement

Duidelijke strategische doelen

Intern en extern is helder wat de gemeentelijke en/of gemeenschappelijke strategische doelen zijn. Duidelijk is wanneer er sprake is van succes en wanneer niet. De doelen zijn vertaald in heldere beoordelingscriteria die richtinggevend zijn voor de selectie van projecten en initiatieven.

Volgsysteem: alle projecten en initiatieven in beeld

Voor alle betrokkenen is per project of initiatief helder:

1. De kerngegevens, zoals kosten/ baten, slagingskans, risico-analyse en betrokken partijen (inclusief hun aandeel in realisatie van de opgave).
2. Het procesverloop: waar staan we nu, wat ging er aan vooraf, en wat komt hierna?
3. De tussentijdse resultaten en mijlpalen.

Selectieproces gericht op optimale verhouding kosten en baten

In het selectieproces komen de meest kansrijke projecten naar boven drijven. Er zijn diverse go/no go-momenten waarbij de investeringen groeien naarmate het verwachte integrale rendement en de slagingskans toenemen. Daarbij is ook nadrukkelijk aandacht voor de samenhang en synergie tussen projecten: niet alleen inzetten op losstaande initiatieven, maar proberen op systeemniveau zaken te veranderen. Deze selectie gaat ook door in de realisatiefase: welke gaan door, welke komen in de wachtstand en welke worden afgebroken?

Blijvend verkennen van nieuwe initiatieven

Gemeente en partners zijn continu op zoek naar nieuwe kansen, nieuwe kennis en nieuwe partijen. Hiervoor kunnen snel middelen vrijgemaakt worden. Zo kan aangesloten worden bij actuele krachten uit de samenleving.

Tijdig evalueren en bijsturen

Er vindt periodieke herijking van projecten plaats op basis van tussentijdse resultaten en mijlpalen. Zonodig vindt bijsturing van de inzet van gemeente en partners plaats.

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

Geef als gemeenteraad invulling aan goed portfoliomanagement door te sturen op betere monitoring van de geboekte resultaten en voortgang. Zorg dat de raad periodiek geïnformeerd wordt zodat (indien nodig) bijgestuurd kan worden. Breng hierbij zowel de resultaten in termen van energiebaten, als in termen van batens op het gebied van bijvoorbeeld werkgelegenheid en investeringen in kaart. Werk samen met Groningse kennisinstellingen bij het goed in kaart brengen van resultaten.

4 Bouw duurzame en slagvaardige publiek-private samenwerking op. Maak in de komende periode een slag van 'samen netwerken' naar 'samen bouwen' en het realiseren van concrete resultaten.

De publiek-private samenwerking kan op verschillende manieren versterkt worden:

- Sluit op strategisch niveau een convenant met zoveel mogelijk Groningse partners. Alle ondertekenaars kunnen hierin hun eigen ambities en geplande acties laten vastleggen. Meedoen is vrijwillig, maar niet vrijblijvend. Gedurende de looptijd van het convenant maken alle aangesloten partijen regelmatig inzichtelijk wat zij hebben bereikt. Dit geeft de gemeenteraad en anderen inzicht in de voortgang, maar is tegelijkertijd goed promotiemateriaal voor de stad.
- Sluit voor concrete projecten overeenkomsten met de betrokken private partners waarin duidelijk is wat het meerjarige doel is, wat tussentijdse mijlpalen zijn en wat alle ondertekenaars concreet gaan bijdragen. Creëer zo een goede zakelijke basis voor het doen van investeringen en een context waarin partijen elkaar aanspreken op hun verantwoordelijkheden. Borg door het vastleggen van mijlpalen ook dat de gemeenteraad consequent zicht houdt op de voorde-

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

ringen in grote projecten.

- Creëer een publiek-privaat investeringsfonds. De gemeente en partners steken geld in dit fonds dat daadkrachtig en transparant de middelen kan alloceren. Daarbij is ook ruimte om te investeren in innovatieve projecten die met meer risico gepaard gaan. De gemeente stuurt op het eindresultaat; niet op het slagen van elk afzonderlijk project.

Lever als gemeenteraad op verschillende manieren een bijdrage aan verbetering van samenwerking:

- **Spreek een duidelijk mandaat met het college af: binnen bepaalde kaders laat de raad los en kan het college slagvaardig en daadkrachtig afspraken maken met partners. De raad en het college moeten volledig doorleven binnen welke kaders de raad 'loslaat'. Dit kan door niet alleen abstracte kaders op te stellen, maar direct door te redeneren naar concrete voorbeelden: dit kader betekent dus dat het college A en B gewoon kan besluiten zonder tussenkomst van de raad.**
- **Zorg dat bij besluitvorming in de gemeenteraad het aandeel van de gemeente en het aandeel van partners in beeld is; houdt op basis daarvan bij de besluitvorming rekening met de stem die de gemeente heeft in een project.**
- **Wees als raad alert op de mogelijkheden en meerwaarde van het leggen van verantwoordelijkheden bij bewoners, maatschappelijke partijen en bedrijven. Partners die medeverantwoordelijkheid dragen en coproducent zijn, kijken immers anders tegen projecten aan dan partners die enkel consument zijn.**

Bijlage 1 Onderzoeksopzet

Doelstelling

- 1 De herijking van het beleid en uitvoering ondersteunen in aansluiting op de inzet van het college.
- 2 Bijdragen aan gemeenschappelijke taal om de samenwerking tussen partijen te bevorderen, zoals het begrip 'energieneutraal'.
- 3 Helderheid bieden in haalbaarheid en realiseerbaarheid van de energieopgave voor 2035.
- 4 Leren van ervaringen uit andere steden.

Hoofdvraag

De rekenkamercommissie stelt de volgende hoofdvraag:

Zijn de randvoorwaarden binnen de gemeente op het gebied van energiebeleid aanwezig om te komen tot een beleidsconforme en doeltreffende invoering van de doelstelling om in 2035 energieneutraal te zijn?

Deelvragen

Hierbij zijn de volgende deelvragen gesteld:

- 1 Wat is de ambitie van Groningen op het gebied van energie tot aan 2035? Wat zijn tot nu toe de feitelijke resultaten van energiebeleid in termen van maatschappelijke effecten en uitvoeringsresultaten? Met als focus de periode 2011 – heden, afgezet tegen de periode 2006 tot 2011 ter referentie.
- 2 Wat zijn, gegeven de context van het energiebeleid, de kernvoorwaarden om de ambities in 2035 te kunnen realiseren?
 - 2.1 Welke samenwerking is nodig en hoe organiseer je deze om de maatschappelijke opgave in de toekomst daadwerkelijk te kunnen realiseren? Wat zijn de lessen tot nu toe? In het bijzonder:

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

- Samenwerking tussen de gemeente en een groot aantal partners.
- Het faciliteren van productieve samenwerking tussen partners.
- De strategie/werkwijze bij het inzetten op een groot aantal initiatieven tegelijkertijd: wanneer initiëren, verkennen, richten/ontwerpen, realiseren, bijsturen, temporiseren of tijdig afbreken?

Twee invalshoeken zijn hierbij relevant:

- Hoe opereer je als gemeente, waar je slechts één van de spelers bent en in de meeste gevallen afhankelijk bent van maatschappelijke partijen/ andere overheden?
- Is de gemeente zelf een goed samenwerkingspartner om slagvaardig én betrouwbaar met andere partijen krachten te bundelen?

2.2 Hoe leg je de balans tussen integraal werken én slagvaardig realiseren in termen van een haanteerbare synergie? Wat zijn de lessen tot nu toe?

2.3 Wat kan de gemeente in het licht van alle activiteiten die tot nu toe al zijn ondernomen leren van andere steden om succesvol te zijn in 2035?

2.4 Wat moet in de organisatie georganiseerd worden om vraag 2.1 (slagvaardig samenspel) en vraag 2.3 (integrale en slagvaardige werkwijze) waar te maken? Welke organisatorische voorwaarden zijn nodig?

3 In hoeverre slaagt de gemeente Groningen er nu al in om invulling te geven aan deze kernvoorwaarden?

4 Zijn de randvoorwaarden aanwezig om in 2035 energieneutraal te zijn en wat zijn concrete lessen voor het hele programma en in het bijzonder de strategie, de aanpak en organisatie? Hoe kunnen deze lessen

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

verzilverd worden bij de herijking van het energiebeleid om de doelstellingen in 2035 te halen?

Onderzoeksaanpak: realisatiegerichte evaluatie

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van de methode van realisatiegerichte evaluatie. Dit wil zeggen dat teruggekeken wordt aan de hand van de ambities en opgave voor de toekomst. Dit is weergegeven in onderstaand figuur:

Realisatiegericht Evalueren		
(1) Ambities Wat wil je realiseren? • Waar staat de organisatie over bijvoorbeeld één of vier jaar? • Wat zie je dan? • Wat zijn mijlpalen of tussentijdse resultaten?	(2) De route Hoe kun je dat realiseren? • Wat zijn quick wins? • Welke strategie is nodig? • Welke maatregelen zijn zinvol? • Hoe organiseer je de benodigde samenwerking?	(3) Realisatiecheck Check vooraf: gaat het werken? • Zijn maatregelen haalbaar, uitvoerbaar en effectief? • Wat zijn de voorwaarden en is hier aan voldaan? • Wat moet er nog gebeuren?
Evalueren in dienst van realiseren		
Waar sta je nu? • Wat is er al bereikt en wat nog niet? • Wat moet beter? • Wat moet anders?	Wat is hieraan vooraf gegaan • Wat is tot nu toe gedaan? • Welke maatregelen zijn ingezet? • Hoe is het samenspel met alle betrokkenen verlopen?	Wat kunnen we leren om te realiseren? • Wat zijn kansen en barrières voor toekomstige ambities? • Hoe verzilver je de kansen? • Hoe beslecht je de barrières?

Voor het onderzoek zijn relevante beleidsdocumenten bestudeerd en daarnaast zijn gesprekken gevoerd met betrokken ambtenaren, betrokken bestuurders en partners van buiten de gemeente. Onder deze partners is ook een vragenlijst uitgezet. Voor het inventariseren van lessen van andere gemeenten zijn documenten van andere gemeenten bestudeerd en hebben de onderzoekers onder meer een netwerkbijeenkomst in het kader van het Nationaal Energieakkoord bezocht.

Bijlage 2 Bronnen- en respondentenlijst

Bronnenlijst

- D66, PvdA, GroenLinks en VVD, *Coalitieakkoord 2014-2018. Voor de Verandering*, mei 2014.
- Gemeente Groningen, *Masterplan Groningen Energie-neutraal*, 2011.
- Gemeente Groningen, *Groningen geeft energie. Terugblik 2011-2013. Vooruitblik 2014-2018*, maart 2014.
- Gemeente Groningen, *Groningen geeft energie. Uitvoeringsprogramma bij het Masterplan Groningen Energieneutraal*, 2012.
- Gemeente Groningen, *Brief van College van B&W aan gemeenteraad betreffende aanbieder uitvoeringsprogramma "Groningen geeft energie"*, 3 november 2011.
- Gemeente Groningen, *Groningse Energie Service Compagnie (GRESCo). Integraal energiemanagement gemeentelijk vastgoed*, juni 2013.
- Gemeente Groningen, *Raadsvoorstel betreffende Groningse Energie Service Compagnie (GRESCo)*, september 2013.
- Gemeente Groningen, *Groningen duurzaam warm. Visie en strategie voor ontwikkeling en gebruik van duurzame warmte en koude in de stad Groningen*, 2012.
- Gemeente Groningen, *Stad verdiept. Conceptvisie op de ondergrond van de gemeente Groningen*, 2012
- Gemeente Groningen, *Raadsvoorstel betreffende Visie op ondergrond 'stad verdiept' en warmtevisie- en strategie 'Groningen duurzaam warm'*, juni 2012.
- Gemeente Groningen, *Op weg naar een groene kringloop-economie. Visie en strategie voor transitie naar een Biobased Economy*, mei 2013.
- Gemeente Groningen, *Raadsvoorstel Visie op de bio-based economy*, juni 2013.
- Gemeente Groningen, *Brief van College van B&W aan*

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

- gemeenteraad betreffende Geothermie Noordwest, 4 december 2014.*
- Gemeente Groningen, *Routekaart Groningen Energie-neutraal+ 2025, 19 december 2007.*
 - Gemeente Groningen, *Verslag raadscommissievergadering Beheer en Verkeer 19 november 2014, november 2014.*
 - Gemeente Groningen, *Brief van College van B&W aan gemeenteraad betreffende beantwoording vragen uitvoeringsprogramma Groningen geeft energie, 8 december 2011.*
 - Gemeente Groningen, *Brief van College van B&W aan gemeenteraad betreffende Beëindiging Green Deal nieuw financieringsmodel voor zonnepanelen, 28 maart 2013.*
 - Gemeente Groningen, *Brief van College van B&W aan gemeenteraad betreffende Benutting biomassastromen uit gemeentelijk groenbeheer, 24 mei 2012.*
 - Gemeente Groningen, *Brief van College van B&W aan gemeenteraad betreffende centrale inkoop duurzame energie, 14 maart 2013.*
 - Gemeente Groningen, *Raadsvoorstel betreffende Deelneming WarmteStad Holding BV, februari 2014.*
 - Gemeente Groningen, *Brief van College van B&W aan gemeenteraad betreffende Stand van zaken energieprogramma "groningen geeft energie", 6 februari 2014.*
 - Gemeente Groningen, *Brief van College van B&W aan gemeenteraad betreffende Informatie laatste stand van zaken warmte koude opslag in Groningen, 2 april 2013.*
 - Gemeente Groningen, *Brief van College van B&W aan gemeenteraad betreffende Informatie over herijking beleid duurzaamheid, 5 november 2014.*
 - Gemeente Groningen, *Brief van College van B&W aan gemeenteraad betreffende Intelligente verlichting in Groningen, 28 maart 2013.*
 - KNN Advies en Pondera Consult, *Kansenkaart groot-schalige windenergie gemeente Groningen, mei*

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

- 2013.
- Gemeente Groningen, *Brief van College van B&W aan gemeenteraad betreffende Kanskaart wind*, 30 mei 2013.
 - Gemeente Groningen, *Motie van D66 Groningen, GroenLinks, PvdA, CDA en ChristenUnie betreffende Energie Monitor*, 28 november 2014.
 - Gemeente Groningen, *Brief van College van B&W aan gemeenteraad betreffende Noordelijke energieagenda Switch en Stichting Energy Valley*, 18 juni 2014.
 - Gemeente Groningen, *Brief van College van B&W aan gemeenteraad betreffende Planning onderwerpen energie*, 3 juni 2013.
 - Enexis en TU Eindhoven, *Presentatie prof. dr. Ir. Han Slootweg betreffende Energie en duurzaamheid*, april 2013.
 - Gemeente Groningen, *Brief van College van B&W aan gemeenteraad betreffende Stand van zaken duurzaamheid in grote projecten*, 29 november 2013.
 - Gemeente Groningen, *Brief van College van B&W aan gemeenteraad betreffende Stand van zaken duurzaam wagenpark*, 28 maart 2013.
 - Gemeente Groningen, *Brief van College van B&W aan gemeenteraad betreffende Voortgang uitvoeringsprogramma energie*, 14 maart 2013.
 - Gemeente Groningen, *Gemeenterekening 2013*, 2014.
 - Gemeente Groningen, *Gemeenterekening 2011*, 2012.
 - Energy Valley, *Brochure Energy Valley Works!*, 2014.
 - Energy Valley, *Brochure current activities*, 2013.
 - Energy Valley en Rijksoverheid, *Green deal*.
 - Stichting Energy Valley 4, *evaluatie 2012-2013*
 - Energy Valley, *Energy Valley actieplan 2013*, 2012.
 - Energy Valley, *Energy Valley actieplan 2012*, december 2011.
 - Energy Valley, *Energy Valley addendum actieplan 2014*, 25 februari 2014.
 - Energy Valley, *Energy Valley actieplan 2014*, decem-

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

- ber 2013.
- Energy Valley 4, *strategieplan stichting energy valley 2012-2015 'Energizing the Dutch Economy'*, 5 juli 2011.
 - Energy Valley en Regio Groningen-Assen, *Energiemonitor Noord-Nederland 2012*.
 - Energy Valley en Regio Groningen-Assen, *Energiemonitor Noord-Nederland 2013*.
 - Energy Valley en Regio Groningen-Assen, *Energiemonitor Noord-Nederland 2014*.
 - Bestuurlijk overleg Noord-Nederland en stichting Energy Valley, *Switch Noordelijke Energieagenda*.
 - Gemeente Groningen, *Coalitieakkoord 2012-2014 'Prinsenhofakkoord op de rails'*, 2012.
 - Gemeente Groningen, *Collegeprogramma 2010-2014*
 - *Groningen progressief met energie, stad voor iedereen*, 2010.
 - Gemeente Groningen, *Gemeenterekening 2011, 2012*
 - Gemeente Groningen, *Gemeenterekening 2012, 2013*
 - Gemeente Groningen, *Begroting 2015, 2014*.
 - Gemeente Groningen, *Begroting 2011, 2010*.
 - Gemeente Groningen, *Begroting 2012, 2011*.
 - Gemeente Groningen, *Begroting 2014-1, 2013*.
 - Gemeente Groningen, *Begroting 2014-2, 2013*.
 - Gemeente Groningen, *Het akkoord van Groningen 2.0*.
 - Gemeente Groningen, *Gemeentebegroting 2013 deel 1, 2012*.
 - Gemeente Groningen, *Gemeentebegroting 2013 deel 2, 2012*.

Respondentenlijst

Binnen de gemeente Groningen:

Dhr./mevr., Voorletter(s)	Naam respondent	Functie
Dhr. M.,	Gijsbertsen,	Wethouder
Dhr. B.,	Popken,	Concerndirecteur
Dhr. W.,	Van Bolhuis,	Programmamanager Energie
Dhr. R.,	Van der Schaaf,	Wethouder
Dhr. J.,	Westendorp,	Beleidsadviseur Energie en ICT
Dhr. I.,	Wiersma,	Senior beleids-medewerker Duurzaamheid

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

Vertegenwoordigers van de volgende partners:

- Attero
- Rijksuniversiteit Groningen
- Nijestee
- Lefier
- Gasunie
- KAW
- Natuur- en milieudefensie
- Hanzehogeschool
- Urban Gro Lab
- GasTerra BV
- ABC2C
- iNRG
- Enexis
- Provincie Groningen

Bijlage 3 Resultaten per spoor Energiebeleid

3.1 Systematiek beschrijving resultaten

De resultaten kunnen op basis van onderstaande ladder in kaart worden gebracht.

Soort Resultaat	Bijvoorbeeld:
Maatschappelijke eindeffecten	- Besparing van 10 Kton CO2 per jaar - 100 nieuwe banen in duurzaamheidssector
Maatschappelijke tussenresultaten	- Aanleg 1000 zonnepanelen - Energiebesparende verbouwingen: 1000 huizen van label D naar label A
Gerealiseerde activiteiten	- Advies aan 100 huiseigenaren over mogelijke energiebesparende maatregelen - Campagne voor energiebesparing in lokale media
Besluitvormingsprestaties	- Vaststellen visie op zonne-energie - Besluit over subsidieregeling
Vorbereidingsprestaties	- Haalbaarheidsstudie voor zonnepark

Hoe hoger op de ladder, hoe belangrijker het resultaat; het gaat ten slotte immers om de maatschappelijke effecten. Tegelijkertijd geldt voor het energiebeleid dat het gaat om ontwikkelingen op de lange termijn en dat veranderingen veel tijd kunnen kosten (denk aan het aanboren van geothermie). Het is dus ook belangrijk om te weten wat er 'in de pijplijn zit'.

3.2 Resultaten tot nu toe

De resultaten van het Groningse energiebeleid in termen van tussenresultaten, activiteiten en besluitvormingsprestaties worden op verschillende plekken beschreven. De onderstaande tabellen bieden een overzicht per spoor¹.

¹ Op basis van: Gemeente Groningen, Groningen geeft Energie: terugblik 2011-2013 en vooruitblik 2014-2018, februari 2014 en Gemeente Groningen, Conceptversie Programma Duurzaamheid 2015-2018, januari 2015.

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

Zon

Soort Resultaat	Resultaten in periode 2010-2014
Maatschappelijke eideffecten	onbekend
Maatschappelijke tussenresultaten	- Het aantal zonnepanelen in Groningen is gegroeid van 3.350 in 2011 naar 22.300 halverwege 2014 - Op 18 gemeentelijke daken liggen zonnepanelen (waaronder 500 op Euroborg en 500 op sportcomplex Kardingse).
Gerealiseerde activiteiten	- Voor 5 zonneweides is subsidie aangevraagd. - Lancering zonatlas waarop bewoners advies kunnen krijgen over aanleg zonnepanelen. Lancering energiecorporatie Grunneger Power is door gemeente financieel mede mogelijk gemaakt met lening en overbruggingskrediet.
Besluitvormingsprestaties	- Kapbeleid is aangepast zodat bomen die energie-opwekking door zonnepanelen belemmeren nu in bepaalde gevallen gekapt mogen worden.
Vorbereidingsprestaties	- Samen met de Hanzehogeschool en Grunneger Power is een ontwikkelmodel hernieuwbare energie met participatie door inwoners opgezet.

Wind

Soort Resultaat	Resultaten in periode 2010-2014
Maatschappelijke eideffecten	onbekend
Maatschappelijke tussenresultaten	-
Gerealiseerde activiteiten	-
Besluitvormingsprestaties	- Nog geen besluitvorming over plaatsing windmolens: de provincie staat het niet toe om buiten de eerder aangewezen zoekgebieden grote windturbines te plaatsen.
Vorbereidingsprestaties	- Uitvoering verkennend onderzoek naar mogelijkheden voor grootschalige windenergie. - Uitvoering onderzoek naar mogelijkheden voor een vergunningvrij gebied voor kleine turbines onder de Crisis- en herstelwet.

Warmte

Soort Resultaat	Resultaten in periode 2010-2014
Maatschappelijke eideffecten	onbekend
Maatschappelijke tussenresultaten	- Er is een duurzame warmte- en koudevoorziening gerealiseerd op het Europark.
Gerealiseerde activiteiten	- De gemeente heeft maximaal 33 miljoen subsidie toegezegd gekregen voor geothermie-project Noordwest.
Besluitvormingsprestaties	- De notities 'Groningen duurzaam warm' en 'regie op warmte koude opslag' zijn vastgesteld. - In oktober 2013 is een intentieovereenkomst gesloten met woningcorporaties Nijestee, Lefier, De Huismeesters, Patrimonium en de RUG voor een warmtenet Noordwest in de wijken Paddepoel, Welwerd, Vinkhuizen en Zernike. Dit warmtenet moet uiteindelijk aangesloten worden op de geothermische warmtebron. - Voor de ontwikkeling van verschillende projecten op het gebied van warmte heeft de gemeente samen met het Waterbedrijf Groningen de BV WarmteStad opgericht.
Vorbereidingsprestaties	- Er is een haalbaarheidsonderzoek naar een restwarmtesysteem van het UMCG uitgevoerd. - Er is een haalbaarheidsonderzoek naar een restwarmtesysteem bij de Suikerunie Hoogkerk uitgevoerd. In 2013 is een groot geologisch onderzoek gedaan naar geothermie bij Zernike. In 2014 heeft een vervolgonderzoek plaatsgevonden.

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

Energiebesparing

Soort Resultaat	Resultaten in periode 2010-2014
Maatschappelijke eindelijk effecten	Minimaal besparing van 7,2Kton CO ₂ door maatregelen woningcorporaties. Verder onbekend.
Maatschappelijke tussenresultaten	- Woningcorporaties hebben in de periode 2010-2012 5.577 woningen verbeterd naar label C of beter.
Gerealiseerde activiteiten	- In 2013 is het energieloket Eerste Hulp Bij Energiebesparing gelanceerd. Later is de campagne en het digitale loket Groningen Woont SLIM gelanceerd. - Buurt- en straatgerichte aanpak met ambassadeurs rondom energiebesparing in 'potentiebuurten' - Clean Campagne Groningen is gestart gericht op stimuleren ondernemers om duurzaamheidsbeleid te formuleren en uit te voeren. - 30 bedrijven hebben gebruik gemaakt van de gemeentelijke subsidieregeling Energiescans MKB om een energiebesparingsonderzoek uit te voeren.
Besluitvormingsprestaties	- Nieuw Lokaal Akkoord 2.0 gesloten met woningcorporaties: afspraak dat zij in periode 2011-2014 3.500 tot 4.000 corporatiewoningen met energielabel D of lager duurzaam verbeteren tot minimaal energielabel C. - Groningen neemt deel aan projecten Hoogspringers en Stroomversnelling waarmee komende jaren energiebesparende maatregelen worden doorgevoerd. - Aantal inspecteurs voor de Wet milieubeheer is uitgebreid. Zij kunnen bedrijven dwingen om energie zuiniger te werken. - Gemeente, ondernemers en Natuurmonumenten hebben afspraken gemaakt over energieneutraal bedrijventerrein Corpus den Hoorn. - Voor de verbetering van het gemeentelijk vastgoed is de Groninger Energieservice Compagnie opgericht (GrESCO).
Vorbereidingsprestaties	

Biomassa

Soort Resultaat	Resultaten in periode 2010-2014
Maatschappelijke eindelijk effecten	onbekend
Maatschappelijke tussenresultaten	- Houtkachel bij Kardinge is in gebruik genomen - Op gemeentelijke grond (bij Roode Haan) is 15 ha. wilgentenen aangeplant
Gerealiseerde activiteiten	-
Besluitvormingsprestaties	- In 2013 heeft de raad een visie op de biobased economy vastgesteld.
Vorbereidingsprestaties	-

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

Bijlage 4 Resultaten vragenlijst onder stakeholders

- GasTerra BV
- ABC2C (bedrijf op gebied van cradle2cradle-bouwen)
- iNRG (bedrijf dat kastjes levert die inzicht geven in energieverbruik en betrokken is bij innovatieprojecten op dat gebied)
- Enexis
- Attero
- Burger
- Provincie Groningen (2x)

Stellingen: gemeente Groningen als samenwerkingspartner	++	+	+/-	-	--	Weet niet
Open en geïnformeerd						
Is geïnteresseerd in wat er leeft in de samenleving	2	5		1		
Kent belangen, wensen, motieven en opvattingen van samenwerkingspartners	1	4	3			
Heeft zicht op initiatieven en energie van andere partijen		6	1	1		
Betrouwbaar en duidelijk						
Is helder over beleidsruimte, rollen en spelregels		3	3	1	1	
Praat met één mond en komt afspraken na		5		2		1
Is transparant over het procesverloop		6	1	1		
Gecommitteerd						
Geeft prioriteit en zet capaciteit in	1	3	2	2		
Zorgt voor continuïteit in inzet		5	2	1		
Zit aan tafel met een helder mandaat		4	1	1	1	1
Is bereid te investeren en brengt middelen in	1	3	2	2		
Gericht op het bundelen van krachten						
Streeft naar synergie en verbindt partijen		5	2	1		
Beslecht belangentegenstellingen en conflicten		3	2	2		1
Creëert ruimte voor anderen		6		1	1	
Is bereid compromissen te sluiten	1	1	5			1
Geeft en neemt in het licht van de eigen rol en inbreng		2	5	1		

Stellingen: uw organisatie als samenwerkingspartner	++	+	+/-	-	--	Weet niet
Open en geïnformeerd	1	4	3			
Betrouwbaar en duidelijk	1	6		1		
Gecommitteerd	1	7				
Gericht op het bundelen van krachten	2	4	1	1		

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

Welke kansen kunnen worden verzilverd door samenwerking:

- Het draait bij de energietransitie om samenwerking.
- Een start maken met een alternatief (De Nieuwe Aanpak) voor het huidige lineaire bouwproces. Dit proces is verantwoordelijk voor 40% van alle grondstoffenverbruik en fossiele CO₂-productie.
- Toepassing onderzoek zal leiden tot implementatie en vergroten van draagvlak onder huishoudens.
- Lokale invulling.
- Meer kiezen.
- Aangeven wat je van anderen verwacht.
- Duurzame doelen binnen klimaat en BBE.
- Werkgelegenheid, realiseren van duurzame doelen, burgerparticipatie.

Welke belemmeringen moeten worden weggelaten voor vruchtbare samenwerking?

- Veelal 'loopt het vast' op kosten bij opzet grotere demo's waar meerde partijen elkaar vinden.
- Regelingen aanpassen aan een oplossing i.p.v. een oplossing aanpassen aan regeling.
- Te veel tijd voor overleg.
- Meer kennisdeling.
- Vrijere regelruimte.
- Inrichting ruimtelijke ordening verantwoordelijk maken.
- Versturende regelgeving.
- Huidige energieakkoord staat in de weg van verdere burgerparticipatie en groei lokale energieopwekking.

Tips: wat verwacht u van de gemeente om uw aandeel in de samenwerking goed tot zijn recht te laten komen?

- Meehelpen om subsidies te analyseren en te regelen.
- Faciliteren/ de kans krijgen om een Circulair Bouwwerk te realiseren. Per saldo geen euro's maar wel faciliteren. Kennis op peil brengen, advies wordt verlegd naar de leverancier.

Bijlage - RKC rapport Groningen energieneutraal def

- Concreet verbinden, stimuleren.
- Regiefunctie.
- Heldere afspraken
- Sturen in de lokale connecties door stimulerend beleid, aanbestedingen, gebruik energie, etc.
- Rol energiecoöperatie Grunneger Power steunen; huidige plannen zijn goed -> blijven omzetten; Beïnvloeden nationaal beleid -> bijstellen energieakkoord.

Tips: Wat moet de gemeente vooral nalaten of niet doen?

- Stoppen met pushen van de energietransitie.
- Top down benadering. Persoonlijke intenties van medewerkers zijn prima, maar de handelruimte is zeer beperkt.
- Oplossingen op afdelingsniveau genereren. Afdelingsoverstijgende oplossingen zijn nu niet realiseerbaar. Bijvoorbeeld bij het beheer van eigen gemeentelijk kapitaal: snoeiafval, gasrekening, klimaatdoelstellingen, personeel, materieel, ongebruikte terreinen en gebouwen, aanplant- en oogstbeleid, burgerparticipatie, geven problemen op afdelingsniveau, in een hoge hoed een oplossing.
- Niet-beschikbaar zijn.
- Geen keuzes maken. Gemeente moet meer kiezen en helder aangeven wat je zelf doet en wat je van anderen verwacht.
- Haar beleidsdoelstellingen op dit gebied te veel wijzigen.
- Speelbal worden van industrieel belang bij duurzame energieopwekking – werkgelegenheid en burgerparticipatie zijn belangrijker.

Collegebrief - Informeren over rekenkamerrapport Groningen Energieneutraal in ...

Onderwerp Informeren over rekenkamerrapport
Groningen Energieneutraal in 2035!

Steller W. van Bolhuis / G. Kamminga

De leden van de raad van de gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Telefoon 0622693915 Bijlage(n) - Ons kenmerk 5002040
Datum 13-05-2015 Uw brief van Uw kenmerk -

Geachte heer/mevrouw,

Met veel interesse hebben wij het rapport van de Rekenkamercommissie over het programma *Groningen geeft energie* gelezen. Wat ons betreft is het rapport een geslaagd voorbeeld van hoe uw raad - in goede samenwerking met de ambtelijke organisatie - probeert om vooraf vast te stellen welke concrete rol de raad kan spelen in complexe programma's. Ons college maakt dan ook dankbaar gebruik van de aanbevelingen uit het rapport. Hieronder zullen we die bespreken.

Naast het experimentele karakter van het rapport zijn wij ook blij met het tijdstip van verschijning. In uw vergadering van mei stelt u het nieuwe programma *Groningen geeft energie 2015-2018* vast. Daarin geven wij ook aan dat de urgentie van energietransitie veel nadrukkelijker aan de orde is door de situatie rondom de gaswinning en de aardbevingen. Het besef in de samenleving en bij ons college is eens te meer dat er een grote opgave voor ons ligt. Als stad en regio hebben we een bijzondere verantwoordelijkheid om daar hard mee aan de slag te gaan. De lat ligt wat ons betreft dan ook hoog.

Aanbevelingen

1. Stel duurzaamheid centraal in de gemeentelijke strategische visie

De ambitie om in 2035 energieneutraal te zijn kan alleen gerealiseerd worden als er een strategische visie aan ten grondslag ligt, waarin energie en duurzaamheid worden verbonden met een groot aantal andere thema's. De gemeenteraad kan volgens het rapport een politieke keuze maken over de strategische visie van Groningen. Die visie moet dan ook gedeeld worden met de samenleving en dient aan te sluiten bij strategische visies uit de samenleving. Een strategische visie op de toekomst waarin energie en duurzaamheid centraal staan moet ook de verbinding leggen met andere maatschappelijke ontwikkelingen, zoals innovatie, bereikbaarheid en werkgelegenheid. Wij onderschrijven deze constatering. De acties die wij hierop doen volgen komen ook terug onder de andere punten.

Collegiebrief - Informeren over rekenkamerrapport Groningen Energieneutraal in . . .

2. Opgaven gestuurd werken

In het rapport wordt geconstateerd dat de gemeente Groningen goed bezig is - ook in vergelijking met andere steden - met een samenhangend en goed doordacht energieprogramma. Tegelijkertijd is er het besef dat de gemeente slechts een bescheiden rol heeft in het gehele maatschappelijke krachtenveld. Wel constateert het rapport dat de bijdrage van de gemeente aan ontwikkelingen in de energietransitie van belang is. Daaruit volgt ook de aanbeveling om duurzaamheid centraal te stellen in al het gemeentelijk handelen. Niet alleen om de doelstelling energieneutraal 2035 te halen maar ook om een gezaghebbende en serieuze partner te zijn die het goede voorbeeld geeft. We beseffen dat we met het energieprogramma goed op weg zijn maar dat het belangrijk is om de gemeentelijke organisatie verder in te richten rondom duurzaamheid. Zoals het rapport aangeeft kunnen veel onderdelen bijdragen en zelf ook een beter product leveren indien duurzaamheid expliciet een plek krijgt in de afwegingen. Op dit moment is de gemeentelijke organisatie nog onvoldoende aangehaakt bij het onderwerp duurzaamheid. Dat is de reden dat ons college een specifieke opdracht verstrekt om dit op korte termijn te realiseren. We zullen hierover apart rapporteren in de jaarlijkse monitor.

3. Portfoliomanagement: sturen via routekaart en monitor

De energietransitie kenmerkt zich door een hoge mate van dynamiek. Niet alleen door fluctuerende energieprijzen en een veranderende houding ten aanzien van fossiele brandstoffen, maar vooral ook door technische ontwikkelingen. In 2010 zijn we met deze constatering in het achterhoofd begonnen met het programma *Groningen geeft energie*. Dat betekende een nadrukkelijke focus op een beperkt aantal sporen en specifiek proberen om deze sporen te ontwikkelen. Zoals u in eerdere brieven heeft kunnen lezen hebben we ons geconcentreerd op het uitvoeren van projecten. In *Terugblik / Vooruitblik* is dit over de vorige periode verantwoord. In de afgelopen jaren zijn niet alle projecten geslaagd. De lening voor zonnepanelen aan Stadgers via de OZB-belasting mocht niet van de rijksoverheid. Daarnaast boekten we in het winddossier geen vooruitgang doordat het ruimtelijke beleid van de provincie ons daartoe geen mogelijkheden verschaft.

In het rapport van de Rekenkamer wordt geconstateerd dat de raad niet alleen naar individuele projecten moet kijken maar naar het geheel. Een monitor en een duidelijke routekaart ontbreken op dit moment. Wij onderschrijven deze constatering. In het programma *Groningen geeft energie 2015-2018* stellen we dan ook voor om een jaarlijkse monitor te maken. Hierin komen de resultaten van verschillende projecten te staan maar ook de bijdrage aan de vermindering van de CO₂ uitstoot. Met een routekaart willen we de weg naar de lange termijn doelstelling energieneutraal 2035 beter in beeld brengen. Via het zogenaamde Energie Transitie Model (ETM) gaan wij tussenstappen formuleren op weg naar 2035. Bij het opstellen van zowel de monitor als de routekaart zullen we uw raad een nadrukkelijke rol geven, zodat u zelf kunt aangeven op welke momenten u welke informatie wilt zien.

4. Vitale coalities

De laatste aanbeveling betreft de samenwerking met anderen. In het rapport wordt geconstateerd dat de gemeente een goede netwerker is en dat er veel waardering is voor het programma *Groningen geeft energie*. Het rapport constateert ook dat het moment daar is om vaart te maken met het programma in bredere zin.

Collegebrief - Informeren over rekenkamerrapport Groningen Energieneutraal in . . .

Dat kan door veel nadrukkelijker afspraken te maken met andere partijen in de stad om bij te dragen aan de doelstelling energieneutraal 2035. Niet alleen vanwege klimaatredenen, maar juist ook omdat energie een kans biedt voor nieuwe economische ontwikkeling van de regio. In *Groningen geeft energie 2015-2018* gaan we uitgebreid in op dit punt. Ook in het economische programma, het aardbevingsdossier en in Agenda Stad wordt dit duurzame economische perspectief besproken. Recentelijk heeft de gemeente al een aantal grote werkgevers uitgenodigd om een vitale coalitie te smeden om tot een nieuw duurzaam economisch perspectief te komen voor stad en regio.

Wij zijn blij met de aanbevelingen van de rekenkamercommissie. Zij bevestigen ons idee dat we op de goede weg zijn met het energieprogramma en dat de stappen die we de komende jaren willen maken de juiste zijn om ons doel te behalen: energieneutraal in 2035.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

de burgemeester,
Peter den Oudsten

de secretaris,
Peter Teesink

Raadsvoorstel - Programma Groningen geeft energie 2015-2018

Raadsvoorstel

Onderwerp **Programma Groningen Geeft Energie 2015 -2018**
Registratienr. 4925266 Steller/telnr. Kamminga/ 0652759635 Bijlagen 2

Classificatie	Openbaar
	☐ Vertrouwelijk (bij gebruik van persoonsgegevens)
Portefeuillehouder	Gijsbertsen Raadscommissie

Voorgesteld raadsbesluit

De raad besluit het programma Groningen Geeft Energie 2015-2018 vast te stellen.

voorgesteld besluit

Samenvatting

We herijken ons energieprogramma op een moment dat het economisch perspectief van de regio er onlosmakelijk mee verbonden is. De gaswinningsproblematiek en technologische ontwikkelingen maken dat van de gemeente Groningen een nieuw perspectief mag worden verwacht op het gebied van energie en duurzaamheid. Een perspectief dat leidt tot actie, waarin ondernemers, kennisinstellingen, woningbouwcorporaties en stadgers een belangrijke rol spelen.

Er ligt al een goede basis, maar om onze doelstelling te halen is meer nodig. In dit nieuwe programma kiezen we daarom voor drie verbeterlagen:

- Routekaart: We trekken samen op met bedrijven, kennisinstellingen en bewoners om aan de hand van een routekaart onze doelstelling 'Energie neutraal in 2035' te halen en om zo bij te dragen aan een nieuw duurzaam economisch perspectief voor de regio;
- Opschalen: We gaan voor het bereiken van grotere aantallen, voor een verscherping van ons huidige beleid, voor een brede duurzaamheidsaanpak over meerdere portefeuilles en voor samenwerking met de regio;
- Innovatie: We kiezen ook voor technologische en sociale innovatie. Zo professionaliseren we onze planning en monitoring en stimuleren en faciliteren we bijvoorbeeld buurtinitiatieven.

B&W-besluit d.d.: 24-03-2015

Raadsvoorstel - Programma Groningen geeft energie 2015-2018

Vervolg voorgesteld raadsbesluit

Aanleiding en doel

We herijken ons energieprogramma op een moment dat het economisch perspectief van de regio er onlosmakelijk mee verbonden is. Energie en duurzaamheid zijn cruciale sporen in dat nieuwe perspectief voor de regio. Dit momentum biedt een prachtige kans voor de regio om zich te profileren als hét gebied voor duurzame innovatie. Kennisontwikkeling en het uitvoeren van innovatieve woon- en werkconcepten gaan hier hand in hand.

De snelheid van de maatschappelijke en technologische ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid en energie is een belangrijke reden om ons programma te herijken. Kennisinstanties, ondernemers en bewoners gaan op dit vlak regelmatig sneller dan de gemeente. Aansluiten bij initiatieven uit de samenleving is dan een goede mogelijkheid.

In de context van deze zoektocht naar een nieuw regionaal economisch perspectief aan de ene kant, en snelle maatschappelijke en technologische ontwikkelingen aan de andere kant, is het nieuwe energie- en duurzaamheidsprogramma geschreven. 'Energie neutraal in 2035' blijft daarbij ons doel.

Kader

In 2011 formuleerden we in het Masterplan Groningen Energie neutraal de ambitie om onze stad in 2035 energie neutraal te laten zijn en de positie van Groningen als 'energy city' te versterken. Daarna is het uitvoeringsprogramma "Groningen geeft energie" opgesteld. Op weg naar 2035 zijn we nog maar kort bezig met een programmatische aanpak voor de acht sporen. Begin 2014 is het lopende energieprogramma geëvalueerd en is geconcludeerd dat doorgaan op de ingeslagen weg onvoldoende is om te kunnen aannemen dat het lange termijn doel wordt gehaald.

In het landelijke beleid is er meer steun gekomen voor een ambitieus energiebeleid door het "Energieakkoord voor duurzame groei" van september 2013. Dit akkoord kunnen wij echter niet beoordelen als een nationaal energietransitieplan. Noord-Nederland heeft op het energieakkoord gereageerd met een ambitieuze energieagenda voor de Energy Valley regio, onder de naam Switch. Met deze agenda biedt het noorden aan een meer dan proportionele bijdrage te leveren aan de rijksdoelen op het gebied van duurzame energie. Als gemeente leveren wij met het eigen programma daaraan een bijdrage, maar ook door aan de vier thema's van Switch mee te werken.

De Energiemonitor

In november 2014 werd er een motie aangenomen door de raad, om een jaarlijkse energiemonitor in te stellen. Met deze energiemonitor gaan we het komende jaar aan de slag.

In ons energie- en duurzaamheidsprogramma hebben we ambities voor de langere termijn. Om concreter en doelgerichter te kunnen sturen, gaan we de voortgang en effectiviteit van de maatregelen monitoren. Al op korte termijn kan de monitor als instrument worden ontwikkeld. Hiermee zullen we jaarlijks verslag doen van de ontwikkelingen in Groningen, in de vorm van:

- Het energiegebruik per sector
- CO₂-uitstoot per sector
- Productie van duurzame energie per bron/techniek
- Bijdrage van maatregelen en acties aan de doelstellingen
- Prognose van de te verwachten energiebesparing, productie van duurzame energie en CO₂ reductie
- Voortgang op de klimaatdoelstellingen als geheel

Raadsvoorstel - Programma Groningen geeft energie 2015-2018

Deze ontwikkelingen worden in beeld gebracht voor het grondgebied van de gemeente Groningen, maar de invloed van de gemeente in het realiseren van de doelstellingen is soms beperkt. Dit wordt in de monitor tot uitdrukking gebracht door in de verslaglegging vier rollen van de gemeente te onderscheiden:

1. Zelf hernieuwbare energie produceren, door bijvoorbeeld gemeentelijke daken te voorzien van zonnepanelen voor eigen gebruik;
2. Verbeteren van business cases voor hernieuwbare energieprojecten van andere initiatiefnemers; door bijvoorbeeld eigen gronden of daken tegen gunstige voorwaarden beschikbaar te stellen aan een ontwikkelaar;
3. Creëren benodigde randvoorwaarden, door bijvoorbeeld flexibele bestemmingsplannen en vergunningstrajecten (bv. crisis en herstelwet);
4. Bewustwording en informeren, door bijvoorbeeld inzichtelijk te maken welke daken in de gemeente geschikt zijn voor plaatsing van zonnepanelen (ZonAtlas).

In het jaarlijkse monitoringsverslag worden uitgevoerde, lopende en geplande maatregelen in beeld gebracht. Daarbij kan tevens zichtbaar gemaakt welke voorgenomen activiteiten na een jaar opschuiven naar maatregelen in uitvoering en evenzo welke nieuwe maatregelen in voorbereiding zijn genomen. Wij verwachten de monitor nog voor de zomer te kunnen presenteren.

Ook werd de motie 'Taskforce Gastransitie' aangenomen in februari 2015. Aan de hand van dit nieuwe energieprogramma geven we ook invulling aan deze motie, die oproept tot samenwerking met het regionale bedrijfsleven en kennisinstellingen in het kader van de gas- en energietransitie.

Tot slot is met het programma Groningen Geeft Energie ook invulling gegeven aan de motie 'Meer gas terug' van 19 februari jongstleden. Ontwikkelingen die aardgasonafhankelijkheid vergroten worden gestimuleerd en dit gebeurt in overleg met lokale partners.

Argumenten en afwegingen

Er ligt al een goede basis, maar om onze doelstelling te halen is meer nodig. In dit nieuwe programma kiezen we daarom voor drie verbeterlagen:

- Routekaart: We trekken samen op met bedrijven, kennisinstellingen en bewoners om aan de hand van een routekaart onze doelstelling 'Energie neutraal in 2035' te halen en om zo bij te dragen aan een nieuw duurzaam economisch perspectief voor de regio;
- Opschalen: We gaan voor het bereiken van grotere aantallen, voor een verscherping van ons huidige beleid, voor een brede duurzaamheidsaanpak over meerdere portefeuilles en voor samenwerking met de regio;
- Innovatie: We kiezen ook voor technologische en sociale innovatie. Zo professionaliseren we onze planning en monitoring en stimuleren en faciliteren we bijvoorbeeld buurtinitiatieven.

Maatschappelijk draagvlak en participatie

Tijdens het opstellen van dit programma zijn doorlopend bedrijven, stadjes en kennisinstellingen betrokken geweest. In november is er begonnen met een bijeenkomst met de raadscommissie. In januari is een concept van het programma besproken in de aanwezigheid van verschillende hoogleraren van de Rijksuniversiteit Groningen en de grote energiebedrijven in de stad. De input van de deelnemers is meegenomen in het opstellen van het programma en in een aantal gevallen zijn vervolgspraken gemaakt om verder te praten. Daarnaast is er onder het stadspanel (12 000 stadjes) een enquête gehouden over energie en energiebesparing. Ook de komende jaren blijft samenwerken met bedrijven, kennisinstellingen en inwoners van groot belang binnen het programma.

Dat heeft ondermeer te maken met de rol die wij als gemeente spelen. Om in 2035 energieneutraal te zijn hebben wij alle betrokkenen in de stad en omgeving nodig. Maatschappelijk draagvlak voor het programma is dan ook essentieel. Net als participatie van inwoners en bedrijven. De gemeente heeft een rol in het faciliteren van ontwikkelingen, het bij elkaar brengen van partijen, het goede voorbeeld geven en een goede communicatie met en tussen betrokkenen. Daar bovenop kiezen we voor een richtinggevende rol: ook al heeft de gemeente vaak een beperkte invloed op de daadwerkelijke uitvoering van maatregelen, wij brengen aan de hand van een energietransitiemodel als lokale overheid in beeld hoe de energietransitie in Groningen gestalte kan krijgen.

Raadsvoorstel - Programma Groningen geeft energie 2015-2018

Financiële consequenties

Dit programma geeft invulling aan de beschikbare middelen (2 miljoen euro) die structureel zijn opgenomen in de begroting.

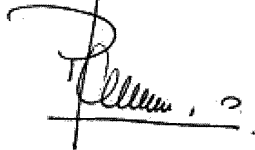
Overige consequenties

Geen

Vervolg

Participatie en communicatie spelen een belangrijke rol om de energiedoelstellingen te halen. Beide aspecten zijn integraal onderdeel van het energieprogramma.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

de burgemeester,
Peter den Oudsten

de secretaris,
Peter Teesink

BIJLAGE

Groningen geeft energie: Werkplan 2015-2018

Deel 1: Energie

Warmte	1
Besparen.....	3
Zon.....	8
Wind	10
Biobased economy	10
Groningen Smart Energy City	12

Deel 2: Duurzaamheid in de programma's

Programma Verkeer	14
Programma Economie en werkgelegenheid	15
Programma Wonen	15
Programma Onderhoud en beheer openbare ruimte.....	15
Programma Bedrijfsvoering	16

Deel 1: Energie

Warmte

De bijdrage van het spoor warmte aan het doel energieneutraal was in 2011 gesteld op 15%. In 2012 is een visie en strategie voor ontwikkeling en gebruik van duurzame warmte en koude vastgesteld: 'Groningen duurzaam warm'. Met deze visie is een solide basis gelegd onder een succesvolle ontwikkeling van het warmtespoor. De in het Masterplan 2011 beoogde 15% besparing op CO₂-uitstoot via het warmtespoor lijkt mogelijk. Twee derde van het energieverbruik in de stad hangt samen met warmtevraag. Wij achten een grotere bijdrage dan 15% goed mogelijk, maar daar zijn forse investeringen voor noodzakelijk, vooral voor de aanleg van kostbare ondergrondse warmte-infrastructuur. Als rol van de gemeente zien wij primair het publieke belang te waarborgen. Het gaat dan om toegankelijkheid, betrouwbaarheid en betaalbaarheid van de energievoorziening in de stad. Een krachtige gemeentelijke regie is daarom vereist. In Groningen liggen bovengemiddelde kansen om met duurzame warmte meters te gaan maken. De verduurzaming van de warmtevraag kent vijf invalshoeken:

1. Diepe aardwarmte (geothermie)
2. Warmte koude opslag (wko)
3. Benutten van restwarmte
4. Warmte uit het riool (riothermie)
5. Warmte van de zon (zonthermisch)

Raadsvoorstel - Programma Groningen geeft energie 2015-2018

Projecten:

Geothermie Zernike.

In het project Geothermie Zernike kan warm water van ongeveer 3 kilometer diepte worden gebruikt voor het verwarmen van ca. 10.000 huishoudens. Hiervoor moet in de wijken Paddepoel, Selwerd, Vinkhuizen en Zernike een warmtenet worden aangelegd. Dit project kan in 2016 gaan starten. Een project met geothermie als bron en de levering aan bestaande bouw is uniek in Nederland. Hiermee kan een eerst grote stap gezet worden in het vervangen van aardgas door een duurzame warmtebron.

Warmte-koude-opslag (wko)

In 2014 is gestart met het collectieve warmte koude opslag systeem (wko) Europapark. Hiervoor is WarmteStad BV opgericht. Dit is een samenwerking tussen de gemeente en het waterbedrijf Groningen. WarmteStad richt zich met name op de distributie van warmte en koude. Er zijn in de stad veel meer collectieve wko-systemen mogelijk. In sommige gebieden in de stad is het noodzakelijk dat de gemeente in de vorm van een 'masterplan bodemenergie' de regie neemt. Anders ontstaat een wildgroei en daarmee een niet efficiënt gebruik van de mogelijkheden in de ondergrond. Dit is de komende jaren aan de orde voor de onderstaande gebieden:

Collectieve wko Binnenstad (2017)

Collectieve wko Ebbingekwartier (2015)

Collectieve wko Stationsgebied (2020)

Restwarmte

Projecten met een grote potentie zijn Suikerunie, Attero, en UMCG. Plannen om de restwarmte van deze bedrijven en instellingen te benutten in nabij gelegen woningen, bedrijfsgebouwen zijn tot dusver nog niet tot uitvoering gekomen. Deze blijven de komende jaren in onze aandacht. Redenen waarom benutting nog niet mogelijk was zijn: de relatief lage prijs van aardgas, de temperatuur van de restwarmte is te laag voor rechtstreeks gebruik, en de beschikbare restwarmte is niet continue beschikbaar. Met een stijging van de gasprijs en nieuwe ontwikkelingen op het gebied van warmte verwachten wij dat binnen een aantal jaren restwarmte wel efficiënt hergebruikt kan worden.

Riothermie

Een unieke kans is het onttrekken van warmte aan het riool om zwembad De Papiermolen mee te verwarmen. Omdat door de aanleg van de Zuidelijke ringweg een gedeelte van een persriool verlegd moet worden ontstaat de mogelijkheid om hierin een warmtewisselaar in te bouwen. Met behulp van een warmtepomp kan laagwaardige warmte uit het riool hergebruikt worden om het zwembad te verwarmen. Een gasaansluiting is dan niet meer noodzakelijk. Naast de duurzame warmtebron worden ook grote warmteverliezen aangepakt. Zo wordt het bad straks 's nachts afgedekt om onnodige afkoeling te voorkomen. De planning is om de werkzaamheden in 2016 uit te voeren.

Zon-thermische energie

Zonne-energie kan naast het maken van elektriciteit met zonnepanelen ook gebruikt worden voor het produceren van warm water. In Denemarken staan weilanden vol met deze zonneboilers om daarmee warm water voor stadsdistributie te maken. Met de doorontwikkeling van dit soort systemen ontstaat binnen een aantal jaren een mogelijkheid om zeer eenvoudig en goedkoop warmte te maken. Allereerst op geschikte daken en daarna lijkt opschaling mogelijk door braakliggende terreinen daarvoor te gebruiken. De ontwikkelingen in het buitenland hierover worden nauwlettend gevolgd.

Zon-thermische energie wordt in Groningen al jaren toegepast door zonneboilers op daken van particuliere woningen en corporatiewoningen. Dit blijft ook deel uitmaken van mogelijke maatregelen om de woningvoorraad te verduurzamen.

Raadsvoorstel - Programma Groningen geeft energie 2015-2018

Beleidsontwikkeling

De bovenstaande projecten zijn of worden mogelijk dankzij beleidsontwikkeling die al jaren gaande is.

Het is gewenst dit voort te zetten naar aanleiding van de ervaring die wordt opgedaan.

Hiermee beogen wij het potentieel van het spoor warmte nog te vergroten.

Onderwerpen waarvoor verdere beleidsontwikkeling gewenst is zijn:

- WarmteStad als bedrijfsmodel verder uitbouwen, onder meer de mate van participatie door de gemeente.
- Doorontwikkelen van de wijze van regievoering op WKO-systemen in samenwerking met marktpartijen (synergie WKO-systemen, vs. centrale WKO-systemen).
- Na een opstart met geothermie zijn in het vergunde gebied in potentie meerdere winputten mogelijk. Aansluiting van veel meer (en grotere) warmtevragers is mogelijk.
- Integratie van warmtesystemen: geothermie, benutting restwarmte, WKO. Hiermee verbonden: aanleg van warmte-opslagsystemen die de discontinuë warmtevraag kunnen opvangen. Benutting van kennisontwikkeling op het gebied van warmte bij de Rijksuniversiteit, Hanze Hogeschool en Energy Academy (programma Flexiheat: smart grids voor warmte).
- Ontwikkeling 'smarte' warmtenetten: dunne buizen onder hogere druk, opslagsystemen, hybride netwerken voor geothermie en restwarmte, openstelling voor warmteleverende partijen, piekvoorzieningen bij de afnemers. Benutten bestaande infrastructuur, w.o. pijpleiding Hoogkerk-Waddenzee.

Besparen

1. Wonen
2. Bedrijven
3. De gemeente zelf: GRESKO

Alle energie die we kunnen besparen hoeven we niet op te wekken. Grote besparingen zijn mogelijk in de woningvoorraad, bij bedrijven en kantoren. De gemeente zelf wil het goede voorbeeld geven met een integraal plan voor energiebesparing van het eigen vastgoed (GRESKO). In het Masterplan Groningen Energieneutraal van 2011 is ervan uitgegaan dat besparingen een bijdrage van maar liefst 37% kunnen leveren aan de energieneutrale stad. Op alle drie invalshoeken zijn in de afgelopen jaren goede eerste stappen gezet. In de periode 2010-2012 zijn 5.577 corporatiewoningen verbeterd naar label C of beter. Bij energiebesparing door particuliere woningeigenaren en bedrijven zijn we nieuwe wegen ingeslagen, maar de komende jaren moet daar versnelling en opschaling op volgen. Het nationale energieakkoord is hierbij een steun in de rug, vooral voor energiebesparing in de gebouwde omgeving. De Gresko heeft een succesvol opstartjaar achter de rug en kan nu gestructureerd verder werken.

1. Wonen

De projecten zijn onder te verdelen naar nieuwbouw, bestaande woningvoorraad van corporaties en bestaande particuliere woningen. Groningen telt ongeveer 97.000 woningen. Deze zijn samen verantwoordelijk voor ongeveer 20% van de totale CO₂-uitstoot in de stad.

Nieuwbouw

Energiebesparing en energieopwekking worden vanuit de rijksoverheid voorgeschreven, met een steeds verdergaande aanscherping van de EPC (energie prestatie coëfficiënt). Het Europese beleid is erop gericht dat nieuwe gebouwen na 2020 bijna geen of zeer weinig energie gebruiken. De

Raadsvoorstel - Programma Groningen geeft energie 2015-2018

gemeente Groningen streeft ernaar dat alle nieuwbouw vanaf 2017 energieneutraal wordt uitgevoerd. Dat betekent vanaf 2017 ca. 600 woningen per jaar.

Om dit mogelijk te maken zullen wij in beeld brengen welke meerkosten met energieneutraal bouwen gemoeid zijn en dit uitdrukken in woonlasten voor de eerste 15 jaar (total cost of ownership). De besparingen op energiekosten zullen in de meeste gevallen die meerkosten compenseren, zodat de verkoopbaarheid van woningen niet negatief hoeft te worden beïnvloed.

Corporatiewoningen:

- Samen met bewoners en andere partijen wordt een plan opgesteld voor gebiedsgerichte verduurzaming van woningen. De afspraken moeten in ieder geval leiden tot energiezuinige, kwalitatief goede woningen met lage woonlasten.
- De basis hiervoor vormt het convenant Energiebesparing huursector waarin is opgenomen dat vanaf 2020 alle huurwoningen van woningcorporaties gemiddeld energielabel B of beter hebben. En dat 80% van de particuliere huurwoningen energielabel C of beter heeft.
- Het uitvoeren van het convenant huursector betekent ca. 5000 huurwoningen per jaar twee labelsprongen en daarbij streven naar label C of beter.
- Deze opgave is zeer aanzienlijk en behelst een sterke intensivering ten opzichte van het NLA-traject van de afgelopen jaren. Daartoe wordt vooralsnog de onderstaande benadering overwogen:
 - (1) in beeld brengen van de kosten van vergaande energiereductie, uitgedrukt in woonlasten,
 - (2) onderzoeken of een ESCO-constructie mogelijk is voor corporatiewoningen (kostenneutrale aanpak), (3) gebiedsgerichte verduurzaming: benadering vanuit energieconcepten en daarbij benutten van specifieke opties per wijk, zoals geothermie, restwarmte, zonne-energie. Dit passend op de typologie van de woningen en andere warmtevragers in de omgeving. M.a.w. de opgave om tienduizenden woningen te verduurzamen bestaat uit maatregelen aan de woningen zelf in combinatie met gebiedsspecifieke kansen voor collectieve voorzieningen. Warmte speelt daarbij een hoofdrol.
- Een aantal Groningse corporaties neemt deel aan het project Hoogspringers. Deze corporaties hebben de ambitie om binnen 5 jaar meer dan 1000 corporatiewoningen naar Nul op de Meter te brengen. Hoogspringers zijn samenwerkende woningbouwcorporaties, gemeenten en bouwpartijen die zien dat renoveren naar Nul op de Meter woningen een oplossing is voor een duurzame woningvoorraad en een toekomstbestendige corporatie. Dit project wordt samen met de corporaties geëvalueerd en indien mogelijk gecontinueerd.
- Energie-armoede: het terugbrengen van de energielasten van een specifieke groep bewoners voor wie de energielasten erg hoog zijn ten opzichte van de overige woonlasten. Een belangrijk deel van deze groep bewoners zijn mensen met een minimum inkomen. Tegelijkertijd zou dit een tweede doel dienen: het behalen van energiebesparing in Groningen als geheel. Vanuit 3 aspecten, wonen, inkomen en gedrag wordt de problematiek van de zogenaamde 'energie-armoede' aangepakt. Deze aanpak zal in het komende jaar in samenwerking met het sociale domein verder worden uitgewerkt. We streven ernaar dat in vier jaar bij 50% van de minima energiebesparende maatregelen worden gerealiseerd.

Particuliere woningen

- Voortzetting van "Groningen woont SLIM", de publiek-private energiebesparingsaanpak van de gemeente Groningen en bedrijvenvereniging "SLIM wonen met energie".
- We communiceren hierbij uiteindelijk met alle 40.000 eigenaar-bewoners in Groningen, we leveren een actieve dienstverlening aan 3.000 eigenaar-bewoners per jaar en we werken nauw samen met het lokale MKB, zodat er meer lokaal wordt besteed. Bij al deze huishoudens wordt ook de energiecoöperatie NLD gepromoot. Het streven is dat hierdoor de NLD met jaarlijks 300 klanten groeit, mede door gemeentelijke voorlichting.

Raadsvoorstel - Programma Groningen geeft energie 2015-2018

- De middelen zijn reeds ontwikkeld (quickscan, warmtebeelden, etc.) of zullen nog verder ontwikkeld worden (bijv. referentiewoningen). Doel is om van huizenbezitters zelfbewuste consumenten te maken. Kernpunten in deze aanpak zijn schaalvergroting, nadruk op collectieve aanpak en aandacht voor daadwerkelijke ingrepen.
- De bemensing van de backoffice van Groningen woont SLIM (energieloket) borgen, opdat de consumenten continue geprikkeld blijven om stappen te zetten naar een duurzaam investeringsbesluit. Deze backoffice kan ook werkzaamheden voor overige Groningse gemeenten uitvoeren en zou bijvoorbeeld gefinancierd kunnen worden vanuit de VNG middelen.
- De mogelijkheden verkennen voor het oprichten van een 'renovatie-winkel': een winkel waar eigenaren terecht kunnen voor advies en producten, van een enkele energiemaatregelen tot 'nul-op-de-meter'.
- Verder ontwikkelen van een effectieve samenwerkingsvorm met het lokale MKB. Het inrichten van een faciliteit, waarmee duurzame innovatieve bedrijven in Groningen ondersteund worden.
- Het reserveren van revolverend budget voor financiële experimenten.
- Project Energiebesparing bij de particuliere huishoudens in het kader van de ondersteuningsstructuur VNG (energieakkoord). De gemeente Groningen heeft de rol van regiocoördinator. Hierbij wordt zoveel mogelijk uitgegaan van bestaande initiatieven (Groningen woont SLIM) en deze uit te rollen. Gestreefd wordt om de rijksbijdrage te verhogen door de provincie en samenwerking te zoeken met Switch.
- Participeren in het project 'De Stroomversnelling Koopwoningen': marktpartijen ontwikkelen voor huiseigenaren een concept 'nul-op-de-meter'. Hiermee wordt beoogd om op zeer grote schaal en met veel snelheid vraag en aanbod te creëren voor Nul op de Meter-verbouwingen van particuliere rijwoningen uit de periode 1950-1980. Resultaat: een comfortabel en mooier huis zonder energiekosten en gefinancierd door de huidige energierekening.
- VVE's, monumenten en studentenhuizen: aanpak is zoeken naar instrumenten die de burger ontzorgen, aansluiten bij reguliere verbouw/renovatie. Verkorte terugverdientijden door bijvoorbeeld leningen of subsidies. Bij VVE's wordt daarnaast ook naar de mogelijkheden gekeken om energiebesparingsmaatregelen onderdeel te maken van de meerjaren onderhoudsplanningen (MOP's). Ook voor deze doelgroepen willen we de 'klantreis' doorgronden en middelen ontwikkelen om hen te stimuleren. Voor de VVE's, monumenten en studentenhuizen wordt een afzonderlijk actieprogramma opgesteld.
- Onderzocht wordt waar de aanpak van de particuliere voorraad kan meeliften met een gebiedsgerichte aanpak voor huurwoningen (energieconcepten per wijk). Tevens zou Hoogspringers kunnen worden uitgebreid naar de particuliere voorraad.
- Bij de aanpak van zowel de particuliere als de corporatievoorraad wordt het langere termijn perspectief voor warmtenetten betrokken, gebruik makend van geothermie en andere warmtebronnen.

2. Bedrijven

Energiebesparing bij het bedrijfsleven organiseren wij gebieds- en branchegericht en uiteraard in nauwe samenwerking met georganiseerde ondernemers. Het totale bedrijfsleven is goed voor ca. 20% van de CO₂-uitstoot in de stad.

Projecten:

- (Als gemeente) aansluiten bij projecten van (georganiseerde) ondernemers in de stad in verschillende gebieden en branches.
- Samen met ondernemers biedt de gemeente verschillende ondersteuningsinstrumenten aan. Ondernemersverenigingen nemen zelf het initiatief. Op de diverse terreinen investeren ondernemers samen, vanuit een collectieve visie en ambitie in verduurzaming. Hierbij kunnen bedrijven aansluiten.

Raadsvoorstel - Programma Groningen geeft energie 2015-2018

- Opstellen van een actieprogramma met een branche- en/of gebiedsgerichte aanpak. De Cleancampagne en het horecaproject worden voortgezet. Het aantal branches wordt uitgebreid (sportverenigingen, evenementen, musea, etc).
- We onderzoeken de mogelijkheid voor het oprichten van een energiefonds waarbij financiële ondersteuning wordt geboden aan ondernemers en organisaties met duurzame ambities in de vorm van leningen, garanties en overheidsparticipatie.
- Bedrijven hebben een zorgplicht om energie doelmatig in te zetten. We zullen hierop extra inzet leveren. Dit betekent dat we bedrijven stimuleren om energiebesparende maatregelen te treffen (zachte aanpak) maar uiteindelijk zullen we ook onze regulerende rol in gaan zetten en bedrijven verplichten om energiebesparende maatregelen te treffen en indien noodzakelijk gaan handhaven (harde aanpak).
- De inspecties bij bedrijven in het kader van wet- en regelgeving worden gecontinueerd. Overwogen kan worden om bedrijven die meedoen aan de Cleancampagne vrijstelling te verlenen van bedrijfscontroles.

3. Gresco

In 2013 is de Groninger Energieservice Compagnie opgericht, de GrESCO. Via de GrESCO voeren we integraal energiemanagement van het gemeentelijke vastgoed. Besparingen op de energierekening zetten we in voor extra investeringen in energiebesparende maatregelen. Zo kunnen we zonder extra begrotingsmiddelen toch investeren in verduurzaming van ons vastgoed. Via de GrESCO willen we de circa 250 gemeentelijke gebouwen voor 2035 energieneutraal maken. Energiebeheer wordt een integraal onderdeel van het vastgoedmanagement van de gemeente. Per gebouw of groep gebouwen zal GrESCO een business case maken en voorleggen aan de raad.

De projecten, onderzoeken en initiatieven zijn onder te verdelen in vier werkvelden:

Basis op orde:

Binnen de GrESCO is het afgelopen jaar veel tijd gestoken in de controle en monitoring van het huidige energieverbruik en hier blijven we de komende jaren op inzetten. Ook worden onze medewerkers het komende jaar geïnformeerd over de werkzaamheden van de GrESCO waardoor we als organisatie bewust worden van ons gebruik. Door de intensivering van de controle en monitoring van het energieverbruik van het gemeentelijk vastgoed is de inschatting dat er een structurele besparing te realiseren is van circa 5% per jaar van het huidige energiegebruik.

Slim vervangen:

We hebben onderzocht wat de snelle winsten zijn die we kunnen behalen door slimme aanpassingen en vervangingsinvesteringen in het gemeentelijk vastgoed. Kansrijk zijn de toepassing van led-verlichting, het inregelen van technische installaties, het plaatsen van zonnepanelen en het isoleren van appendages. Het afgelopen jaar is de aandacht gegaan naar businesscases voor gymlokalen, wijkposten en de verlichting van de sportvelden. Onderzocht wordt of het kostentechnisch mogelijk is de parkeergarages aan het Boterdiep en onder de Euroborg uit te rusten met led-verlichting. Het komende jaar wordt verder gekeken waar de kansen liggen om een versnelling te realiseren van dit soort gemakkelijke ingrepen.

Samen met anderen:

De GrESCO helpt bij nieuwbouw en onderhoud van gemeentelijke vastgoedprojecten en van maatschappelijke organisaties die gebruik maken van het gemeentelijk vastgoed. Doordat de duurzame investeringen terugverdiend worden uit de energiebesparing kunnen we net een stapje verder gaan dan normaal gesproken zou kunnen binnen de financiële grenzen van de bouw- en onderhoudsprojecten. De GrESCO zorgt voor 'de duurzame kers op de taart'.

Voor 2015 staan de volgende projecten op de rol:

Raadsvoorstel - Programma Groningen geeft energie 2015-2018

- De stadsschouwburg wordt bouwkundig gerestaureerd. De GrESCO financiert de extra investeringen voor de verduurzaming waardoor het pand minder energie gebruikt en meer comfort biedt aan de klanten.
- Het openluchtzwembad de Papiermolen wordt opgeknapt en het riool wordt verlegd in verband met de aanpassing van de zuidelijke ringweg. Hierdoor kan het zwembad worden verwarmd door een combinatie van Riothermie en zonneboilers.
- De verwarmingsinstallatie van zwembad de Parrel moet worden vervangen. Met Warmtestad wordt de overstap gemaakt naar een biomassaketel en wordt het binnenklimaat voor de bezoekers verbeterd. In de toekomst kan dit zwembad worden aangesloten op het warmtenet dat met geothermie wordt gevoed.
- Om de projecten in de toekomst integraal aan te pakken wordt vanaf begrotingsjaar 2016 de aansluiting gemaakt met de meerjarenonderhoudsbegroting van de afdeling Vastgoedmanagement. Hiermee wordt ook de huidige werkwijze om iedere business case ter accordering aan de gemeenteraad voor te leggen overbodig. Vanaf 2016 wordt een raamkrediet aangevraagd en wordt bij de afsluiting van het begrotingsjaar verantwoording afgelegd over de realisering van het jaarprogramma.

De verandering:

De GrESCO experimenteert met duurzame innovaties en wil in haar projecten, in navolging van het coalitieakkoord, op zoek naar andere manieren van samenwerking en cofinanciering dan we nu gewend zijn als gemeentelijke organisatie. In 2015 worden de volgende projecten verder uitgewerkt en/of uitgevoerd:

- Samen met medewerkers van Energy Valley en studenten van de Hanzehogeschool wordt onderzocht wat de meest kansrijke scenario's zijn voor het verduurzamen van 24 energieslurpende gebouwen naar label A.
- Een onderzoek naar efficiëntievergroting en kostenverlaging wanneer de GrESCO ook het integrale energiemanagement op zich neemt van de overige energieverbruikers zoals de kunstwerken, bruggen en de openbare verlichting.
- Een onderzoek naar de verbreding van de taken van de GrESCO met andere financieringsconstructie's (bv een revolverend fonds, leningen samen met de markt) om panden te verduurzamen en energiezuinig te maken van die partijen die gemeentelijk vastgoed gebruiken maar zelf de energierekening betalen zoals de Oosterpoort en O2G2.
- Samen met het vastgoedbedrijf in oprichting en de afdeling vastgoedmanagement wordt onderzocht wat de meerwaarde is van een integrale aanpak gebaseerd op de Totale Kosten van Gebruik: verduurzaming van vastgoed door niet alleen te rekenen met de besparing op het energieverbruik maar ook de besparing op de onderhouds- en beheerkosten mee te nemen in de rekensom.
- Met Grunneger Power wordt een zonneweide van 3 hectare gerealiseerd op bedrijventerrein Westpoort. Grunneger Power levert stroom aan bewoners van de stad. Wij gebruiken de stroom voor eigen gebruik.
- De verbouw van biomassa op niet gebruikte bedrijventerreinen levert niet alleen duurzame warmte maar kan ook nieuwe werkgelegenheid bieden aan het personeel van organisaties als lederz. De kansen en het realiteitsgehalte hiervan worden onderzocht.
- Er wordt in 2015 een communicatieplan gemaakt en uitgevoerd. Dit is vooral gericht op eigen de gemeentelijke organisatie, om te bevorderen dat medewerkers energiebewust gaan denken.

Raadsvoorstel - Programma Groningen geeft energie 2015-2018

Zon

Tot dusver gaan wij er van uit dat zonne-energie een bijdrage van 11% kan leveren aan een energieneutrale stad. Dit betekent dat in 2035 in Groningen voor 150MW aan zonnepanelen moet zijn geïnstalleerd, oftewel 625.000 panelen. Tezamen beslaat dit bijna 100 hectare, of een vierkante kilometer.

Het aantal zonnepanelen in Groningen is significant gegroeid: van 3.350 panelen in 2011, naar ruim 30.000 stuks eind 2014. Groningen telt 80.000 daken. Dat betekent een enorme potentie voor het opwekken van zonne-energie. Naast daken zijn ook braakliggende gronden noodzakelijk als 'energieweides' om de doelstelling te halen.

Projecten 2015-2018:

Campagnes stimuleren zonnepanelen op eigen dak

Veel particulieren hebben de mogelijkheid om op eigen dak zonnepanelen te leggen voor de productie van duurzame energie. Dat gebeurt steeds vaker en deze positieve trend willen we verder stimuleren door inwoners te wijzen op de verschillende mogelijkheden en voordelen. Dit doen we in campagnes met onder andere posters in bushokjes. We promoten bijvoorbeeld hiermee het bestaan van zonatlas.nl en wijzen op de mogelijkheden om 'groene daken' te combineren met zonnepanelen. We moeten echter goed blijven monitoren wat de rol van de overheid zou moeten zijn als het gaat om zonnepanelen in de particuliere sector. We constateren dat de markt hier goed functioneert en de vraag is hoe lang wij de rol om dit te stimuleren nog zouden moeten oppakken.

Project Postcoderoos Het Dok - Lewenborg

Niet iedereen heeft de mogelijkheid om op eigen dak of terrein zonnepanelen te plaatsen voor de productie van duurzame energie. Voor de groep inwoners die wél willen investeren en profiteren van zonne-energie maar hiertoe geen mogelijkheden hebben bestaat de landelijke postcoderoosregeling. Hierbij kunnen inwoners binnen de 'postcoderoos' van een collectieve zonne-installatie meedoen met de regeling en tegen een gunstig tarief profiteren van zonne-energie. Het eerste postcoderoosproject in Groningen is in 2014 geïnitieerd op het dak van wijkcentrum Het Dok. In 2015 start de aanleg en worden de eerste 85 panelen geplaatst. Hier is plaats voor maximaal 130 zonnepanelen. Het postcoderoosproject wordt gecoördineerd en uitgevoerd door de coöperatieve energiecorporatie Grunneger Power. De gemeente Groningen stelt het dak van Het Dok kosteloos ter beschikking.

Project Zonnepark Hoogkerk

Om de gebouwen van de gemeente Groningen energieneutraal te krijgen willen we onze eigen stroom opwekken. Dit doen we onder andere door het plaatsen van zonnepanelen op daken van onze gebouwen. Niet elk gebouw is geschikt om zonnepanelen op het dak te leggen. Daarom ontwikkelen we op een braakliggend bedrijventerrein in Hoogkerk een zonnepark met ongeveer 8.000 zonnepanelen. Met de opgewekte duurzame stroom kunnen we een deel van het energieverbruik van onze gebouwen compenseren. Onderzocht wordt of Stadgers mee kunnen investeren en profiteren in dit zonnepark. Eind 2015 kan de eerste stroom worden geleverd.

Project Solar park Westpoort

Bedrijventerrein Westpoort heeft potentie om zich te kunnen profileren als opweklocatie voor duurzame energie. Een externe ontwikkelaar onderzoekt samen met de gemeente in dat kader, op basis van de landelijke regeling voor het opwekken van duurzame energie (SDE+), de mogelijkheden om op een deel van bedrijventerrein Westpoort duurzame energie op te wekken. Op een oppervlakte van circa 20 hectare kunnen een kleine 100.000 panelen worden geplaatst en daarmee kan dit een van de grotere parken in Nederland worden.

Raadsvoorstel - Programma Groningen geeft energie 2015-2018

Project Zonnepark Groningen

De (afgedekte) oude vuilstortplaats Woltjerspoor in Groningen-Zuid biedt een uitgelezen mogelijkheid voor het opwekken van zonne-energie. Een externe ontwikkelaar heeft vergaande plannen om op basis van SDE+ de vuilstortplaats te bedekken met een kleine 50.000 zonnepanelen. Onderzocht wordt of een aanvullende postcoderoosregeling hier op voldoende deelname kan rekenen.

Project Zonnepanelen op huurdaken Nijestee

Eenderde van de ongeveer 80.000 daken in Groningen is prima geschikt voor de opwekking van zonne-energie. In 2014 lagen op nog maar 1.800 daken zonnepanelen. Er is nog veel ongebruikte potentie in de Stad. Veel daken bevinden zich op huurwoningen. Woningcorporatie Nijestee stelt drieduizend daken van hun woningen beschikbaar, als bewoners hebben aangegeven zonnepanelen op hun dak te willen. Grunneger Power organiseert en mobiliseert bewoners voor dit initiatief. Nijestee verdisconteert de meerkosten in de huurprijs. De bewoners krijgen daarvoor een lagere energierekening terug. Per saldo gaan bewoners er op vooruit. Vooralsnog komen alleen grondgebonden woningen in aanmerking voor deze regeling.

Project 050-Zon

In samenwerking met GasTerra en de gemeente Groningen is Grunneger Power gestart met het project 050-ZON. Het doel van dit project is om de toepassing van zonneboilers te stimuleren en onderzoek te doen naar de hoeveelheid aardgasbesparing die een zonneboiler oplevert. Verschillende merken zonneboilers worden in Nederland al meer dan 40 jaar geïnstalleerd. Maar zo populair als zonnepanelen, is de zonneboiler nooit geweest. Dit komt onder meer doordat de gasbesparing vooraf moeilijk in te schatten is, terwijl de investering gemiddeld toch zo'n drieduizend euro per installatie bedraagt. Om te laten zien hoe duurzaam en leuk een zonneboiler kan zijn organiseert 050-ZON een veldtest met vijftig zonneboilers in Groningen. Om de gasbesparing nauwkeurig in kaart te brengen hebben vijftig enthousiaste projectdeelnemers thuis als proef een zonneboiler laten installeren.

Energieopwekking op P+R terreinen

Om in 2035 Energieneutraal te zijn moet elke nieuwe ontwikkeling binnen de gemeentegrens energieneutraal zijn of zelfs energie kunnen opwekken. P+R terreinen zijn veelbelovende gebieden om energieneutraal te maken. Dit door bijvoorbeeld het plaatsen van zonnecarports of met zonnepanelen overdekte looproutes. Op deze manier wordt het energieverbruik door de verlichting en door de elektrische oplaadpalen ter plaatse gecompenseerd door de opwekking via zonnepanelen en/of windmolens. Bovendien vergroot dit de aantrekkelijkheid van de P+R terreinen. We gaan onderzoeken op welke manier we P+R terreinen het beste kunnen verduurzamen.

Beleidsontwikkeling

Voor zonneparken en kleine windmolens moeten omgevingsvergunningen aangevraagd worden. Hierover moeten legeskosten betaald worden. De legeskosten zijn gebaseerd op het investeringsbedrag. Deze kosten zijn hoog, drukken op de rentabiliteit van projecten. Om de doelstelling 'Ergieneutraal in 2035' te halen moet de ontwikkeling van duurzame energieprojecten in een stroomversnelling worden gebracht. Vanuit de markt krijgen we de signalen dat de legeskosten te hoog zijn. Investerings blijven hierdoor achter. We willen onderzoeken wat de mogelijkheden, gevolgen, risico's en financiële gevolgen zijn van het legesvrij stellen van omgevingsvergunningen ten behoeve van de opwekking van duurzame energie.

Project Zonnepanelen op Groene gemeentelijke daken

Zie onderdeel Gresco.

Raadsvoorstel - Programma Groningen geeft energie 2015-2018

Project Groenste buurt Noorderplantsoenbuurt

De Noorderplantsoenbuurt wil Energie Neutraal zijn in 2024. De bewoners van de Noorderplantsoenbuurt hebben op de ALV van 22 oktober besloten dat de buurt Energieneutraal zou moeten zijn in 2024. Daartoe zijn samen met Grunneger Power een aantal initiatieven in gang gezet. Ze zijn nu in de fase van het opzetten van een projectorganisatie om alles voor te bereiden en uit te werken.

Wind

In het Masterplan van 2011 is uitgegaan van een bijdrage van windenergie van 15%. Dit was gebaseerd op de bouw van tientallen grote windturbines. De plaatsing van grote windmolens wordt tot dusver echter geblokkeerd door het provinciale beleid. De provincie staat turbines van meer dan 15 meter ashoogte alleen toe in de aangewezen gebieden Delfzijl, Eemshaven en bij de N33/A7. Het Rijk heeft de provincies een taakstelling opgelegd van 6000 MW op land. 850 MW daarvan moet in de provincie Groningen worden geplaatst. Wij hebben de provincie aangeboden om op grond van een kanskaart locaties te verkennen voor grote windturbines binnen de gemeentegrenzen. Daarom hebben we in 2013 een verkennend onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden van grootschalige windenergie in de gemeenten Groningen en Ten Boer. Daarbij zijn de belemmeringen (afstand tot bebouwing in verband met geluid, externe veiligheid, landschap, cultuurwaarden en aanliegroutes) en kansen in kaart gebracht. Westpoort, het Suikerunieterrein, Stainkoe'n, Roodehaan, A7 en Meerstad-Noord komen als meest kansrijke locaties uit het onderzoek naar voren. Als de beperkingen van de provincie worden opgeheven is een business case voor de markt in deze sector meer dan haalbaar. Wij denken in dat geval aan financiële participatiemogelijkheden voor Stadgers.

Voorlopig zullen wij onze inspanningen richten op kleine windmolens. Wij constateren dat de markt innovaties op met name deze kleine windmolens heeft ontwikkeld en dat hogere rendementen mogelijk zijn worden. We willen kleine windmolens toestaan en de randvoorwaarden zo gunstig mogelijk maken voor initiatiefnemers om op eigen terrein energie voor eigen gebruik op te wekken. Net als bij zonnepanelen onderzoeken wij of dit vergunnings- en legesvrij kan. Dit neemt een drempel weg en kan de opkomst van kleine windmolens in een versnelling brengen. Tevens willen we innovaties op het gebied van kleine windmolens naar Groningen halen. Hiermee wordt ons imago als Smart Energy City versterkt. Om het goede voorbeeld te geven willen wij op of bij enkele van onze gemeentelijke gebouwen kleine windmolens plaatsen.

Biobased economy

In 2013 is de visie "Op weg naar een groene kringlooeconomie" vastgesteld. Daarin is de inzet van biomassa als duurzame energiebron verbreed naar een "biobased economy": het vervangen van fossiele grondstoffen door biomassa als grondstof of brandstof. De inzet van biomassa als grondstof verdient in veel gevallen de voorkeur omdat hiermee meer waarde wordt gecreëerd.

In 2011 hebben wij gesteld dat biomassa in Groningen ca. 20% kan bijdragen aan een energieneutrale stad. De biobased economy heeft in Groningen bovengemiddeld goede kansen als kennisknooppunt (onderzoek en onderwijs) en stad en regio kennen een sterke agro-foodsector die langzaam de mogelijkheden van de biobased economy leert ontdekken. Toch zullen wij ook de inzet van biomassa als vervanging van fossiele brandstoffen blijven nastreven. In wetenschappelijke kringen vindt een doorgaande discussie plaats over de uiteindelijke rol van biomassa in de energietransitie. Deze volgen wij. Anno 2015 is de overtuiging en de praktijk waarneembaar dat biomassa nog lange tijd een belangrijke pijler blijft, ook als brandstof. De inzet van biomassa als brandstof heeft zijn beslag gekregen in verschillende ontwikkelingen: de verbrandingsoven voor biomassa bij Kardinge waarin gemeentelijk snoeihout wordt benut is in gebruik genomen,

Raadsvoorstel - Programma Groningen geeft energie 2015-2018

gemeentelijk bermgras wordt ingezet voor energieproductie door vergisting, we hebben in 2014 op gemeentelijke grond 15 ha. wilgentenen aangeplant in samenwerking met marktpartijen. Daarnaast is Groningen al enige tijd koploper als producent van groen gas (Attero en Suikerunie).

Als overheid kunnen we goed inspelen op ontwikkelingen om in Groningen voorop te lopen in de transitie naar een biobased economy. Daarbij zijn er voor de gemeente drie sporen waarop ingezet kan worden.

Ten eerste kan de gemeente haar eigen biomassa en kerntaken inzetten voor de transitie, om zodoende als voorbeeld en aanjager van de transitie te fungeren:

- Vergroten draagvlak in de gemeentelijke organisatie
- Inzetten eigen inkoop en biomassa (kapitaal) voor de transitie
- Inzichtelijk maken afvalstromen en productie-/consumptieketens in de stad
- Benutten van kansen om kringlopen te initiëren en te sluiten
- Grensoverschrijdend werken: thematisch en geografisch

Ten tweede kan de lokale overheid randvoorwaarden creëren voor de biobased society en beschikbare kennis over de biobased economy ontsluiten:

- Een podium/platform bieden voor de biobased society
- Kennis ontsluiten en stad als proeftuin aanbieden
- Procedures flexibiliseren en institutionele belemmeringen wegnemen
- We stimuleren nieuwe (wetenschappelijke) kennis door als gemeente specifiek te letten op concrete waarde creatie, bruggen te bouwen tussen kennisinstellingen en (kleine) biobased bedrijven en wetenschappers.

Ten derde zijn er kansen om direct bij te dragen aan het aantrekken van nieuwe biobased bedrijvigheid:

- Revolverend fonds oprichten en investeerders koppelen aan initiatieven
- Gericht zoeken naar partijen die een keten kunnen sluiten
- Kleinschalige, innovatieve en sociale initiatieven ondersteunen

Doelen 2018:

- Van de eigen biomassa wordt 100% duurzaam benut waarbij de waardepiramide leidend is
- Energieproductie uit biomassa levert een bijdrage van 7% aan de totale doelstelling van het energieprogramma.
- Er zijn minimaal drie ketens opgebouwd rond biobased materialen.
- Tien initiatieven of bedrijven hebben zich kunnen ontwikkelen met steun van de gemeente.
- Biobased economy verbreden naar circulaire economie.
- In 2015 ronden we een pilot af op het gebied van innovatieve sanitatie.
- Benutten van kansen in de waterketen voor kringloopsluiting en benutting van restromen.
- Pilots en haalbaarheidsstudies gericht op het benutten van restromen die tot nu toe geen waarde of een negatieve waarde hebben.

Lopende projecten

Stofstromen en benuttingsopties in kaart brengen

Urban mining

Groningen als schakel in de voedselkringloop

Graspers

Vergisting bermgras en slootafval

Chemie CCC - Koolhydraten

Chemie BioBTX – Chemische bouwstenen

Chemie BioTRIP – Bio-afbreekbare plastics(tot 2012?)

KNN

Raadsvoorstel - Programma Groningen geeft energie 2015-2018

BioCAB
Miscanthus
Zwammerij
Algen
Waardappelen
Biogas (provincie)
Wilgentenen
Attero droogvergisting
Suikerunie bioraffinage
Eetbare stad
BioBTX
Westpoort

Groningen Smart Energy City

Kennis en innovatie als dragers van de economie

Kennis en innovatie zijn van grote betekenis bij de verdere ontwikkeling van activiteiten en projecten in alle inhoudelijke sporen van het energieprogramma. Onze rol als gemeente is vooral om andere partijen te ondersteunen bij innovatie, hen te faciliteren en te verbinden om tot samenwerking te komen rond onze gezamenlijke ambitie om Groningen als 'Energy City' en 'Energy Valley' prominent gestalte te geven. De focus ligt op het toepassen van kennis en vernieuwing van bedrijfsactiviteiten. Grote veranderingen in de energiemarkt komen waarschijnlijk vanuit het MKB. Groningen als internationale kennisstad is een voedingsbodem voor een innovatief energiek MKB. Energiekennis is wellicht het nieuwe 'exportgas' uit Groningen.

Wij spelen als gemeente zelf een actieve rol bij de verdere uitbouw van de Smart Energy City Groningen. Hier ligt een economische en duurzame kans, omdat de sectoren Energie en ICT al sterk vertegenwoordigd en verankerd zijn in de Groningse economie. We denken dat Groningse 'local solutions' een bijdrage kunnen leveren aan 'global challenges'. De stad is een ideale proeftuin (Living Lab) voor slimme energietoepassingen. In de komende jaren willen we meer demonstratieprojecten realiseren op het gebied van Smart Grids, zoals:

- De uitbouw van PowerMatchingCity naar 140 huishoudens.
- De uitbouw van uitwisseling van energiedata (meer slimme huishoudens, onderzoekslijn EnergySense en energydataplatform).

Groningen wordt internationaal gezien als technologische koploper op het gebied van de Smart Grids technologie, waardoor bedrijven zich hier willen vestigen en extra nieuwe kennis en kunde op dit onderwerp aan de kennisinstellingen wordt ontwikkeld. Voorbeelden zijn:

- De ontwikkeling en gebruik van energiebesparingstoepassingen (Apps, Software e.d.)
- De ontwikkeling van (virtuele) handel in energie tussen gebruikers en (lokale) prosumenten
- De ontwikkeling van demand-response-toepassingen (ter stimulering van flexibiliteit in het netwerk, o.a. opslag en gestuurd gebruik)

Ontwikkeling en toepassing van energiekennis

We faciliteren de uitbouw van energiekennis, met name via de Energy Academy Europe, en business development, via EnTranCe, bedrijvennetwerken, incubators en valorisatieprogramma's.

In dit verband samenwerken is allereerst een relatie aangaan om kennisoverdracht tot stand te brengen, om vervolgens tot toepassing van deze kennis over te kunnen gaan. Groningen mag met onze energy-minded inwoners, twee kennisinstellingen met een focus op energie, onze energieke bedrijvigheid en een energie-actieve lokale overheid, met recht zeggen een Stad van Energie te zijn. Daarom willen we:

Raadsvoorstel - Programma Groningen geeft energie 2015-2018

- Duurzame energie-investeringen faciliteren. Dat doen we door te werken vanuit de behoefte van ondernemers en vanuit een no-wrong-principe.
- Innovatie stimuleren en versnellen. We willen meer kennis toepassen in de stad, nieuwe ketens bouwen en betere valorisatie van ons energie-onderzoek. Dit doen wij door te investeren in ondernemers-netwerken, nieuwe innovatieprojecten, vorming van nieuwe ketens, het verstevigen van bestaande ketens en valorisatieprogramma's en door te werken aan de uitbouw van de energie kennisbasis.

Deze activiteiten behoren tot de speerpunten van het economische Programma G-Kwadraat.

PowerMachtingCity

Mede vanuit Groningen geeft Energie werken we aan de uitbouw van de Smart Energy City Groningen. Er ligt al een stevig fundament om mondiaal te kunnen excelleren. De stad is een proeftuin en we nodigen nadrukkelijk partijen uit om daarin samen met ons te investeren. We werken daarom aan vergroting van het living lab PowerMachtingCity:

- We willen minimaal twee nieuwe grootschalige Europese samenwerkingsprojecten op het gebied van Smart Energy, waarbij de gebruikers centraal staan.
- We willen Smart Energy toepassingen stimuleren en opschalen in de stad, zodat innovaties sneller worden toegepast in de stad.
- We willen Groningen nadrukkelijk internationaal profileren als Smart Energy City.
- We willen hierdoor onze inwoners en instellingen in staat stellen om 'in power' te komen om zo hun eigen energievoorziening te kunnen inrichten en vormgeven.

Duurzame innovatie van het Groningse bedrijfsleven

Energiebesparing bij bedrijven, het zuinig omgaan met grondstoffen en het sluiten van kringlopen is hierbij de inzet. De campagne 'Clean Groningen', verduurzamen van horecabedrijven, productontwikkeling volgens het principe van cradle-to-cradle, duurzame inrichting van bedrijventerreinen, prolongeren van onze Fairtrade titel, energiebesparing via het reguliere toezicht, profilering van energie op de Zernike Campus Groningen, en kennisontwikkeling.

Deel 2: duurzaamheid in de programma's

Programma Verkeer

Duurzame mobiliteit vindt zijn vertaling in het bevorderen van fiets en openbaar vervoer, een zorgvuldige inpassing van (nieuwe) infrastructuur met het oog op luchtkwaliteit en geluid, en het bevorderen van duurzamere brandstoffen en voertuigen die deze benutten.

Groningen behoort sinds jaren tot de top van fietssteden in Nederland en Europa. Met het opstellen van een nieuwe fietsstrategie doen wij hier nog een schep bovenop. De fiets is naast wandelen immers het meest schone, stille en duurzame vervoermiddel. De CO₂ uitstoot van de fiets is nihil. Bovendien is investeren in de fiets zeer kosteneffectief. Want om dezelfde CO₂ vermindering te bereiken via bijvoorbeeld meer openbaar vervoer zijn veel hogere investeringen nodig. Door te investeren in de fiets snijdt het mes aan meerdere kanten. De luchtkwaliteit verbetert, de geluidsoverlast vermindert en de stad wordt aantrekkelijker voor bezoekers te voet of op de fiets. Naast fietsers streven we naar meer mensen die het openbaar vervoer benutten in plaats van per auto te komen. Dit vervoer zelf moet ook steeds milieuvriendelijker worden. Daarom stellen we in overleg met het OV-bureau eisen op voor schone en duurzame bussen in het kader van de aanbesteding voor een nieuwe concessie per december 2017. We werken aan nieuwe vormen van stadsdistributie en we nemen voorwaarden op om buiten de venstertijden de binnenstad te mogen bevoorraden. Bij de aanschaf van nieuwe voertuigen voor ons eigen wagenpark kiezen we in principe voor schone en duurzame technieken.

We zetten ons in voor een doorgaande ontwikkeling van een duurzaam verkeersbeleid. Dit levert de volgende doorkijk naar 2018:

- Op het gebied van duurzame mobiliteit is nog een forse energiebesparingswinst te halen. Eén vijfde deel van de CO₂-uitstoot in Nederland wordt veroorzaakt door verkeer. In veel gemeenten is dat aandeel veel groter en in 166 gemeenten is verkeer de grootste bron van CO₂-uitstoot. In veel gemeenten ontbreekt echter volgens het ministerie van Infrastructuur en Milieu de koppeling tussen klimaatdoelen en verkeersbeleid. Om lokale en landelijke klimaatdoelen te halen, is het nodig om die koppeling te leggen. De doelstellingen voor verkeer en vervoer uit het nationale energieakkoord zijn een reductie van de CO₂ emissies van 17% in 2030 en 60% in 2050 ten opzichte van 1990.
- Ons huidige beleid op het gebied van duurzame mobiliteit is onder andere beschreven in de notitie "Schoon en duurzaam vervoer gemeente Groningen" (2013). Wij willen dit beleid de komende jaren intensiveren:
- Door het stimuleren van duurzame vormen van vervoer, de fiets en de voetganger voorop en de fysieke ruimte hierop consequent aan te passen. We richten de stad in voor en op gebruik door de fiets. High speed bikes gaan een uitdaging vormen voor onze verkeersinrichting. Onze wegenstructuur zal hierdoor flink moeten wijzigen.
- Door elektrisch vervoer (EV), inclusief brandstofcellen, te stimuleren. EV is een factor vier zuiniger dan vervoer door middel van verbranding van fossiele brandstoffen. EV wint steeds meer aan draagvlak. De meeste reizigers in het OV worden al elektrisch (per trein) vervoerd, de elektrische fiets is al bijna de nieuwe standaard, de groei van elektrische auto's gaat onverminderd door en elektrische scooters zijn bezig met een opmars. Stimuleren van EV vergt inzet van de gemeente in de rol van wegbeheerder, wetgever, en concessiehouder. De ontwikkelingen op het gebied van duurzame mobiliteit worden grotendeels door de markt opgepakt maar als gemeente kunnen wij door beleid, regelgeving en openbare inrichting hierin een belangrijke rol spelen en (beperkt) sturen. Onze rol is voornamelijk faciliterend en stimulerend.
- Door ons eigen gemeentelijk wagenpark: een verschuiving naar elektrisch en/of waterstofgas.

Raadsvoorstel - Programma Groningen geeft energie 2015-2018

- Door de binnenstad aantrekkelijker te maken door duurzame voertuigen te bevoordelen en vervolgens selectief milieuvriendelijke vervoerswijzen te ontmoedigen. Te denken valt aan (elektrische) fietsen, elektrische stadsdistributie, elektrische bussen, e-scooters, elektrische taxi's.
- Inzetten op elektrisch busvervoer in Groningen Stad. De aanbesteding 2017 biedt kansen. Overig busvervoer (streekvervoer) op waterstof.
- Elektrische voertuigen stimuleren door belemmeringen weg te nemen en te deze te belonen door bijvoorbeeld korting en de beste parkeerlocaties. Meer straatparkeerplaatsen in en rond het centrum krijgen een elektrische laadpaal.
- We willen Groningen als hoofdstad van Eney Valley een prominente rol geven in duurzaam vervoer. We onderzoeken de mogelijkheden van vestiging van een duurzaam energiestation met duurzame brandstoffen, waaronder waterstof. Het uitrollen van een netwerk van duurzame brandstoffen versnelt de acceptatie van deze nieuwe brandstoffen en zet Groningen op de kaart als de 'hot spot' van duurzaam vervoer.

Programma Economie en werkgelegenheid

De inzet binnen dit programma valt samen met die van het energieprogramma (zie deel 1, onder Groningen Smart Energy City).

Programma Wonen

De inzet binnen dit programma valt nagenoeg samen met die van het energieprogramma (zie deel 1). Dit is eveneens opgenomen in de Woonvisie. Kort samengevat gaat het om:

- Het uitvoeren van het convenant huursector, dit betekent ca. 5000 huurwoningen per jaar twee labelsprongen en daarbij streven naar label C of beter.
- In het convenant Energiebesparing huursector is opgenomen dat vanaf 2020 alle huurwoningen van woningcorporaties gemiddeld energielabel B of beter hebben, en dat 80% van de particuliere huurwoningen energielabel C of beter heeft.
- Voor de particuliere woningvoorraad: voortzetting van "Groningen woont SLIM", de publiek-private energiebesparingsaanpak van de gemeente Groningen en bedrijvenvereniging SLIM wonen met energie. We communiceren hierbij uiteindelijk met alle 40.000 eigenaar-bewoners in Groningen, we leveren een actieve dienstverlening aan 3.000 eigenaar-bewoners per jaar.
- Als gemeente streven we ernaar dat alle nieuwbouw vanaf 2017 energieneutraal wordt uitgevoerd. Dat betekent vanaf 2017 ca. 600 energieneutrale woningen per jaar.

Programma Onderhoud en beheer openbare ruimte

Duurzaamheid in dit programma vindt zijn uitwerking in zeven aandachtsvelden. Deze inzet wordt de komende jaren voortgezet.

- Het vergroten van de biodiversiteit in de stad. Uitgangspunten daarbij zijn de stedelijke ecologische structuur (SES) en het doelsoortenbeleid. Dit doen wij door duurzaam onderhoud van aanwezig groen en water in de stad, andere manieren van beheer, meer natuurlijke oevers. Ook wordt een nieuwe boomstructuurvisie opgesteld.
- Bij grote ruimtelijke projecten zoals de oostelijke en zuidelijke ringweg blijven we werken aan het oplossen van knelpunten en benutten we kansen voor verdere versterking van de SES. Ook zorgen we voor compensatie van groen en het op peil houden van de kwaliteit ervan.
- We hebben in toenemende mate aandacht voor de functie van groen in een opwarmende stad, die tevens water vasthoudt.

Raadsvoorstel - Programma Groningen geeft energie 2015-2018

- We werken aan duurzame verwerkingsmethodes van snoei- en maaiafval; we zijn gestart met verwarming van het zwembad Kardingse door houtsnippers en onderzoeken de haalbaarheid van verwerking van gras tot vezels en grassap met een graspers. We proberen ook andere materiaalstromen, zoals slootbagger nuttig te gebruiken.
- We hebben bij het groenbeleid aandacht voor gezondheid van de stadjes door bewegen in het groen te bevorderen.
- We zetten het groenparticipatieproject Eetbare Stad voort. Met intussen meer dan 80 locaties is dit een lokale basisbeweging van belang geworden. Vanuit het voedselbeleid wordt zoveel mogelijk ondersteuning aan initiatieven gegeven. Hiervoor zijn intussen twee netwerken gevormd, waarin kennis, opbrengst en ervaring worden uitgewisseld. Groningen is hiermee de ‘meest eetbare stad van Nederland’. We proberen deze status te continueren en plaatsen dit in het kader van de ‘voedseltransitie’. Thema’s hierbij zijn: tegengaan van voedselverspilling, logistiek van streekproducten, consumenten bewust maken en helpen tot actie over te gaan. We verbeteren de inzet van de gemeente zelf, met name door braakliggende terreinen tegen gunstige voorwaarden beschikbaar te stellen. We heroverwegen daartoe traditionele financieringsmodellen voor grondexploitatie. We streven naar integratie van Fair Trade, MVO en het stimuleren van biologische voeding.
- In 2015 zal een nieuw afvalbeheerplan voor de periode 2016 – 2020 worden vastgesteld. Hierbij zetten we hoog in: maximaal hergebruik en hergebruik dat zo hoogwaardig mogelijk is. In het afvalbeheerplan zetten we daarvoor nieuwe stappen, zodat alle huishoudelijk afval in 2025 zo hoogwaardig mogelijk wordt hergebruikt. De circulaire economie is uitgangspunt daarbij. Groningen presteert al goed onder steden met vergelijkbare stedelijkheid (56% hergebruik tegen landelijk 33%). Dit goede resultaat komt doordat we zowel aan de bron als via nascheiding ons afval laten scheiden en door een hoog serviceniveau richting burgers. De meest gewenste methode van inzameling wordt heroverwogen, waarbij ook ‘omgekeerd inzamelen’ wordt onderzocht. Het contract met Attero loopt tot 2022, daarom zal er samen met Attero aan duurzaamheid gewerkt worden. Attero profileert zich steeds meer als duurzame afvalverwerker. We geven onder meer aandacht aan hergebruik van drankcartons, kunststofflessen, elektrische apparatuur. We bevorderen participatie in voedselprojecten i.s.m. bewoners in hoogbouw, zoals bij de Tasmantoren (hergebruik GFT afval). We plaatsen zonnepanelen op stortplaatsen.

Programma Bedrijfsvoering

Met betrekking tot het doel Duurzaamheid zijn de doelstellingen in het nieuwe Inkoop- en aanbestedingsbeleid aangescherpt. Met de doelstelling ‘we geven het goede voorbeeld door stevig in te zetten op duurzaam inkopen een aanbesteden’ geeft de gemeente Groningen aan bij de inkoop tenminste de vastgestelde duurzaamheidseisen en de sociale voorwaarden toe te passen.

Vanaf 1 april 2015 starten we met de implementatie van het nieuwe Inkoop- en aanbestedingsbeleid. Om het proces van invoering voorspoedig te laten verlopen zal Inkoop de organisatie (en eventueel externen) adequaat informeren over de inhoud, wijzigingen en consequentie van het nieuwe inkoopbeleid. Bij dit proces zullen de categoriemanagers en de betrokkenen uit de beleidsvelden aansluiten.

Met het intrekken van het oude inkoopbeleid vervalt de Tenzij procedure. Deze wordt vervangen door een Checklist Inkoop en een Business Case (afhankelijk van het aan te besteden bedrag). Dit proces zal als eerste worden ingericht zodat er geen inkoop- en aanbestedingstrajecten tussen wal en schip raken. Ook ondersteunt dit proces de borging van het toepassen van de doelen binnen het Inkoopbeleid.

**Groningen
geeft
energie**

Programma
2015 – 2018

Inhoud

1. Inleiding	4
2. Wat willen we bereiken?	6
Energie neutraal 2035	8
Energy City	8
Duurzame stad	8
3. Waar staan we nu?	10
Terugblik 2012 – 2014	12
Nieuwe ontwikkelingen	12
De actuele opgave	15
4. Hoe gaan we te werk?	16
Onze rol	18
Strategische keuzes	18
Doelen stellen en voortgang bewaken	19
5. Wat gaan we doen?	20
Speerpunten 2015 – 2018	22
Kansen en initiatieven op langere termijn	24
De duurzame stad; verbreden en verbinden	25
6. Communicatie	28
7. Organisatie, financiën, rapportage	32
Organisatie	34
Financiën	34
Rapportage	34

Inleiding

Groningen geeft energie. Onder deze titel werken we sinds enkele jaren in een meer-sparenprogramma aan de realisatie van onze ambities om in 2035 een energieneutrale stad te zijn en onze positie als 'energy city' te versterken. Daarmee gaan we door, met extra energie. Extra energie is nodig om vier redenen.

In de eerste jaren is er veel in gang gezet, maar inmiddels is duidelijk dat we onze inspanningen moeten opschalen, doorpakken en 'meters maken'. Met 'we' bedoelen we hier onszelf, maar nadrukkelijk ook de samenleving als geheel, bewoners, bedrijven en kennisinstellingen. Duurzaamheid vraagt betrokkenheid en inzet van iedereen. Als gemeente spelen wij in uitvoerende zin een bescheiden rol. Des te meer zien wij het als onze opdracht om andere partijen te stimuleren en bij elkaar te brengen, voorwaarden te creëren, eventuele belemmeringen weg te nemen, richting te geven en actief bij te dragen aan bewustwording en draagvlak.

Technische en maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van energie en duurzaamheid gaan snel. Soms vaker is het met de overheid, maar zijn het burgers, ondernemers en kennisinstellingen zelf die het initiatief nemen tot verandering en vernieuwing. Deze beweging van onderop is van groot belang en cruciaal voor het slagen van de beoogde energietransitie. We willen hem maximaal ondersteunen. Dat vereist extra inzet, en deels een andere rol.

De derde reden betreft de gaswinningsproblematiek en de hiermee samenhangende initiatieven voor een nieuw perspectief voor de regio, met een grote rol voor energie en duurzaamheid. Als 'energy city' past de stad hierin een voortrekkerrol.

"Duurzaamheid is een uitgangspunt in alles wat we doen," schreven we in ons coalitieakkoord.

Dit is de vierde reden voor extra inzet. We verbreedt ons programma naar duurzaamheid in meer algemene zin. Een duurzame samenleving gaat immers niet alleen over energie, maar ook over ruimte, economie, grondstoffen, voedsel, de regionale omgeving, sociale verbanden en individueel gedrag. We gaan duurzaamheid in alle reguliere beleidsprogramma's steviger verankeren.

In dit programma *Groningen geeft energie 2015 – 2018* presenteren wij u onze aangescherpte ambities en strategische keuzes*. We bouwen voort op wat er in de achterliggende jaren in gang is gezet. We intensiveren onze inspanningen, geslaagde experimenten schalen we op. We zetten flinke stappen vooruit in het gebruik van aard- en restwarmte en in de verdere ontwikkeling van Groningen als Smart Energy City. Innovaties voor de langere termijn brengen we in beeld. Dat is belangrijk om rol als stimulator en verbinder effectief te kunnen invullen. Wat is nodig om energieneutraal te worden? Waar liggen er kansen? Wat kunnen we doen in Groningen? Wems inzet is daarvoor vereist? Welke lobby's moeten we voeren?

Om gezamenlijk op koers en op snelheid te blijven richting het lange-termijndoel, ontwikkelen we een *gezamenlijke routekaart* met zo concreet mogelijke tussendoelen. Zo combineren we samen met onze regionale partners onze inzet voor een energieneutrale stad met die voor nieuw duurzaam economisch perspectief voor de regio.

* Tegelijk met dit programma verschijnt het Werkplan *Groningen geeft energie 2015 – 2018*, met informatie over concrete projecten en activiteiten.

7

Wat willen we bereiken?

We houden vast aan onze ambities uit het *Masterplan Groningen Energieneutraal*. Tegelijk verbreden we onze aandacht naar duurzaamheid in meer algemene zin. In ons coalitieakkoord is afgesproken dat duurzaamheid "een uitgangspunt is in alles wat we doen".

6

Energie neutraal 2035

Onze ambitie is om Groningen in 2035 energie-neutraal te laten zijn. Dat betekent dat alle energie die in onze stad door huishouders, bedrijven en instellingen wordt gebruikt duurzaam wordt opgewekt. Dat kan zijn, direct in de eigen omgeving of indirect elders in Nederland of in de wereld. Het doel is per saldo in 2035 geen CO₂ meer uit te stoten. Om deze ambitie te realiseren moeten we blijven werken aan energiebesparing en aan het vervangen van fossiele door duurzame energiebronnen (zon, wind, warmte, biomassa). Hiermee leveren we als stad onze bijdrage aan de boogende mondiale energietransitie

Energy City

Groningen wil voorop blijven lopen als 'Energy City' en de hier aanwezige kennis en mogelijkheden op het gebied van duurzame energie en economie verder uitbouwen en inzetten voor regionale – en ook nationale en mondiale – economische ontwikkeling. De omstandigheden in stad en regio Groningen met onze kennisinstellingen, gas-infrastructuur, innovatieve ondernemingen, een sterke agrarische sector, ruimte en mensen zijn gunstig.

Duurzame stad

Een duurzamere stad in een duurzamere wereld is het achterliggende doel van ons energieprogramma. Dat doel willen we meer op de voorgrond plaatsen en breder invullen. Want duurzaamheid gaat niet alleen over energie en geld, maar ook over onze leefomgeving, ons voedsel, grondstoffen, de (lokale) economie en hoe we met elkaar omgaan. Daarom willen we duurzaamheid steviger verankeren in alle reguliere beleidsprogramma's.

Een duurzame stad is een stad...

- ... waar het goed toeven is voor bewoners en bezoekers, dat wil zeggen met een uitstekende kwaliteit van de leefomgeving.
- ... die duurzaam ingericht is en die kwaliteit steeds verder ontwikkelt.
- ... die medeverantwoordelijk wil zijn voor negatieve effecten op de langere termijn en effecten die zich elders manifesteren (een volhoudbare stad).
- ... waar overheid, burgers, bedrijven en kennisinstellingen gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen voor 'duurzame ontwikkeling' van en in de stad.
- ... met een innovatieve economie die inspreekt op duurzame kansen en werk biedt aan laag- en hoogopgeleiden.

De energietransitie

Wereldwijd is een omwenteling gaande die bekend staat als de energietransitie. Inzet daarvan is de opwarming van het klimaat te beperken tot 2 graden. Indien dit niet zou lukken dreigt een autonoom verloopende verdere opwarming tot mogelijk 6 graden. Dit zou ampzalige gevolgen hebben, maar ook twee graden zal leiden tot grote maatschappelijke schade. De algemene aanvaarde oorzaak van de klimaatverandering is de uitstoot van CO₂ door menselijke activiteiten. Door de toename van het CO₂-gehalte van de atmosfeer wordt met iets meer ingestraalde zonnewarmte in de atmosfeer vastgehouden, in plaats van direct teruggekaat naar de ruimte. In feite gaat het om een verstoord CO₂-evenwicht: de koolstof die door planten gedurende miljoenen jaren aan de atmosfeer was onttrokken wordt in twee eeuwen teruggegeven aan de atmosfeer.

Klimaatverandering is daarom blijvend, gerekend wordt met in ieder geval 10.000 jaar voordat zich een nieuw evenwicht heeft ingesteld. De mondiale doelstelling is om in het midden van deze eeuw volledig te stoppen met de uitstoot van CO₂. Wat telt is de cumulatieve uitstoot sinds het begin van de industriële revolutie. Daaruit is af te leiden hoeveel uitstoot nog mogelijk is binnen de twee-graden-doelstelling. Dit wordt het 'koolstofbudget' genoemd. Het Internationaal Energie Agentschap gaf in 2013 aan dat daarmee tot 2050 nog 20 à 30% van de bekende voorraden fossiele brandstoffen kan worden verbrand om een kans van 80% kans te scheppen dat deze doelstelling wordt gehaald. De grote meerderheid van de fossiele brandstoffen is daarmee "onbrandbaar". De opgave is aan een koolstofarme energievoorziening te bouwen.

De maatschappelijke behoefte aan energie kan worden onderverdeeld in drie groepen: energie is nodig voor warmte, voor aandrijving en voor elektriciteit. Dit kan worden verduurzaamd

Bijlage - Programma Groningen geeft energie

met nu al beschikbare technieken, maar grote innovaties zijn nodig om een bedrijfszekere totaalvoorziening te scheppen. Duurzame energie kan worden gewonnen uit onder meer zon, wind, biomassa, aardwarmte, waterkracht. In een stad als Groningen vertegenwoordigt warmte meer dan tweederde van de energiebehoefte. Hier ligt een belangrijke steun voor verandering. Echter besparen door efficiëntieverhoging en onnodig verbruik tegen te gaan staat voorop. De tussendoelstellingen voor Nederland zijn een toename van het aandeel van hernieuwbare energievoorziening van nu ruim 4 procent naar 14 procent in 2020, en een verdere stijging van dit aandeel naar 16 procent in 2023. Voor Europa geldt de 20-20-20 doelstelling: 20% reductie in 2020.

Waar staan we nu?

In het nieuwe programma bouwen we voort op wat er in de achterliggende jaren in gang is gezet en bereikt. Ook kijken we om ons heen naar wat er in onze omgeving is veranderd en waar nieuwe kansen opdoemen.

Terugblik 2012 – 2014

Masterplan

In het Masterplan (2011) formuleerden we de ambitie om Groningen in 2035 energieautonoom te laten zijn, en de positie van Groningen als 'Energy city' versterken. In het uitvoeringsprogramma (2012) kozen we ervoor ons te concentreren op een beperkt aantal kansrijke thema's en nadrukkelijk waarde te hechten aan de economische impact van nieuwe initiatieven.

Uitvoeringsprogramma, evaluatie 2014

Het uitvoeringsprogramma had acht sporen:

1. Energiebesparing
2. Windenergie
3. Zonne-energie
4. Warmte
5. Biobased Economy
6. Mobiliteit
7. Kennis en Innovatie
8. Eigen organisatie

De eerste zes zijn inhoudelijke sporen. Het zevende spoor is erop gericht de inhoudelijke sporen met kennis en innovatie te versterken. Een laatste spoor betreft 'De eigen organisatie', waarin we werken aan duurzaamheid in onze gemeentelijke bedrijfsvoering. In het voorjaar van 2014 is het uitvoeringsprogramma geëvalueerd en zijn de bevindingen aan uw raad voorgelegd. (*Groningen geeft energie, Terugblik 2011-2013, Vooruitblik 2014-2018*). Conclusie was dat doorgaan op de ingestelde weg onvolledende is om te kunnen aannemen dat het lange termijn-doel wordt gehaald. Extra inspanningen zijn nodig.*

*[noet] * Meer informatie over de behaalde resultaten en aandachtspunten per spoor, vindt u in het Herkijplan Groningen geeft energie 2015-2018.*

Enquête onder 3.500 stadlers (2015)

Begin 2015 hebben we zo'n 3.500 stadlers gevraagd naar hun mening over en ervaring met energie(besparing). Uit de enquête bleek dat Stadlers energiebesparende maatregelen belangrijk vinden. De bekendheid met projecten als Groningen Woot Slim (GWS) en Grinneger Power kan beter. Grinneger Power is bij 40% van de ondervraagden bekend, terwijl GWS bij 20% een belleje doet rinkelen. Opvallend is ook dat de terugverdiendtijd van energiebesparende maatregelen vaak langer wordt ingeschat dan reed het geval is. Hiern is dus nog winst te boeken.

Nieuwe ontwikkelingen

Ons beleid voeren we uit in een snel veranderende wereld. Dat betekent dat we - met de focus op onze lange termijn doelstellingen - ook steeds oog moeten hebben voor nieuwe ontwikkelingen en nieuwe kansen. In deze paragraaf belichten we enkele nieuwe ontwikkelingen die voor ons energiebeleid van belang zijn.

Onderstaande ontwikkelingen zijn deels dezelfde die we in de Terugblik Vooruitblik in november 2014 met uw raad bespraken, zo nodig geactualiseerd en aangevuld. Ook schetsen we hier enkele nieuwe ontwikkelingen.

Nationale Energieakkoord

In september 2013 is het nationale 'Energieakkoord voor duurzame groei' gesloten tussen de overheden en ca. 40 maatschappelijke partners. Het Energieakkoord zet in op 14% duurzame energie in 2020 en 16% in 2023. Van gemeenten wordt verwacht om coalities van lokale en regionale partijen te smeden binnen de 'energieke samenleving'. Hiermee wordt vooral gemikt op versnelling van energiebesparing in de gebouwde omgeving en op lokale kleinschalige opwekking.

Noordelijke energieagenda 'Switch'

In reactie op het Nationale Energieakkoord heeft Noord-Nederland het Rijk aangeboden een meer dan proportionele bijdrage te leveren, t.w. 22% in 2020. De Noordelijke energieagenda 'Switch' zet in op vier versnellingspauzen: systeemintegratie en balancering, gas in transitie, offshore windenergie, besparing en decentrale opwekking. Het gaat hier om grootschalige ontwikkelingen waarmee tevens de noordelijke economie wordt gemoderniseerd.

Initiatieven uit de Groningse samenleving / Energietransitie

Een ontwikkeling die zich in heel Nederland – en nadrukkelijk ook in Groningen – aftekent is een beweging van onderop: tientallen lokale/regionale energie-coöperaties nemen de rol van grote energiebedrijven over door duurzame energie te leveren, die zo veel mogelijk regionaal wordt geproduceerd. De revmenen worden lokaal opnieuw geïnvesteerd, herzij in nieuwe energieproductie, herzij in sociale projecten.

Lokale initiatieven worden belangrijker en lijken kansrijker dan centraal aangestuurde veranderingen. De energietransitie kantelt van top-down naar bottom-up.

Wij prijzen ons gelukkig met een lokale samenleving die de gemeente vaak vooruit is met duurzame initiatieven. We noemen het ontstaan van energiecoöperaties Grunneger Power en Noorden Lokaal Duurzaam, buurten die naar energieneutraliteit streven, de 'etbare stad' met voedselpleit op meer dan 60 locaties en initiatieven van ondernemersverenigingen.

Energy Academy Europe

De Rijksuniversiteit en de Hanzehogeschool besteden veel aandacht aan onderwijs en onderzoek op het gebied van (duurzame) energie. Concreet hebben de inspanningen van de kennisinstellingen geleid tot de bouw van de Energy Academy Europe, het praktijklaboratorium Entrance en een toenemend aantal start-ups. De verwachting is dat door deze voorzieningen en wat er daarin door (jonge) onderzoekers en ondernemers wordt gerealiseerd, Groningen internationaal een steeds grotere rol als 'Energy City' zal gaan spelen.

Gaswinning en aardbevingen

In 2013 heeft de provincie Groningen een rapport laten opstellen over de gevolgen van de gaswinning en hoe daarmee om te gaan. In haar rapport: "Vertrouwen in een duurzame toekomst" onderschreef de commissie Meijer het belang van een nieuw duurzaam perspectief voor de regio. De commissie ziet energietransitie en biobased economy nadrukkelijk als kansen. Inmiddels is de 'Economic Board' gevormd en zijn er budgetten beschikbaar gesteld.

De laatste twee jaar is de discussie over de gaswinning en de aardbevingsproblematiek alleen maar intensiever geworden. De gaswinning is inmiddels verminderd en zal naar verwachting

verder worden teruggebracht. Dit betekent dat de behoefte aan alternatieve energiebronnen groter en urgenter wordt. Extra kansen liggen er voor alternatieven die gebruik maken van de bestaande gas-infrastructuur: biogas en power-to-gas.

Een derde ontwikkeling is het op gang komende proces van herstel en versterking van aardbevings schade, waarbij energiebesparende maatregelen gelijk worden meegenomen. De verduurzaming van de woningvoorraad kan zo een flinke impuls krijgen.

De actuele opgave

Op weg naar 2035 zijn we nog maar kort bezig met een programma'scische aanpak. Toch is er al het nodige bereikt en in gang gezet. Dat neemt niet weg dat we nog ver weg zijn van het beoogde einddoel: een energieneutrale stad. Aan dat doel houden we vast. Om het te kunnen halen, zullen we op alle sporen extra inzet moeten maken.

Het draagvlak voor duurzaamheidsbeleid groeit, betrokken inwoners komen op allerlei manieren zelf in actie. Deze beweging van onderop is van groot belang. We willen hem maximaal ondersteunen. Tegelijk blijkt ook dat er bij grote groepen op het gebied van kennis en concrete actie nog veel winst is te behalen.

De hier gesignaleerde ontwikkelingen onderstrepen de groeiende betekenis en noodzaak van de energietransitie en ze geven richting aan waar we onze aandacht vooral op moeten richten. Bovenal maken ze duidelijk dat er in Groningen – stad en regio – vele goede kansen liggen om in de energietransitie niet alleen in de voorste geleider mee te lopen, maar ook als 'Energy City', daarbij een voortaanstaande en richtinggevende rol te spelen. En niet in de laatste plaats willen we onze energiedoelen combineren met de gezamenlijke inzet voor nieuw economisch perspectief voor de gehele regio. Onze actuele opgave formuleren we daarom als drieslag:

Opschalen

We gaan voor het bereiken van grotere aantallen, voor een verscherping van ons huidige beleid en voor een brede duurzaamheidsaanpak over meerdere portefeuilles. Daarnaast zetten we vol in op samenwerking met de regio.

Innovatie

We kiezen ook voor technologische en sociale innovatie. Enerzijds bieden we de kennisinstellingen en bedrijven de gelegenheid

om nieuwe technieken te onderzoeken en toe te passen in de stad. Daarnaast faciliteren en stimuleren we buurtinitiatieven. We willen dat steeds meer stadjes met elkaar nieuwe verbindingen leggen en stappen zetten in energiebesparing en duurzame productie.

Routekaart

Samen met bedrijven, kennisinstellingen en bewoners maken we een 'routekaart' met concrete tussendoelen, planning en monitoring op weg naar het einddoel 'Energeneutraal in 2035' waarbij we tegelijk in beeld brengen hoe we bijdragen aan een nieuw duurzaam economisch perspectief voor de regio.

In de volgende hoofdstukken leest u wat deze drieslag betekent voor onze rolinvulling, de strategische keuzes en speerpunten van beleid.

Bijlage - Programma Groningen geeft energie

Hoe gaan we te werk?

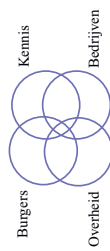
In ons energie- en duurzaamheidsbeleid hebben we stevige ambities. Die te realiseren vereist opschalen, verbreden en innoveren. Als gemeente zijn we zelf geen belangrijke uitvoerende partij. Maar we kunnen wel het verschil maken. Door 1) een passende en effectieve rol; 2) strategisch te kiezen voor de beste kansen; en 3) met onze partners gezamenlijk concrete doelen te stellen en te monitoren of we op de goede weg zijn.

Onze rol

In ons collegeakkoord schreven we over onze rol: "Bovenaan dienstbaar, vanuit het besef dat wij slechts één van de spelers zijn die de samenleving vormen." Op het terrein van de energietransitie is dit besef nadrukkelijk op zijn plaats. De Gemeente Groningen is maar een van de vele spelers in het energie- en duurzaamheidsdebat. Energieëntraal zijn in 2015 lukt alleen als alle andere spelers ook meedoen. Belangrijke andere spelers zijn inwoners, kennisinstellingen en bedrijven die ieder vanuit eigen perspectief en belang de samenwerking zoeken om tot nieuwe oplossingen te komen. Ook bij de Europese Commissie groeit het besef dat innovatie vooral op deze wijze gestalte moet krijgen, helgeen verbeeld is in onderstaand model.

Quadrupte Helix Model

Stimuleren, enthousiasmeren, bij elkaar brengen

De energietransitie is in onze samenleving al een aantal jaren gaande. Studies naar wat er gaande is, naar de effecten en resultaten tonen aan dat de betekenis van initiatieven van onderop steeds groter wordt. De rol van gemeenten verandert. Transitie-expert Jan Rommans zegt daarover het volgende: "Niet langer meer als regisseur, maar als facilitator. Niet trekken en sleuren, maar verbinden en verleden. Niet zelf organiseren, maar anderen mogelijkheden verschaffen. Niet bedenken, maar innovatieruimte bieden. Niet plannen, maar organisch ontwikkelen. En geen brede verzameling projecten meer, maar doorbraakprojecten."¹⁶

¹⁶ Jan Rommans, *In het oog van de orkaan* (2012) p165

Het succes van een initiatief uit de samenleving (van burgers en/of bedrijven) hangt in belangrijke mate af van de initiatiefnemers erin slagen het draagvlak voor hun plannen te vergroten, verbindingen tot stand te brengen met andere relevante partijen (kennis, subsidies, organisatiekracht), wettelijke barrières weten te slechten en eventuele weerstanden bij gevestigde spelers op de energiemarkt kunnen wegemen. Als lokale overheid zien wij op al deze punten een rol voor onszelf: stimuleren, enthousiasmeren, richting geven, partijen bij elkaar brengen, faciliteren, belemmeringen wegemen, en gezamenlijk oplossingen vinden voor tegenstellingen en hindernissen. Dat lukt beter naarmate partijen zich sterker geëncouraged voelen aan een gezamenlijk perspectief. Dat te ontwikkelen zien wij ook als onze taak. Op deze manier kunnen we als gemeente – ondanks dat we in uitvoerende zin slechts een zeer bescheiden aandeel kunnen leveren – toch het verschil maken.

Goede voorbeeld geven

Om onze rol geloofwaardig en effectief te kunnen vervullen, moeten we als gemeente in ons eigen gedrag en in onze bedrijfsvoering vanzelfsprekend het goede – en inspirerende – voorbeeld geven.

Strategische keuzes

Om onze doelstelling te kunnen halen is het nodig dat we extra inzetten op alle strategische hoofdlijnen: meer projecten, grootschaliger werken, voorop blijven lopen met kennis en innovatie, onze resultaten zichtbaar maken, intensiever en beter regionaal samenwerken en inhoudelijk verbieden.

Sociale en technologische innovatie

Innovatie speelt een belangrijke rol in de energietransitie. Naast technologische innovatie, speelt sociale innovatie daarbij een belangrijke rol. Een voorbeeld hiervan zijn de lokale

kleinschalige initiatieven die overal aan het ontstaan zijn. Vanuit het besef van de grote betekenis van initiatieven uit de samenleving gaan we deze stimuleren, ondersteunen en faciliteren. We zetten ons actief om eventuele belemmeringen in wet- en regelgeving weg te nemen. Sociale innovatie slaat ook op onze eigen organisatie en de nieuwe rol die wij op ons nemen. Tegelijkertijd zetten we met

Resultaten boeken en zichtbaar maken

We leggen prioriteiten bij die projecten en activiteiten waarvan we verwachten dat ze (relatief) snel concrete resultaten zullen opleveren. In een transitieproces is het belangrijk om resultaten te boeken – en die zichtbaar maken – omdat er een sterke stimulans vanuit gaat, ook naar mensen die niet in de voorhoede meelopen.

Wij zullen in de komende jaren zogenaamde 'kantelaars' extra stimuleren en faciliteren. Deze 'kantelaars' – inwoners of bedrijven – kunnen een belangrijke rol spelen om de transitie te realiseren en te versnellen.

Regionale krachtenbundeling

De doelstelling 'Groningen energieneutraal' is door de gemeenteraad gekozen, maar de gemeente zit in veel gevallen niet zelf aan de knoppen.

Samenwerking is nodig met vele andere partijen: andere overheden, marktpartijen, kennisinstellingen, (coöperaties van) burgers, woningcorporaties, netwerkbeheerders, financiële instellingen. De aandrevingsproblematiek geeft bijzondere urgentie aan regionale krachtenbundeling. Niet alleen omdat het probleem ons allen met maar nadrukkelijk om de op gang komende herstel- en versterkingsoperatie zoveel mogelijk te combineren met verduurzaming en het creëren van nieuw economisch perspectief voor de gehele regio.

Energiebeleid verbreden en verankeren

In ons collegeprogramma en in de gemeentebegroting 2015 hebben we

aangekondigd dat we het energiebeleid steviger willen inbedden en verankeren in alle gemeentelijke programma's, zoals wonen, mobiliteit, economie en eigen bedrijfsvoering. Dat is nodig om ons energiebeleid nog sterker te maken dan nu het geval is, integraal en vanzelfsprekend onderdeel te laten zijn van al ons denken en handelen. Wij denken dat een duurzame samenleving in bredere zin op termijn niet alleen op zichzelf nasprekenwaardig is, maar ook de beste garanties biedt voor het realiseren van onze energiebeleidslijnen.

Doelen stellen en voortgang bewaken

In ons energie- en duurzaamheidsprogramma hebben we ambities voor de langere termijn. Uit tussentijdse evaluatie is gebleken dat we weliswaar stappen in de goede richting hebben gezet, maar dat extra inspanningen nodig zijn.

Routekaart

Om concreter en doelgerichter te kunnen sturen, maken we samen met bedrijven, kennisinstellingen en bewoners een gemeenschappelijke routekaart, waarin we tussendoelen op weg naar het einddoel nauwkeuriger bepalen en plannen. De routekaart brengt ook in beeld hoe we onze energiedoelen combineren met de gezamenlijke inzet voor duurzaam economisch perspectief voor de gehele regio.

Monitoren

Om de voortgang te houden en tijdig te kunnen bijsturen gaan we onze inzet, resultaten en kostenefficiëntie nauwkeuriger monitoren. Daarvoor ontwikkelen we een monitoringprogramma. Deze energieomtor zal vanaf 2015 jaarlijks verslag doen van onder meer de ontwikkelingen en prognoses in Groningen op het gebied van energieverbruik en -opwekking, CO₂ uitstoot en de effecten van duurzaamheidsmaatregelen en acties.

Wat gaan we doen?

In dit programma kijken we twintig jaar vooruit. We realiseren ons heel goed dat deze periode veel te lang is om er een uitgewerkt programma voor te kunnen presenteren. Daarom maken we onderscheid in de korte en langere termijn. Voor de kortere termijn zetten we het lopende programma geïntensiveerd voort. Voor de langere termijn willen we op basis van een gedeeld regionaal lange termijnperspectief de einddoelen terugrekenen naar concretere en meetbare tussendoelen.

Voor de kortere termijn zetten we het lopende programma gefinancierd voort. Hieronder informeren we u kort over onze speerpunten en de belangrijkste projecten voor de komende jaren. Uitvoeriger informatie over ons actieprogramma vindt u het apart te verschijnen *Werkplan Groningen geeft energie 2015-2018*. Daar treft u ook informatie over kansrijke innovatieve initiatieven.

Voor de langere termijn willen we op basis van een gedeeld regionaal lange termijnperspectief de einddoelen terugrekenen naar concretere en meetbare tussendoelen. Op basis daarvan zullen we in de komende jaren ons actieprogramma actualiseren en verbreden. Aan het eind van dit hoofdstuk presenteren we een eerste aanzet voor de verbreding en versterking van ons energie- en duurzaamheidsbeleid in al onze beleidssterreinen.

Speerpunten 2015 – 2018

In de eerste jaren van ons energieprogramma is veel voorbereidend werk verzet. Ook is duidelijk geworden waar de beste kansen liggen.

- In ons spoor *Energiebesparing* gaan we 'meters maken', zowel in de corporate als in de particuliere voorraad. We intensiveren onze campagnes gericht op (collectieve van) particuliere eigenaren.
- Van de alternatieve energiebronnen is *zonne-energie* technisch en organisatorisch het eenvoudigst te realiseren. De potentie is groot. Het is bovendien een spoor met veel initiatieven vanuit de samenleving. Die gaan we krachtig ondersteunen en optimaal faciliteren.
- In ons warmtebedrijf werken we gestaag verder aan uitbreiding en nieuwe toepassingen van *Aardwarmte en restwarmte*.
- Een belangrijke voorwaarde voor doorontwikkeling van wind- en zonnenergie is

dat vraag en (wisselend) aanbod van energie via intelligente systemen (smart-grids) goed op elkaar kunnen worden afgestemd.

Dat is een belangrijk doel bij de verdere ontwikkeling van Groningen als 'Smart Energy City' (spoor *Kennis en innovatie*).

- De transitie naar een *low-based economy* is een prominent richtinggevend doel van ons economisch beleid in de volle breedte.
- Op het spoor *Mobiliteit* krijgt ons energie- en duurzaamheidsbeleid primair vorm in ons beleidsprogramma Verkeer- en vervoer.
- In de *eigen organisatie* gaan we krachtig door op de ingeslagen weg met een belangrijke rol voor de GRESO
- Onze ambities op het gebied van *Windenergie* hebben we helaas moeten parkeren. In het provinciaal beleid blijft geen ruimte voor betekenisvolle projecten binnen onze gemeentegrenzen. Als alternatief onderzoeken we de kansen voor nieuwe generaties kleine windturbines.

Een overzicht van lopende en kansrijke projecten is te vinden in het *Werkplan Groningen geeft energie 2015 – 2017*. Hieronder informeren wij u kort over enkele belangrijke projecten, waaraan wij in de komende jaren onze bijdragen (blijven) leveren:

Energieklaket Groningen Woont Slim

Huizenbezitters in Groningen besuden ieder jaar 107 miljoen euro aan energie. Het Energieklaket informeert, adviseert en zorgt particulieren, met als doel de particuliere woningvoorraad te verduurzamen en van huizenbezitters zelfbewuste consumenten te maken.

We willen jaarlijks bij ca. 4500 woningen per jaar in Groningen woningverbeteringen aanbrengen (het streven is label C of beter). Het loket wordt in 2015 uitgerold over de andere gemeenten in de provincie Groningen.

Clean Campaigne
De Clean Campaigne is gericht op beperken van energieverbruik en het stimuleren van verduurzaming van bedrijven. De campagne beoogt in de eerste fase bij 50 bedrijven het energieverbruik te beperken en hen te activeren tot verduurzaming. Voor de inspanningen op het gebied van duurzaamheid, in het bijzonder duurzame energie en energiebesparing, worden bedrijven beloofd met extra exposure. Tevens komen ze dan onder een lichter regime van de milieu-inspectie.

Nul-op-de-meter

Nul-op-de-meter betekent dat de energiemeter aan het einde het jaar op nul staat. Er wordt dus niet meer energie verbruikt, dan er wordt opgewekt. Doel is binnen 5 jaar meer dan 1000 corporatiewoningen naar nul-op-de-meter.

Een voorbeeld van een gerealiseerd project in Groningen zijn de portieketageflats aan de Voermanstraat. Resultaat: een comfortabel en moeter huis zonder energiekosten en gefinancierd door de huidige energierekening. In 2015 maken we met de corporaties prestatieafspraken.

Campagne Zonnepanelen voor Particulieren

Veel particulieren hebben de mogelijkheid om op eigen dak zonnepanelen te leggen voor de productie van duurzame energie. Dat gebeurt steeds vaker en deze positieve trend willen we verder stimuleren door inwoners te wijzen op de verschillende mogelijkheden. Dit doen we in campagnes met onder andere posters in bushokjes. We promoten hiermee onder meer het bestaan van zonata's in ten wijzen op de mogelijkheden om 'groene daken' te combineren met zonnepanelen.

Zonneparken

Voor inwoners die wél willen investeren en profiteren van zonne-energie maar geen

eigen grond (of dak) hebben bestaat de landelijke postcoderoosregeling voor een collectief zonnepark. Het postcoderoosproject wordt gecoördineerd en uitgevoerd door de energiecoöperatie Grunnege Power. Het eerste postcoderoosproject in Groningen is in 2014 gestart op het dak van wijkcentrum Het Dok. De regelgeving rondom de postcoderoos is echter ingewikkeld. Daarom proberen we ook om op andere manieren zonneparken te realiseren. Wij zijn dan ook blij met de toegekende SDE-bijdragen van het rijk voor zonneparken op Westpoort en op de oude vuilstorplaats Woljerspoor.

Aardwarmte Zernike

Het project aardwarmte Zernike is een uniek en geheel nieuw project in Nederland. Het behelst de levering van warmte uit de diepe ondergrond (120°C) voor 10.000 huishoudens, via een warmtenet in de wijken Paddepoel, Selwerd, Vinkhuizen en Zernike. We ontwikkelen het project met ons nieuwe warmtebedrijf Warmtestad (gemeente/waterbedrijf) en in samenwerking met vier corporaties, de Rijksuniversiteit en de Hanzehogeschool. Van het rijk ontvangen we een SDE-bijdrage van 32 miljoen euro voor de onrendabele exploitatie in de beginfase.

Collectieve WKO

Warmtestad exploiteert op het Europapark een ondergronds warmte/koude-netwerk, waarop alle daar gevestigde bedrijven/instanties kunnen aansluiten. Geplande vervolgprojecten: Collectieve wko Binnenstad (2017); Collectieve wko Ebbingekwartier (2015); Collectieve wko Stationsgebied (2020).

Smart Energy City

Smart Energy City is de Europese proefruimte om vraag en aanbod van stroom en warmte op een intelligente wijze aan elkaar te koppelen. Met als doel volledig van de karakteristieken van

Bijlage - Programma Groningen geeft energie

zowel centrale als decentrale energiebronnen te profiteren. Het demonstratieproject bestaat al sinds 2009 in Hoogkerk. Aan de eerste fase namen 25 huishoudens deel. Vanaf eind 2011 is de tweede fase gestart in de Thomsonstraat. Hier doen 42 huishoudens mee. Het project in 2012 door de VN opgenomen in de 'Sustaimia 100', een wereldwijde lijst met de honderd beste voorbeeldprojecten op het gebied van energie, water en voedsel, die model staan voor een duurzame toekomst. De opgave voor de komende jaren is de experimenten op te schalen naar grotere eenheden; van straat naar wijk.

Grunneger Power/Noordelijk Lokaal Duurzaam

Groningen is koploper met duurzaamheidsinitiatieven uit de bevolking. Een aansprekend en succesvol voorbeeld is de lokale energiecoöperatie Grunneger Power. Grunneger Power is aangesloten bij Noordelijk Lokaal Duurzaam (NLD). Grunneger Power en NLD stellen deelnemers in staat eigen duurzame energie op te wekken. Alleen, of samen met anderen. Meestal gebeurt dit met zonnepanelen; op het eigen dak of op geschikte daken in de buurt. Een overschot aan energie wordt door middel van NLD energie regionaal aan elkaar geleverd. Zo realiseren de deelnemers met elkaar een decentrale duurzame energiecentrale. Daarnaast streeft Grunneger Power naar een toename tot 15% van het aandeel klanten dat lokaal elektriciteit en gas afneemt.

Kansen en initiatieven op langere termijn

Regionaal lange termijnperspectief

Het doel van een energieneutrale stad ligt nog ver in de toekomst. In een snel veranderende wereld is het onmogelijk een concreet traject naar dat einddoel uit te zetten. Het zou ook volstrekt niet passen bij de rol die wij willen en kunnen spelen. Veel belangrijker dan hoe we ons doel bereiken

Energie Transitie Model

Aansluitend op het regionaal lange termijn is het nodig de lange termijn doelen op voldoende concreet niveau terug te rekenen naar tussendoelen op weg naar dat einddoel. Dat gaan we doen met het Energie Transitie Model. Een dergelijke kwantitatieve exercitie is tot dusver niet uitgevoerd voor onze aanpak. Het model kan ook onbenutte kansen aan het licht brengen. In 2015 starten we hiermee, waarbij we de gemeenteraad nadrukkelijk zullen betrekken.

is dat alle betrokkenen hetzelfde doel voor ogen hebben en gezamenlijk in de beoogde richting bewegen. Alleen op die manier zal de beoogde transitie zich kunnen voltrekken. Als gemeente Groningen willen wij ons inspannen om samen met alle betrokken partners een gedeeld regionaal lange-termijn perspectief te formuleren. In de Noordelijke energieagenda Switch is afgesproken dat de gemeente Groningen het spoor Energiesysteem 2.0 trekt en samen met andere partijen in 2015 een uitgewerkt regionaal model ontwikkelt.

Energie Transitie Model

Het Energie Transitie Model is in de afgelopen jaren ontwikkeld met steun van overheden, bedrijven, de energiesector, en kennisinstellingen. Het model is 'open source' en maakt gebruik van 'harde' wetten en bekende feiten, zoals de koolstofinhoud van brandstoffen, of de efficiëntie van centrales. Met dit model kan worden voorspeld welke reducties in CO₂-uitstoot worden bereikt door een scala aan denkbare maatregelen.

Routekaart

Op basis van de uitkomsten uit de doorrekening met het Energie Transitie Model willen we met onze partners afspraken maken over hoe ieders inzet concreet wordt ingevuld. Deze afspraken geven we vorm in een gemeenschappelijke routekaart voor de transitieaankomst van Groningen, met inbegrip van het oplossen van de negatieve gevolgen van gaswinning. De routekaart is een belangrijk onderdeel van de innovatie-agenda van stad en regio. Bedrijven en andere partners moeten erop kunnen vertrouwen dat wij dit pad de komende decennia blijven volgen.

Innovatieve projecten en initiatieven

Nu reeds leven er bij betrokkenen in onze regio veel ideeën voor innovatieve projecten. In het ambitiedocument De Groene Toer, dat we samen met kennisinstellingen en ondernemers hebben

Bijlage - Programma Groningen geeft energie

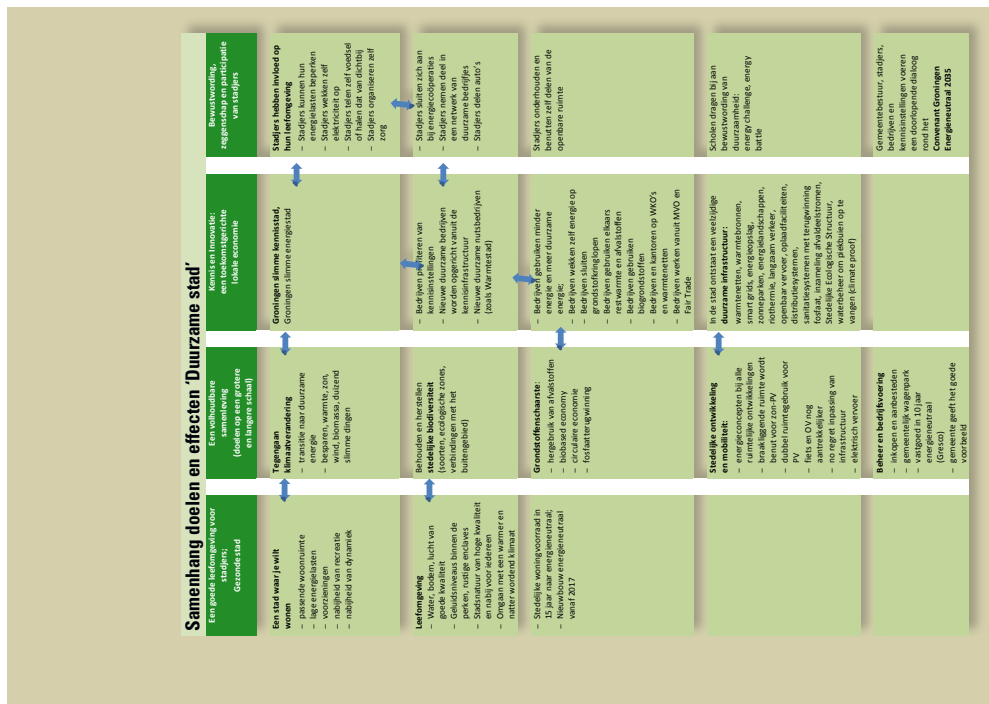
ontwikkeld, wordt duidelijk dat het nodig is om betimmerende wet- en regelgeving voor kansrijke initiatieven op het terrein van duurzame energie-opwekking en gebasied productie aan te passen. Hiermee gaan we aan de slag in experimenteerzones en innovatieparken in stad en regio.

De duurzame stad; verbreden en verbinden

Een duuzamere stad in een duuzamere wereld is het achterliggende doel van ons energieprogramma. Dat doel willen we met op de voorgrond plaatsen en breder invullen. "Duurzaamheid is een uitgangspunt in alles wat we doen," schreven we in ons coalitieakkoord. Daarom geven we duurzaamheid een prominente plaats in alle reguliere beleidsprogramma's. In de komende jaren zullen we aan deze ambitie concreet vorm geven. Hieronder presenteren wij een eerste schets van de duurzame stad, waarmee we u een indruk geven van wat ons voor ogen staat. Voor een eerste uitwerking in concrete beleidsdoelen verwijzen we u naar het *Werkplan Groningen geeft energie 2015-2018*.

Bijlage - Programma Groningen geeft energie

27

26

Onder een duurzame stad verstaan wij:

- Een stad waar het goed toeven is voor bewoners en bezoekers, dat wil zeggen:*
- een gezonde en aangename leefomgeving door een goede luchtkwaliteit en geluidshinder binnen de perken;
 - kwaliteit van bodem en stadswater in een juiste verhouding tot het gebruik dat ervan gemaakt wordt;
 - Stadsnatuur levert tevens beschutting als in de toekomst vaker warm weer zal optreden.

- *Een stad die duurzaam ingericht is en die kwaliteit steeds verder ontwikkelt door/met:*
 - compact te blijven, met overbruggbare afstanden voor fietsers en goede fietsvoorzieningen;
 - ruimte voor langzaam verkeer en openbaar vervoer;
 - een goed ingepaste verkeersinfrastructuur met minimale hinder en barrièrewerking;
 - een binnenstad die in eerste instantie is ingericht voor de wandelaar en de fietser;
 - een ecologische infrastructuur te scheppen en te onderhouden;
 - watermanagement dat bestand is tegen hevige neerslag en helpt tegen hittestress;
 - innovatie van het rioolsysteem;
 - nieuwe energie-infrastructuren, zoals warmtenetten, "smart grids", en opslagmogelijkheden van warmte en andere vormen van energie;
 - infrastructuur voor het geschieden aanbieden en inzetten van afvalstromen;
 - 'energieklimaat' in te richten (het benutten van ruimtes in de stad om energie op te wekken door zon, wind en het telen van biomassa);

Een stad die medeverantwoordelijk wil zijn voor effecten op de langere termijn en effecten die zich

- elders manifesteren (een volhoudbare stad). Een stad die*
- een proportionele bijdrage levert aan de strijd tegen klimaatverandering;
 - zorgvuldig om gaat met schaarste wordende grondstoffen en teruggewinning daarvan bevordert;
 - de teruggang van biodiversiteit ook op lokaal niveau keert;
 - maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) ook toepast op de gemeentelijke bedrijfsvoering, onder meer door Fair Trade te bevorderen;
 - meewerkt aan meer verantwoorde vormen van voedselproductie, onder meer door 'voedselkilometers' te beperken.

- Een stad waar overheid, burgers, bedrijven en kennisinstellingen gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen voor 'duurzame ontwikkeling' van en in de stad. Waar Stadlers (en bedrijven)*
- invloed hebben op hun leefomgeving en nemen daarvoor mede verantwoordelijkheid op te wekken;
 - hun energielasten beperken door zelf energie; zelf voedsel telen of dat halen van dichtbij;
 - samen met de overheid werken aan wederzijdse bewustwording en vergroten van draagvlak van de noodzakelijke veranderingen.

- Een stad met een innovatieve economie die inspeelt op duurzame kansen en werk biedt aan lage- en hooggeleiden. Een stad die*
- Groningse kennis van duurzame energie ook lokaal tot waarde brengt in producten en diensten;
 - de gunstige positie van Groningen benut voor de 'biobased economy';
 - stappen zet naar een circulaire economie;
 - met een bouwsector die profiteert van energieprogramma's voor de bestaande woningvoorraad.

Communicatie

In het eerste uitvoeringsprogramma lag het accent op het op gang brengen van activiteiten. In de komende jaren gaan we meer aandacht besteden aan het bereiken van de stadjes.

Voorlichting energiebesparing

Vooral het onderdeel energiebesparing vraagt om een meer actieve benadering van de inwoners. Uit eigen onderzoek is gebleken dat nog lang niet iedereen beschikt over adequate kennis over de voordelen van energiebesparende maatregelen. Zo weet nog geen 20% van de stadlers dat spouwmuurisolatie al binnen vier jaar is terugverdiend op de energierekening. Dit onderstreept de noodzaak om door te gaan met het verspreiden van informatie over energiebesparende maatregelen voor inwoners van de stad. Hierbij kunnen ook bedrijven een belangrijke rol spelen. We zullen ons ook steviger inzetten om het energiebesparingsloket van Groningen – GWS – bekend te maken onder een groot publiek. Dat doen we samen met Grunnegeer Power.

Stadspanel

Het stadspanelonderzoek dat begin 2015 werd uitgevoerd onder 3500 stadlers is de start van een 'gesprek met de stad'. Dat gesprek met de stad willen wij de komende jaren vaker voeren. In een wereld waarin de ontwikkelingen elkaar in razend tempo opvolgen is het nodig om te weten wat er leeft in de stad. Waar kan de Gemeente Groningen bij aansluiten? En welk initiatief is de moeite waard om energie in te steken? Om steeds de juiste keuzes te maken, is een doorlopend gesprek met de stad noodzakelijk. De kwaliteit en de opbrengst van het stadsgesprek willen we vergroten. Het is een belangrijk instrument van stadlers en stadhuis om samen te werken aan een energie neutrale leefomgeving in 2035.

Communicatie over/vanuit projecten

De planning en uitvoering van communicatie over en rond specifieke projecten wordt verzorgd door de projectverantwoordelijken.

Bijlage - Programma Groningen geeft energie

**Organisatie,
financiën,
rapportage**

Organisatie

In de afgelopen jaren heeft het programma *Groningen geeft energie* gefunctioneerd als een concreet programma waarbij sterk de focus lag op energie. Hierdoor zijn we goed op gang gekomen. De vraag die nu voorligt is in hoeverre de programmasturing kan worden overdragen aan de reguliere lijn. Het voordeel daarvan is meer betrokkenheid van alle onderdelen bij duurzaamheid. Wij willen dat nu echter nog niet doen, omdat we het in deze fase nog steeds nodig achten dat vanuit een integraal programma(bureau) wordt gewaakt over de verschillende onderdelen en hun bijdrage aan de centrale doelstelling. Ook blijft voornamelijk een deskundig en specifiek team nodig om vernieuwing en ontwikkelingen te blijven aanjagen en als herkenbare ambassadeurs naar buiten te treden. Dit betekent dat we het programmateam in stand houden.

Financiën

In het coalitieakkoord is voor duurzaamheid een structureel bedrag beschikbaar gesteld van 2 miljoen euro per jaar. De besteding hiervan wordt in in de tabel hiernaast verantwoord.

Rapportage

Over de voorang en de resultaten van ons energie- en duurzaamheidsprogramma zullen we u via onze jaarlijkse Begroting en Rekening op de hoogte houden. Daarnaast rapporteren we jaarlijks de resultaten van de monitoring aan de gemeenteraad.

Begroting Groningen geeft energie 2014-2017

Kosten	2014	2015	2016	2017	Totaal
Algemeen	€ 885.933	€ 978.000	€ 678.000	€ 653.000	€ 3.194.933
Aardwarmte	€ 939.833	€ 593.375	€ 426.813	€ 375.563	€ 2.335.583
Economie	€ 275.480	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 725.480
Energiebesparing	€ 295.502	€ 428.502	€ 418.750	€ 403.750	€ 1.546.504
Zon, Wind, Stadjers	€ 84.467	€ 120.734	€ 119.784	€ 119.734	€ 444.717
Fairtrade en voedsel	€ -	€ 157.500	€ 157.500	€ 157.500	€ 472.500
totale kosten	€ 2.481.215	€ 2.428.111	€ 1.950.846	€ 1.859.546	€ 8.719.718
Dekking	2014	2015	2016	2017	Totaal
Begroting 2014	€ 2.582.000				€ 2.582.000
Begroting 2015		€ 2.000.000			€ 2.000.000
Begroting 2016			€ 2.000.000		€ 2.000.000
Begroting 2017				€ 2.000.000	€ 2.000.000
Diversen (revolving)				€ 240.000	€ 240.000
Totale opbrengsten	€ 2.582.000	€ 2.000.000	€ 2.000.000	€ 2.240.000	€ 8.822.000

Bijlage - Programma Groningen geeft energie

Contact

Gemeente Groningen
Gedempte Zuiderdiep 98
9711 HL Groningen

Telefoon (050) 367 81 11

Maart 2015

Raadsvoorstel - Kader en plankrediet Geothermie en warmtenet Noordwest

Raadsvoorstel

Onderwerp **Kader en plankrediet Geothermie en warmtenet Noordwest**
Registratienr. 4963677 Steller/telnr. Eric van Huissteden/0622446158/ Bijlagen 1

Classificatie	Openbaar ☐ Vertrouwelijk (bij gebruik van persoonsgegevens)
Portefeuillehouder	Gijsbertsen Raadscommissie B&V

Voorgesteld raadsbesluit

De raad besluit:

- I. in te stemmen met het kader en de uitgangspunten waaraan het project geothermie en warmtenet Noordwest moet voldoen;
- II. in te stemmen met het beschikbaar stellen van 1.222.500 euro voor het verhogen van de rekening courant verhouding met WarmteStad bv ten behoeve de uitwerking van geothermie en warmtenet Noordwest;
- III. deze kosten te betrekken bij de totale investeringskosten van geothermie en warmtenet Noordwest;
- IV. indien geothermie en warmtenet Noordwest geen doorgang vindt, deze kosten te dekken voor € 322.500,- uit het programma Groningen geeft Energie, jaarschijf 2016 en voor € 900.000,- uit de Algemene Egalisatie Reserve.

Samenvatting

Met het project geothermie en warmtenet Noordwest gaan wij warmte leveren voor ruim 11.700 woningequivalenten.

Dit project draagt bij aan:

1. **Duurzaamheid**
Dit project draagt substantieel bij aan onze ambitie is om in 2035 een energie neutrale stad te hebben.
2. **Gunstige woonlasten**
Met dit project kunnen wij voor een grote groep Stadgers voor lange tijd het energiedeel in de woonlasten billijk en stabiel houden.
3. **Innovatie en kennisontwikkeling**
Dit project past naadloos in het verder ontwikkelen van Groningen als Energie Kennisstad.

Dit project past ook goed in de prestatieafspraken die wij momenteel aan het maken zijn met de woningbouwcorporaties over duurzaamheid. En het dossier rond de aardbevingen onderstreept elke dag de noodzaak om minder afhankelijk te worden van gas. Deze maatschappelijke doelen maken dat wij bewust een initiërende rol op ons nemen om dit project tot wasdom te laten komen. De afgelopen jaren zijn de noodzakelijke verkenningen en technische onderzoeken uitgevoerd, principe afspraken gemaakt met afnemers, is interesse in de markt afgetast, zijn kosten in beeld gebracht etc. Dit alles is verwerkt in een business case. Het resultaat van de business case heeft ons overtuigd dat wij een uitstekend duurzaamheidsproject in handen hebben met een gezonde financiële huishouding.

Tot december 2015 gaat WarmteStad concrete afnamecontracten sluiten met de grote warmteafnemers (woningbouwcorporaties, vastgoedeigenaren en Zernike campus) voor de eerste fase van 3.500 woningen. Daarnaast worden er intentieafspraken gemaakt over de vervolgfases. En wij verbinden geschikte partner(s) voor in ieder geval de geothermische bron aan ons. In december 2015 is ons voornemen u voor te leggen op welke wijze en onder welke condities de gemeente (financieel) participeert in de op te richten rechtspersonen die het warmtenet Noordwest en de geothermische bron realiseren en exploiteren.

U bent de afgelopen periode diverse keren geïnformeerd over dit project door een:

- Collegebrief van 4 december 2014 over de stand van zaken;
- Collegebrief van 4 februari 2015 over het besluitvormingsproces;
- Oriënterende studiereis op 5 en 6 maart 2015;
- Presentatie in de raadscommissie Beheer en Verkeer van 11 maart 2015.

Eind dit jaar willen wij uw raad een definitief besluit voorleggen. Met dit raadsvoorstel vragen wij u:

1. De (financiële) kaders vast te stellen waarbinnen het project uitgewerkt mag worden;
2. Te besluiten de rekening courant verhouding met WarmteStad BV op te hogen ten behoeve van alle voorbereidende werkzaamheden voor het definitieve besluit eind 2015.

B&W-besluit d.d.: 21 april 2015

Raadsvoorstel - Kader en plankrediet Geothermie en warmtenet Noordwest

Vervolg voorgesteld raadsbesluit

Aanleiding en doel

Energietransitie

De opwarming van de aarde, en ook het veilig stellen van een stabiele en betaalbare energievoorziening voor de lange termijn, noopt ons tot energietransitie. Wij hebben dan ook stevige ambities voor het verduurzamen van onze energiehuishouding.

Meer dan de helft van alle energie die we in Nederland verbruiken is warmte. Ook de brief van minister Kamp, van 2 april 2015, aan de Tweede Kamer over de warmtevisie is doordrenkt van het besef dat op verduurzaming van warmte veel te halen is. Dan gaat het om beperken van het verbruik van warmte, koude warmte opslag, benutten van restwarmte en ook om diepe aardwarmte.

Diep onder de bodem zit een duurzame en onuitputtelijke warmtebron: diepe aardwarmte. De bodemcondities in het noordelijk deel van onze stad maken dat wij deze aardwarmte ook echt kunnen gebruiken. Wij willen daarom een geothermische bron in het noorden van de Zernikecampus realiseren waarmee wij meer dan 10.000 woningequivalenten verwarmen in woningcomplexen en onderwijsfaciliteiten in de wijken Paddepoel, Selwerd, Vinkhuizen, Kostverloren en Zernike.

Uniek

De technieken die wij toepassen zijn niet nieuw. Elders in Nederland en Europa worden deze al veelvuldig gebruikt. Het schaalniveau dat wij nu voorstaan en geothermie grootschalig gebruiken voor bestaande woningen maakt ons project wel uniek en vooruitstrevend binnen Nederland. Onze regio, die de negatieve consequenties van gaswinning als geen ander kent, laat zo zien dat er concrete alternatieven zijn om een substantieel deel van het vastgoed te verwarmen zonder gas. Wij worden in dit project dan ook gesteund door de provincie Groningen.

Haalbaarheid

Wij staan aan de vooravond van het uitvoeren van een groot (energie)project. Met een investeringsniveau van ruim 50 miljoen euro behoort geothermie en het warmtenet Noordwest tot de meest majeure projecten die wij op dit moment kennen. De kosten worden uiteindelijk terugverdiend uit de verkoop van de warmte, waarbij een rendement van rond de 6 à 7% reëel is.

Bij dit soort projecten gaan wij niet over één nacht ijs. We hebben nu 2½ jaar van verkenningen en onderzoeken achter de rug. We hebben intentieovereenkomsten met warmteafnemers (voornamelijk woningbouwcorporaties) voor de eerste fase en een onderbouwde prognose voor de afzetmarkt in fase 2. De investerings-, exploitatie- en instandhoudingskosten zijn in beeld gebracht, evenals de risico's. Al deze input is verwerkt in een rekenmodel (business case). En we hebben een second opinion op de business case laten uitvoeren door een onafhankelijk bureau.

Met alles wat we nu weten, zijn wij ervan overtuigd dat dit project goed is voor de stad, waarbij ook sprake is van een gezonde financiële huishouding.

Rolverdeling

De publieke kant heeft in deze initiatiefase de hoofdrol. Het Waterbedrijf brengt haar kennis in over waterdistributie en wij hebben nadrukkelijk de connecties met grote warmteafnemers (zoals woningbouwcorporaties, RUG en Hanzehogeschool) om afspraken te maken over warmtelevering.

Het realiseren en exploiteren van een warmtenet en geothermische bron vinden wij niet een taak voor onze gemeentelijke organisatie. Daarom richten wij een rechtspersoon/onderneming op, waarin wij een essentiële rol vervullen. Wij hechten er groot belang aan dat naast ons er andere aandeelhouders zijn. Wij menen overigens dat de gemeente ook in de toekomst een rol moet spelen in deze onderneming. Het gaat hier om een nutsvoorziening waarbij de consumenten geen keuze hebben tussen verschillende aanbieders. Om de belangen (betaalbaarheid en betrouwbaarheid warmteleverantie) van onze Stadjes te waarborgen, ligt het voor de hand om een doorslaggevende rol te houden. De exacte uitwerking van de rechtspersoon krijgt de komende maanden zijn beslag.

Raadsvoorstel - Kader en plankrediet Geothermie en warmtenet Noordwest

Wij zitten samen met het Waterbedrijf Groningen in WarmteStad. Het Waterbedrijf is op dit moment niet gelegitimeerd om aan productie van warmte deel te nemen. Wel is de intentie dat het Waterbedrijf via WarmteStad deelneemt aan de distributie en de verkoop van warmte. Dit impliceert dat gemeente met - nader te bepalen - partner(s) een aparte productieonderneming gaat inrichten. Daarbij is niet uitgesloten dat te zijner tijd, wanneer het Waterbedrijf wel is gelegitimeerd, zij alsnog deelneemt aan de productie. Ook is niet uitgesloten dat een partner die deelneemt aan de productie ook om een rol vraagt in de distributie en verkoop. Dat vraagt te zijner tijd eventueel om een herijking van de rollen.

Planning

Wij hebben een opsporingsvergunning voor geothermie tot april 2016. En de rijkssubsidie op de exploitatie hanteert november 2017 als uiterste startdatum voor de eerste warmtelevering. Dit betekent dat wij in april 2016 starten met de eerste boorput en najaar 2017 een substantieel deel van het warmtenet in bedrijf moeten hebben. Ons is er alles aan gelegen om deze ambitieuze planning te halen.

Besluitvorming december 2015

In december 2015 willen wij u een definitief besluit voorleggen. Dit besluit is gericht op de wijze waarop en onder welke condities de gemeente (financieel) participeert in de op te richten rechtspersonen die het warmtenet Noordwest en de geothermische bron realiseren en exploiteren.

Nadere informatie

Voor een verdere inhoudelijke beschrijving van het project verwijzen wij u naar bijlage 1. Deze bijlage is een geactualiseerd versie van de notitie die u heeft gehad ter voorbereiding van de presentatie in de raadscommissie Beheer & Verkeer van 11 maart 2015.

Kader

Rijk

Minister Kamp schrijft in zijn brief van 2 april 2015 over de warmtevisie aan de Tweede Kamer dat hij sterk gaat inzetten op de transitie van warmte uit gas, naar enerzijds de vermindering van de warmtebehoefte en anderzijds de verduurzaming van de warmteproductie. Binnen dit kader past dit project uitstekend. Al eerder heeft het rijk steun verleend aan dit project. Zo hebben wij een exploitatiesubsidie (SDE+) gekregen die het project de eerste 15 jaar financieel ondersteunt. Ook stelt het rijk zich grotendeels garant in geval de geothermische put tegenvallende warmteopbrengsten geeft of zelfs helemaal niet werkt.

Provincie

De provincie Groningen spreekt in haar brief van 17 maart 2015 uit dit project van harte te ondersteunen. Geothermie wordt beoordeeld als veelbelovende techniek en past uitstekend binnen het provinciale energiebeleid. Ook geeft de provincie aan graag nauw met ons samen te willen werken aan dit project in 2015 en de periode erna. Ten onderstreping hiervan heeft de provincie € 100.000 beschikbaar gesteld voor het ontwikkelen van dit project.

Gemeentelijk beleid

Dit project draagt op 3 vlakken bij aan de ambities van onze stad:

1 Energietransitie

Wij hebben geruime tijd geleden al het belang van warmte in de energietransitie ingezien. Dit hebben wij uitgewerkt in het uitvoeringsprogramma Groningen geeft Energie waarbij het spoor warmte voor 15% bijdraagt aan onze ambitie van een energie neutrale stad in 2035. Deze 15% staat gelijk aan warmte en koeling voor circa 40.000 woningequivalenten. In 2012 is al het collectieve warmte- en koudeopslag systeem op het Europapark gerealiseerd. Een andere belangrijke pijler onder onze warmteambities is het realiseren van een bron voor diepe aardwarmte op Zernike, die voor ruim 10.000 woningequivalenten warmte levert aan de noordwesthoek van onze stad.

2 Woonlasten

In ons collegeprogramma hechten wij er nadrukkelijk belang aan dat het woningaanbod betaalbaar is en blijft. Naast onze ambitie op gebied van duurzaamheid kunnen wij op dit thema met dit project ook veel bereiken. De kostprijs van warmte uit een geothermische bron is nagenoeg onafhankelijk van marktontwikkelingen van fossiele of biobrandstoffen.

Raadsvoorstel - Kader en plankrediet Geothermie en warmtenet Noordwest

Uitgangspunt voor dit project is dat consumenten niet meer betalen dan anders en bij voorkeur daar zelfs een stuk onder blijven. Dit project maakt het mogelijk voor een lange periode een billijke en stabiele kostprijs voor warmte te garanderen.

3 Groningen Energie Kennisstad

Wij hebben samen met de stakeholders op gebied van energie ons voorgenomen uit te groeien tot de energiestad van Europa. Waarbij wij voorop willen lopen met het oplossen van duurzaamheidsvraagstukken. Dit leidt tot economische groei en arbeidsplaatsen in onze regio. Naast kennisinstellingen zoals de Energy Academy Europe en EnTranCe draagt het realiseren van dit duurzame warmteproject bij aan de kennisontwikkeling binnen onze stad op gebied van warmte.

Transparante overheid

In dit project is de gemeente geen direct aanbestedende partij. Dat wordt uiteindelijk gedaan door de op te richten rechtspersonen en/of WarmteStad. Zij moeten handelen conform de aanbestedingsregels in Nederland en Europa. Voor het vinden en vastleggen van partner(s) die mee willen doen in dit project mogen wij ondershands gesprekken voeren met allerhande partijen. Daarbij geldt, net als bij al het andere overheidshandelen, dat wij dit transparant en open moeten doen. Ook is essentieel dat (elke schijn van) staatssteun uitgesloten wordt. Daarom moet gemeente Groningen en eventuele partner(s) gelijkwaardig in een op te richten onderneming zitten, bijvoorbeeld als het gaat om de aanspraak op rendement.

Argumenten en afwegingen

Het project geothermie en warmtenet Noordwest past uitstekend binnen ons beleid voor duurzaamheid, wonen en economie. Wij starten deze warmteonderneming vanuit maatschappelijke doelstellingen en niet vanuit commerciële overwegingen. Dit uiteraard onder de conditie dat deze warmteonderneming nu en in de toekomst geen negatieve impact mag hebben op de gemeentebegroting en onze reguliere taken. Uitgangspunt is maatschappelijk rendement maar wel met positieve financiële cijfers

Kader en uitgangspunten

Bovenstaand principe hebben wij vertaald in de volgende uitgangspunten:

1. Maatschappelijk rendement

- a. In 2025 bespaart geothermie en warmtenet Noordwest jaarlijks 15.000 ton CO₂.
- b. Geothermie en warmtenet Noordwest dragen bij aan stabiele en billijke warmteprijs voor de aangesloten Stadgers.
- c. De consumentenprijs wordt 'Niet Duurder Dan Anders' en is gemiddeld substantieel lager dan de warmteprijs uit gas.
- d. Geothermie en warmtenet Noordwest dragen bij aan lokale werkgelegenheid.
- e. Geothermie en warmtenet Noordwest dragen bij aan de positionering en ontwikkeling van Groningen als energie kennisstad.

2. Financiële huishouding

- a. Maatschappelijk rendement gaat boven commercieel rendement.
- b. Winstmaximalisatie is geen uitgangspunt, echter als ondergrens voor een gezonde financiële huishouding geldt een IRR over de gehele looptijd van 30 jaar van 6%.
- c. Wanneer geothermische put mislukt, moet het alternatief voor warmteproductie (biomassacentrale) ook een minimale IRR van 6% hebben.
- d. In relatie tot het terugverdienen van de investering in geothermische bron is het distributienetwerk op voorhand niet voor eenieder die warmte wil leveren toegankelijk.
- e. Nieuwe aanbieders kunnen alleen warmte leveren aan het netwerk, wanneer de partners van de productie-onderneming hiermee instemmen.

3. Overheid en partner(s)

- a. Voor dit project wordt een aparte rechtspersoon ingericht (buiten de gemeentelijke organisatie) die het project realiseert, exploiteert en in stand houdt.
- b. Uitgangspunt voor zowel de productie-onderneming als de distributie/verkoop-onderneming is dat naast de gemeente er (minimaal) één partner deelneemt.
- c. Gemeente en partners delen naar rato de risico's en het rendement.

4. Waarborgen belangen Stadgers

- a. Geothermie en warmtenet Noordwest is een zeer betrouwbare energievoorziening voor onze Stadgers met een minimaal vergelijkbare betrouwbaarheid als warmte uit gas.
- b. Om de belangen van onze Stadgers te waarborgen heeft de gemeente Groningen een bepalende rol in zowel de distributie/verkoop- als productie-onderneming.

Raadsvoorstel - Kader en plankrediet Geothermie en warmtenet Noordwest

5. Afzetmarkt

- a. Voor ten minste 3.500 woning equivalenten zijn tijdens de besluitvorming over deelname (gepland december 2015) concrete afnamecontracten (kickstart).
- b. Doelstelling is uiterlijk in 2024 voor 11.700 woningequivalenten warmte te leveren.

6. Faciliterende overheid

- a. Gemeente handelt vanuit haar wettelijke rol (bijvoorbeeld als vergunningverlener) dusdanig dat de juiste condities ontstaan om dit project tot wasdom te laten komen (uiteraard binnen wet- en regelgeving).

De huidige business case voldoet aan bovenstaande uitgangspunten en toont aan dat onder deze condities geothermie en warmtenet Noordwest gerealiseerd kan worden.

Om eind dit jaar aan u een definitief besluit voor te leggen zijn nu besluiten nodig over a) het vaststellen van het kader en de uitgangspunten en b) de financiering van de projectfase.

Ad a) Een bevestiging dat u bovenstaand kader onderschrijft geeft ons mandaat om daarbinnen effectief te opereren en het tijdsplan tot december waar te maken.

Ad b) We sluiten de verkennende fase gericht op haalbaarheid en initiatie af. Nu de haalbaarheid van dit project is aangetoond, gaan we over tot de projectfase. De kosten die wij in de projectfase maken zijn onderdeel van de business case en worden uiteindelijk gedekt uit de exploitatie van de productie- en distributieonderneming. Wij geven WarmteStad bv opdracht om het project verder uit te werken en alles te ondernemen dat er een productie- en distributieonderneming komt. In dit raadsvoorstel vragen wij de rekening courantverhouding met WarmteStad te verhogen, zodat WarmteStad deze werkzaamheden kan oppakken en de projectorganisatie verder kan inrichten.

Maatschappelijk draagvlak en participatie

Dinsdag 14 april was in het Parrelcafé van de Vensterschool Selwerd-Paddepoel-Tuinwijk een inloopbijeenkomst. Deze avond was vooral gericht op de bewoners van de wijken waarin het warmtenet wordt gerealiseerd. Via de woningcorporaties en WarmteStad zijn brieven verstuurd en er zijn flyers huis-aan-huis verspreid. Naast informatiepanelen en een doorlopende animatie over de werking van geothermie en het warmtenet was er vooral gelegenheid voor geïnteresseerden om met specialisten in gesprek te gaan. Over het algemeen is het beeld uit de inloopbijeenkomst dat er niet zozeer zorgen zijn over het bouwen van geothermische bron en het warmtenet. Door enkelen werd het project sterk toegejuicht. Bij enkele aanwezigen zitten wel zorgen over het ontbreken van marktwerking, de betrouwbaarheid van bemetering en verrekening, de garantie dat de kosten voor de consument niet hoger worden en de nadelen die nu al bij enkele bestaande blokverwarmingssystemen ervaren worden. Ook waren er bewoners met de wens om op (lange termijn) hun particuliere woning aan te sluiten.

Op woensdag 15 april is er een korte presentatie gegeven in de bewonersvergadering van de Wijkraad Paddepoel. De vraag die daar vooral speelde – naast de vraag of het wel veilig is – was wanneer er particulieren worden aangesloten op het warmtenet. Op woensdag 22 april zal er tijdens de ALV van de vereniging Huiseigenaren van Bouwfondswoningen ook geothermie en het warmtenet worden gepresenteerd.

Wij hechten er veel belang aan dat het komende plantraject vroegtijdig Stad's en direct belanghebbenden de gelegenheid krijgen om te reageren. Deze communicatie opdracht krijgt WarmteStad nadrukkelijk mee. Er worden in samenwerking met de woningcorporaties een aantal specifieke bewonersavonden, op complex- en straatniveau, georganiseerd. Daarnaast wordt er samengewerkt met de woningcorporaties en liften wij mee op de communicatiekanalen die zij al gebruiken om hun bewoners te informeren en te bevragen. Zo zijn er diverse nieuwsbrieven, internetplatforms en wijkkranten waar we gebruik van maken. Ook de wijkkranten van Paddepoel en Selwerd en internetplatforms zoals focusgroningen.nl worden door ons op de hoogte gehouden.

Raadsvoorstel - Kader en plankrediet Geothermie en warmtenet Noordwest

Financiële consequenties

Second opinion

Door de Rebel Groep is een second opinion uitgevoerd op de business case. Het betreft een onderzoek op hoofdlijnen op basis van expert judgement. Getoetst is op de rekenkundige juistheid van het financiële model en de volledigheid en realiteitsgehalte van de onderbouwingen en aannames. Een deel van de conclusies en aanbevelingen van de Rebel Groep zijn terug te voeren op de fase waarin het project zich bevindt. Warmtestad heeft zich in deze fase primair gericht op het bepalen van de haalbaarheid van het project. De conclusies en aanbevelingen zijn van grote waarde voor de verdere uitwerking van de business case Noordwest.

De Rebel Groep concludeert dat het gehanteerde rekenmodel voldoende is uitgewerkt voor deze fase (bepalen haalbaarheid). De Rebel Groep geeft een aantal inhoudelijke / technische aanbevelingen voor het rekenmodel die ondertussen voor een groot deel in dit model zijn verwerkt. Deze aanpassingen hadden per saldo geen noemenswaardige invloed op het berekende rendement. De Rebel Groep concludeert het dat rekenmodel gedetailleerd en complex is. Zij adviseren het rekenmodel voor (potentiële) financiers en partners inzichtelijker te maken. Warmtestad zal het model daarom de komende periode eenvoudiger en daarmee transparanter maken.

Verder maakt Rebel een aantal opmerkingen over de structurering van het project. De onderlinge verhoudingen tussen de onderdelen productie en distributie zijn nog niet exact gemarkeerd. Een constatering die wij delen maar pas kunnen uitkristalliseren wanneer contracten eindverbruikers verder zijn en er zicht is op de rol van de toekomstige partner. De structurering van het project wordt de komende maanden verder uitgewerkt.

Kosten verdere uitwerking

Sinds juni 2012 zijn er onderzoeken verricht om de haalbaarheid van dit project te bepalen. In augustus 2014 werd duidelijk dat het project technisch en bedrijfseconomisch een reële kans van slagen heeft. De (personele) inzet is op dat moment verhoogd om alle noodzakelijke verdiepingen (zowel voor de geothermische bron, als het distributienet, als afzetmarkt van de warmte) op tafel te krijgen om een gedegen business case te kunnen maken. Tot nu toe is er 900.000 euro aan voorbereidende kosten gemaakt. Deze kosten zijn betaald uit het programma Groningen Geeft Energie en door een bijdrage van de provincie Groningen van 30.000 euro.

Ten aanzien van de kosten tot februari 2016 geldt dat wij nog 1.700.000 euro aan planuren, extern advies, voorbereiden van de aanbesteding, sluiten van contracten en dergelijke voorzien. De uitvoering van deze werkzaamheden brengen we vanaf nu onder bij WarmteStad bv. Deze kosten zijn onderdeel van het totale investering van ruim 50 miljoen euro waar wij in december van aangeven op welke wijze de gemeente en de partners daarin participeren. De kosten die wij u nu voorleggen worden te zijner tijd gedekt uit de ondernemingen die de geothermische bron en het warmtenet bouwen en exploiteren. WarmteStad bv heeft op dit moment niet de financiële armslag om dit uit te voeren. Daarom is een ophoging van de huidige rekening courant verhouding met WarmteStad bv nodig.

De provincie Groningen heeft 17 maart 2015 een bijdrage van 70.000 euro toegezegd aan de ontwikkelkosten van geothermie en warmtenet Noordwest. Er resteert dan nog 1.630.000 om te financieren.

Vooralsnog is het Waterbedrijf niet gelegitimeerd om in warmteproductie te investeren. Wel participeert het Waterbedrijf, als aandeelhouder van WarmteStad, voor 50% in de distributie en verkoop. Dit betekent dat de kosten ter voorbereiding van de productie voor de gemeente zijn en dat de kosten ter voorbereiding van de distributie en verkoop voor gemeente en Waterbedrijf samen. De investering voor de geothermische bron en de investering voor het warmtenet zijn ongeveer gelijk.

Dit overziend is het voorstel dat gemeente Groningen 75% bijdraagt aan het ophogen van de rekening courant verhouding met WarmteStad bv en het Waterbedrijf 25%.

Raadsvoorstel - Kader en plankrediet Geothermie en warmtenet Noordwest

Risico afboeken plankosten

In geval het project niet doorgaat lopen gemeente en Waterbedrijf het risico om 1.630.000 euro plankosten af te boeken. Wanneer onverhoopt de plankosten worden afgeboekt dan gebeurt dit in de verhouding 75% gemeente Groningen en 25% Waterbedrijf. Dit risico bedraagt dus voor de gemeente Groningen maximaal 1.222.500 euro.

Wanneer het project onverhoopt niet doorgaat, stellen wij voor € 322.500,- ten laste te brengen van het programma Groningen geeft Energie jaarschijf en € 900.000,- ten laste van de Algemene Egalisatie Reserve (AER). In de AER wordt hiervoor rekening gehouden met een verplichting van € 900.000,-. Dit leidt tot een verlaging van het beschikbare weerstandsvermogen. Dit is niet meegenomen in de berekening van het weerstandsvermogen in de gemeenterekening 2014.

Opgemerkt moet worden dat 1.222.500 euro het maximale risico is (op het allerlaatst het project aflazen). De verwachting is dat signalen die de haalbaarheid van het project serieus bedreigen eerder helder zijn. In dat geval staken wij eerder de werkzaamheden en liggen deze kosten uiteraard lager. Tot dan toe gemaakte kosten worden in eerste instantie onttrokken uit het programma Groningen geeft Energie (tot een maximum van € 322.500,-). In het geval er nog een tekort overblijft komen deze ten laste van de AER.

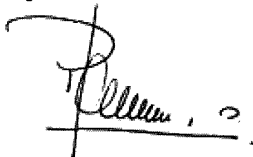
Overige consequenties

n.v.t.

Vervolg

Mei 2015 - Besluitvorming kader en plankrediet door Raad en Raad van Commissarissen Waterbedrijf
September 2015 - Selectie en nader afspraken partners
September 2015 - Contracten afnemers
Oktober 2015 - Voorbereiden/inrichten rechtspersoon
December 2015 - Deelnamebesluit gemeente Groningen
April 2016 - Boren eerste put
April 2016 - Start aanleg warmtenetwerk
Oktober 2016 - Geothermische bron operationeel
November 2017 - Warmtenet in gebruik
November 2047 - Einde looptijd business case

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

de burgemeester,
Peter den Oudsten

de secretaris,
Peter Teesink

Bijlage 1

BIJLAGE

Projectomschrijving Geothermie en warmtenet Noordwest

1. Beleid

Geothermie en warmte in duurzaamheid ambities stad

Met het masterplan Groningen energieneutraal 2035 hebben wij een stevige ambitie geformuleerd. Dit is uitgewerkt in het uitvoeringsprogramma Groningen geeft Energie. Waarbij het spoor warmte voor 15% bijdraagt aan deze ambitie. Deze 15% staat gelijk aan warmte en koeling voor circa 40.000 woningequivalenten. In 2012 is al het collectieve warmte- en koudeopslag systeem op het Europapark gerealiseerd. Een andere belangrijke pijler onder onze warmteambities is het realiseren van een bron voor diepe aardwarmte op Zernike die voor ruim 10.000 woningequivalenten warmte levert aan de noordwest hoek van onze stad. Dit jaar liggen belangrijke besluiten voor om dit project Warmtenet Noordwest daadwerkelijk te realiseren.

2. Warmteproductie: De geothermische put Noordwest

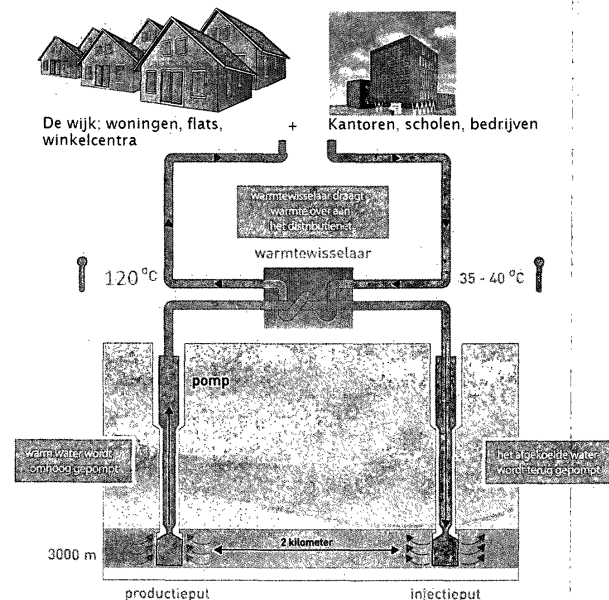
Geothermie

Diep onder Groningen is naast aardgas nog een andere en veiligere en duurzamere energiebron aanwezig: aardwarmte. Onder de stad zit dit in een zandsteenlaag op ca. 3 kilometer diepte. Door de plaatselijke omstandigheden is dit water aan de noordwestzijde van Groningen ongeveer 120 graden Celsius. Deze temperatuur is ruim voldoende om woonhuizen en gebouwen te verwarmen. Elders in Nederland is over het algemeen sprake van lagere temperaturen. Onze stad zit dus bovenop een onuitputtelijke warmtebron met gunstige condities om deze te gebruiken.

Systeem

Voor een geothermiesysteem is het noodzakelijk dat er twee putten gemaakt worden (zie figuur 1). Uit één wordt het hete water opgepompt (= productieput) met de andere wordt het afgekoelde water teruggebracht (= injectieput). De uiteinden van de putten liggen dusdanig ver uit elkaar dat binnen een periode van 50 jaar het afgekoelde water niet in de productieput komt (in die 50 jaar warmt het water natuurlijk ook weer op!). Zo ontstaat een oneindige bron van warmte. Wel is het staal van de putten na circa 50 jaar aan vervanging toe.

Raadsvoorstel - Kader en plankrediet Geothermie en warmtenet Noordwest

Figuur 1 schematische weergave geothermische bron

Vergunningen en onderzoeken

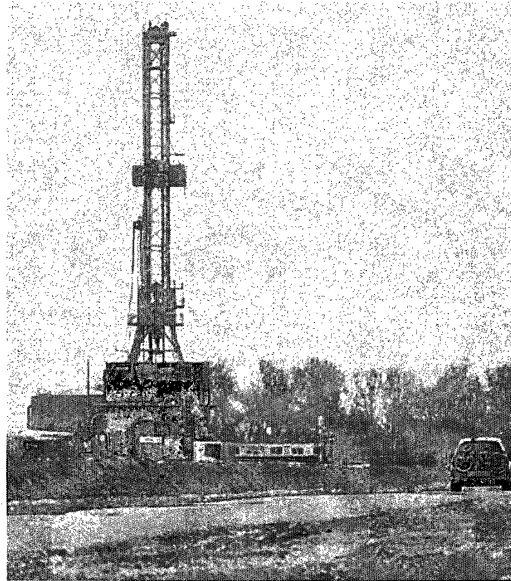
Voor het boren naar geothermische warmte zijn verschillende vergunningen nodig. Met een opsporingsvergunning wordt een gebied afgebakend waarbinnen gezocht mag worden naar de meest geschikte locatie om te boren. Hiervoor zijn verschillende diepgaande geologische onderzoeken nodig. Dit onderzoek is gedaan door het op de diepe aardbodem gespecialiseerde advies- en onderzoeksbureau Panterra. Ter verificatie van de bodemcondities heeft het Energy and Sustainability Research Institute van de Rijksuniversiteit Groningen een gedetailleerd 3D simulatie bodemmodel gemaakt. Daarnaast heeft WEP (gespecialiseerd bedrijf in 'well design') de putontwerpen gemaakt. WEP heeft aangegeven hoe geboord kan worden en met welke buizen e.d. een geschikte put gemaakt wordt. Het bedrijf E-kwadraat, zorgt voor de benodigde vergunningen, subsidies en zorgt voor afstemming met de bevoegde gezagen. Het ministerie EZ (Staatstoezicht op de Mijnen) geeft de vergunningen af en houdt toezicht op de boring en exploitatie van het geothermiesysteem. Na een geslaagde eerste boring (meestal productieput) wordt de winningsvergunning verleend voor de komende 30 tot 50 jaar.

Boren

De putten op Zernike worden op een diepte van ruim 3 kilometer geboord om in een geschikte zandsteenlaag te komen. Bij het boren wordt rekening gehouden met - in de diepe ondergrond - aanwezige breuklijnen. Deze breuklijnen zijn onvergelykbaar met actieve breuklagen zoals in Californië en ongevaarlijk. Het proceswater uit deze zandsteenlagen is heet maar ook zeer zuur. Een geothermische bron is een gesloten systeem waarbij het naar bovengehaalde proceswater ook wordt teruggepompt. Via een warmtewisselaar wordt alleen de warmte uit

Raadsvoorstel - Kader en plankrediet Geothermie en warmtenet Noordwest

het opgepompte water gehaald. Het proceswater zelf wordt dus niet gebruikt in verwarmingsinstallaties en dergelijke.

Figuur 2 Een boortoren

Het uitvoeren van de twee boringen (inclusief testperiode), duurt ongeveer een half jaar. Dit gebeurt met een boortoren, zie figuur 2. Dat is over het algemeen een vergelijkbare toren als wordt gebruikt voor het boren naar aardgas. Beide putten worden in een putkelder vanaf één locatie onder verschillende hoeken geboord. Op circa 3 kilometer diepte liggen de uiteinden van beide putten ongeveer 2 kilometer uit elkaar. De putkelder wordt met een deksel afgewerkt. Alleen twee buizen blijven zichtbaar boven het maaiveld uitsteken. Deze buizen worden verbonden met de warmtewisselaar, de filterinstallatie en een zogenaamde gaswasser die allen in een apart gebouw staan (het pomphuis).

Keuze locatie geothermiebron Noordwest

Er is gekozen om de boringen uit te voeren op een bedrijfsterein (Zernike Science Park). De geothermiebron ligt niet nabij woonbebouwing, zodat er van overlast voor bewoners tijdens het boren geen sprake is. Na het boren is alleen een klein gebouw (het pomphuis) zichtbaar zonder noemenswaardige belasting op de ruimtelijke omgeving. Het boren en de geothermische bron past binnen het geldende bestemmingsplan.

De locatie op Zernike ligt ook uitermate gunstig (korte transportafstanden van de warmte) ten opzichte van potentieel grote afnemers van warmte zoals de woningcomplexen in de wijken Paddepoel, Selwerd, Vinkhuizen en de grote onderwijsfaciliteiten op Zernike. Onderzocht wordt of de RUG kan worden voorzien van een innovatief systeem waarmee op basis van warm water met een absorptiekoelmachine water wordt gekoeld dat gebruikt wordt voor het

Raadsvoorstel - Kader en plankrediet Geothermie en warmtenet Noordwest

koelen van de gebouwen en de ICT installaties. Hiermee kan de geothermiebron ook in de zomer worden ingezet en wordt het thermisch vermogen van de bron zoveel mogelijk benut.

Tot slot wordt met de keuze voor de locatie op Zernike een duidelijke link gemaakt met Groningen als energiekennisstad. De geothermische bron ligt naast het Energy Transition Centre (EnTranCe): de proeftuin waar bedrijfsleven en hoger onderwijs (RUG en Hanzehogeschool) samenwerken aan de energievoorzieningen voor de toekomst.

3. Omgevingseffecten

Relatie met het aardbevingendossier

In tegenstelling tot aardgaswinning wordt met geothermie geen volume uit de bodem gehaald. Het water wordt in een gesloten systeem rondgepompt en via een warmtewisselaar wordt de warmte afgegeven aan een warmtedistributiesysteem (eveneens een gesloten systeem). Een aardbeving, zoals die ontstaat door de winning van gas is in deze geologische situatie niet mogelijk. Toch zal een zoekactie via internet naar negatieve invloed van geothermie op seismische stabiliteit resultaten opleveren. In gebieden elders in de wereld, met een andere geologische samenstelling, zijn enkele voorbeelden te vinden waarbij door geothermieprojecten toch aardbevingen zijn ontstaan. Bijvoorbeeld door het boren in een harde rotsbodem in combinatie met substantiële breuklijnen in de diepe ondergrond. In Basel heeft dit o.a. tot aardshokken geleid. Ook door vulkanisme in de ondergrond (zoals Californië en Indonesië) is het niet in alle gevallen uit te sluiten dat bij een boring naar geothermie aardshokken ontstaan. Ook is bij boringen in bijvoorbeeld Duitsland, door constructieve fouten, vanuit de put water bij omliggende gipslagen gekomen met als gevolg dat deze laag ging uitzetten.

In Groningen is, in tegenstelling tot de genoemde voorbeelden, veel kennis van de ondergrond. De ondergrond in Noord-Nederland is, door de vele boringen en onderzoeken van de NAM, zeer goed in kaart gebracht. Dat is een unieke kans voor dit project. Zo weten wij dat de hierboven beschreven mechanismen niet voor geothermische putten in en nabij onze stad opgaan. De breuklijnen zijn goed in beeld en op diepten tot 4 kilometer ontbreken met zekerheid zeer harde rotslagen. Ook gipslagen zijn niet in onze omgeving aanwezig. In ons project wordt heet water gehaald uit een relatief zachte (zand)steenlaag. Deze laag laat het water goed door (ook het water dat wij terugpompen) en blijft daardoor stabiel.

Door (een te groot) drukverschil in de bodem is er een kans op trilling. Bij het boren van geothermie moet daarom van te voren goedkeuring gegeven worden door het Staatstoezicht op de Mijnen hoe geboord gaat worden en met welk drukverschil het water rondgepompt mag worden. Hiermee wordt de kans op een trilling weggenomen. Daarbij moet opgemerkt worden dat de hoeveelheid energie van zo'n trilling (op 3 kilometer diepte) klein is en niet voelbaar is aan het aardoppervlak.

Aanwezigheid van aardgas of aardolie

Bij alle geothermieprojecten in Nederland is sprake van opgeloste koolwaterstoffen in het opgepompte water. Door de zeer hoge druk op grote diepte lossen deze stoffen op in het water. Er is dan sprake van gas of olie of allebei. In Groningen is alleen opgelost gas aanwezig. Het gaat om ongeveer 1 kubieke meter gas per kubieke meter opgepompt water.

Raadsvoorstel - Kader en plankrediet Geothermie en warmtenet Noordwest

Door het drukverschil tussen onder- en bovengrond komt dit gas vrij (*vergelijkbaar met een fles Spa rood waar de bubbels vrijkomen wanneer door openen de druk in de fles afneemt*). Het aardgas uit de geothermische bron wordt in een gesloten systeem afgevangen (gaswaster) en kan gebruikt worden in Warmte Kracht Koppeling (WKK) of een brandstofcel om elektriciteit en/of warm water te produceren. Omdat het om kleine hoeveelheden gas gaat (zogenaamde bijvangst) is het toegestaan om dit zelf te gebruiken. Wanneer sprake is van grote hoeveelheden vrij gas dan moet de geothermiebron worden overgedragen aan de NAM. Onder de stad Groningen zit geen vrij gas in relevante hoeveelheden omdat de Stad naast het Groninger Gasveld ligt. Destijds bij de toekenning van de opsporingsvergunning aardwarmte aan de gemeente Groningen was dit voor het Staatstoezicht op de Mijnen een gunstig punt.

Veiligheidsvoorwaarden boring

Bij de boring naar geothermie wordt op identieke wijze geboord als naar aardgas en gelden dezelfde veiligheidsvoorwaarden. Sinds een blow out (wanneer gas of olie langs en uit het boorgat doorbreekt naar het maaiveld) van een gasboring in de Golf van Mexico zijn deze normen zeer streng.

Aanwezigheid van radioactief materiaal

Warmte in de zeer diepe ondergrond ontstaat feitelijk door radioactief verval. Op grote diepte is dus radioactiviteit aanwezig. Bij elke boring en ook tijdens onderhoud en beheer moet rekening worden gehouden met de mogelijke aanwezigheid van licht radioactieve stoffen. Dit is niet aanwezig in het opgepompte water. Alleen heel diep in de put kan door neerslag van stoffen op de putwand en/of pomp na verloop van tijd een licht radioactieve neerslag ontstaan (meestal is dit lood). Dit kan worden verwijderd door af en toe de put schoon te maken en is niets anders dan bij het boren naar olie en gas. Het schoonmaken gebeurt door het toevoegen van zuren (die lossen kalk op) in de put. Dit gebeurt onder toezicht van Staatstoezicht op de Mijnen.

Geothermie geen nieuwe techniek

Er zijn 14 werkende geothermische systemen in Nederland. Nergens zijn bij de boring of exploitatie van geothermiesystemen aardschokken en trillingen waargenomen. Bij de eerste geothermische projecten was de aanwezigheid koolwaterstoffen een onvoorziene complicatie maar dit is inmiddels een standaardaspect bij het boren van een put. Een aantal systemen had na opstart kinderziektes maar deze zijn inmiddels opgelost. In Koekoekspolder is sprake geweest van de neerslag van licht radioactief lood op de onderzijde van de put. Ook dat is inmiddels opgelost. In Duitsland draaien vele geothermiesystemen al meer dan 20 jaar zonder problemen. In Parijs zijn zelfs putten met een levensduur langer dan 40 jaar. Uitgangspunt is dat potentiële problemen vooraf goed in beeld zijn gebracht. Met een gedetailleerd put- en boorontwerp, onderzoek van het proceswater naar mogelijke zouten die corrosie en neerslag veroorzaken, de keuze van het materiaal en monitoring kunnen problemen worden voorkomen.

4. Warmtedistributie: Het Warmtenet

Ligging en tracés

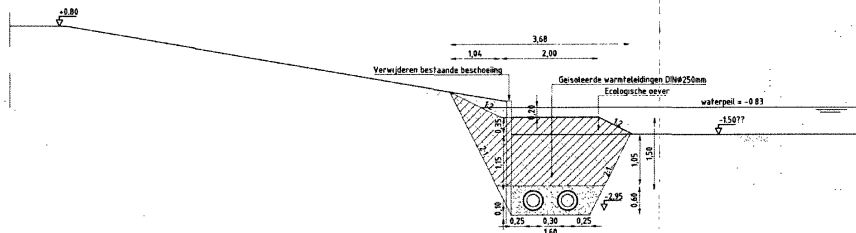
Om (woon)gebouwen in Selwerd, Vinkhuizen, Paddepoel en Zernike te voorzien van de warmte wordt de warmte getransporteerd vanuit de geothermische bron naar deze objecten. Voor het transporteren van de warmte wordt zoet water gebruikt dat door een waterleiding stroomt. Als de warmte is afgegeven wordt het afgekoelde water weer terug getransporteerd naar de geothermische bron. Hierbij komt de expertise van onze partner in dit project, het Waterbedrijf Groningen, met wie wij binnen Warmtestad al nauw samenwerken, zeer van pas. De afgelopen maanden is op basis van de huidige boven- en ondergrondse infrastructuur bepaald waar de warmteleidingen (aanvoer en retour) het beste kunnen liggen. Omdat het hier om bestaande wijken gaat is de ruimte beperkt. De hoofddistributieleiding neemt gemiddeld 1,5 meter in de breedte in beslag. Bij het ontwerp (figuur 3) van het leidingennet is gekeken naar hoofdleidingen met grote diameters van noord naar zuid en subleidingen met kleinere diameters van oost naar west die richting de gebouwen gaan. Het distributienet is gedimensioneerd en gecalculceerd door het in warmtenetten gespecialiseerde bureau Greenvis.

Figuur 3 Overzicht leidingnet Warmtenet Fase 1

Binnen de wijk is gezocht naar ruimte die nog vrij is van ondergrondse infra zoals kabels en leidingen en tracés die de minste knelpunten geven met de bovengrondse infrastructuur zoals doorgaande wegen. Deze ruimte is gevonden in de oppervlakte waterstructuur. Door de hoofdleidingen te combineren met de aanleg van ecologische oevers creëren we een veilige plaats voor de leidingen en dragen we bij aan de waterkwaliteit door de aanleg van oeverbeplanting die het water zuivert (figuur 4). Deze methode kan op instemming van het Waterschap Noorderzijlvest rekenen.

Raadsvoorstel - Kader en plankrediet Geothermie en warmtenet Noordwest

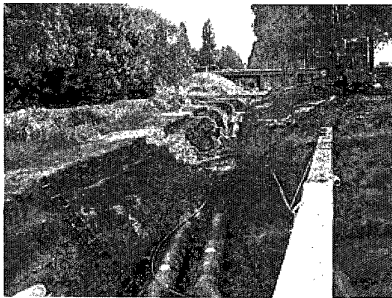

Figuur 4: Hoofdleidingen in een ecologische oever

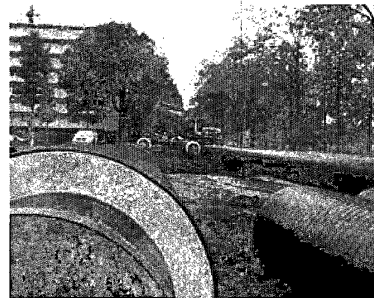
Het bouwen van het netwerk

Ter plaatse van kruisingen met doorgaande wegen zoals de Noordelijke ringweg en Eikenlaan worden de leidingen onder de weg door geboord of geperst zodat er nagenoeg geen verkeershinder ontstaat. Op de overige tracés worden de leidingen met graafmachines in de grond gelegd (zie figuur 5).

In de eerste fase wordt circa 7 kilometer leidingen in de grond gelegd. In de tweede fase komt daar nog circa 11 kilometer bij. Een leidingbuis is van staal en voorzien van een dikke laag isolatiemateriaal waardoor er een zeer beperkte hoeveelheid warmte verloren gaat (zie figuur 6). Ook worden de leidingen relatief diep gelegd, zodat deze veilig zijn voor belastingen op de bodem en problemen met toekomstige graafwerkzaamheden door anderen (nutsbedrijven) worden geminimaliseerd.

Figuur 5 het leggen van distributieleidingen

Figuur 6 Stalen buis met isolatie en isolatie mantel

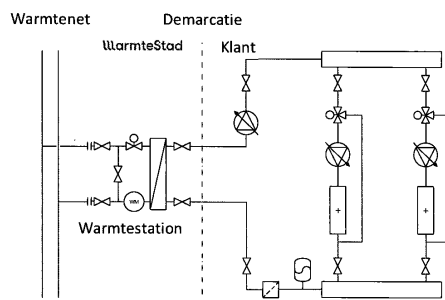
Werk met werk maken

De werkzaamheden worden zoveel mogelijk gecombineerd met al geplande werkzaamheden, zoals de aanleg van fietspaden. Zo wordt de bouwoverlast voor de buurt beperkt en kunnen werkzaamheden in één keer worden gecommuniceerd.

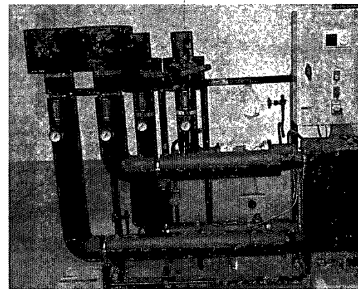
5. Aansluiten objecten

Via ondergrondse warmteleidingen (aanvoer en retour) vanaf het hoofdtracé worden objecten (gebouwen) aangesloten. Op de meest geschikte plek wordt de warmte door de gevel gevoerd. Daarnaast moeten in een object zelf ook technische aanpassingen worden gedaan (zie figuur 7). Dit is allereerst afhankelijk van of een gebouw al een collectief verwarmingssysteem heeft of niet:

- Bij een collectieve warmtelevering hoeft de verwarmingsinstallatie (leidingen door het complex en in de woningen zelf) niet te worden omgebouwd. Er wordt, in plaats van de centrale (gas)ketel, een warmte afleverstation (zie figuur 8) geplaatst die zorgt dat warm water uit het warmtenet wordt overgedragen naar de woningen.
- Bij individuele warmtelevering wordt de bestaande (gas)ketel per woning vervangen door een warmte afleverzet. De gasleiding naar de ketel zal worden afgekoppeld en rookgaskanalen worden zoveel mogelijk gebruikt voor het doorvoeren van de warmteleidingen naar de woningen.

Figuur 7 Schematische weergave van een warmtesysteem

Figuur 8 Afleverstation

De daadwerkelijke aanpassingen worden per geval zo doelmatig en efficiënt mogelijk toegepast. Het vervangen van de warmtevoorzieningen in de gebouwen gebeurt in nauwe samenwerking met de woningbouwcorporaties en andere eigenaren van de gebouwen.

6. Piek & back-up

Hoge betrouwbaarheid is een essentiële voorwaarde voor de warmtelevering aan klanten. Daarom is ook een piek- en backupsysteem nodig:

- Een pieksysteem warmt het warmtenet, gevoed door de geothermische bron, bij. Dit is nodig om in perioden van extreme warmtevraag toch genoeg capaciteit te leveren. Dit is bijvoorbeeld het geval bij zeer strenge vorst en sterke wind. Het gaat om uitzonderlijke situaties.
- Een back-up systeem heeft genoeg capaciteit om alle warmte te leveren die het warmtenet distribueert. Wanneer de geothermische bron uitvalt door een storing of

Raadsvoorstel - Kader en plankrediet Geothermie en warmtenet Noordwest

onderhoud nodig heeft, moeten immers wel alle huishoudens hun warmte geleverd krijgen.

- Voor het maximaal benutten van de warmte uit de bron en om de piek op te kunnen vangen wordt een buffervat geplaatst met een waterinhoud van 1.000 m³. Dit vat bevat hetzelfde zoete water als in het warmtenet zit.
- Voor de piek- en backup wordt gebruik gemaakt van gasketels.

De grootte van de “piek en back-up” installatie is afhankelijk van wat de geothermische bron straks werkelijk levert. Als stelregel wordt gehanteerd ongeveer één tot twee keer de capaciteit van de hoofdbron. In geval van het Warmtenet Noordwest gaan we op dit moment uit van circa 20 MegaWatt.

7. Afzetmarkt

Voor het welslagen van dit project en voor een positief verdienmodel is de afzet van warmte een cruciaal onderdeel. Voorbeelden van enkele warmteprojecten elders in het land laten zien dat het ontbreken van genoeg en zekere afnemers ertoe heeft geleid dat projecten mislukken. Vandaar dat in het project Warmtenet Noordwest vroegtijdig de woningcorporaties met aansluitpotentieel zijn betrokken en er afspraken mee zijn gemaakt. De woningcorporaties zoeken naar ontzorging voor wat betreft de Warmtewet en de eisen die aan hun gesteld worden. Tevens biedt het kansen voor verduurzaming van hun woningvoorraad, naast andere maatregelen die de wooncorporaties uitvoeren, bijv. isoleren.

Ook heeft de Hanzehogeschool en de RUG op het Zerniketerrein aangegeven op zoek te zijn naar een betrouwbare levering van duurzame warmte. Dit biedt tevens kansen op het gebied van kennisontwikkeling. Binnenkort wordt met deze partijen een intentieovereenkomst ondertekend waarin concreet is aangegeven onder welke voorwaarden de RUG en de Hanzehogeschool aansluiten op het Warmtenet Noordwest.

Fasering

Het totale en reële aansluitpotentieel ligt op ongeveer 11.700 woningequivalenten in de noordwestelijke wijken van de stad (zie figuur 9). Deze totale hoeveelheid wordt natuurlijk niet in één keer aangesloten. Vandaar dat de prognose voor de afzetmarkt uitgaat van 2 fasen. Dit is ook ingebed in het verdienmodel in de business case. Fase 1 betreft de gebouwen die relatief makkelijk zijn aan te sluiten, en relatief dicht bij elkaar liggen (Paddepoel en Selwerd). Fase 2 betreft hetzelfde type gebouwen, maar dan in een groter gebied (Paddepoel, Selwerd, Vinkhuizen, Kostverloren en Zernike).

Zowel fase 1 als fase 2 richt zich op de grotere gebouwen en bij voorkeur gebouwen die al collectief verwarmd worden. Bij deze gebouwen is de kans aanzienlijk dat aansluiten op het warmtenet financieel haalbaar is. De investering om dergelijke gebouwen aan te sluiten zijn namelijk relatief beperkt omdat met één aansluiting in één keer een gebouw met een grote warmtevraag wordt aangesloten (bijv. een groot aantal woningen of een school). Dit kunnen zowel bestaande als nieuwe gebouwen zijn.

In volgende fasen (als het warmtenet er ligt) zal er ook ruimte zijn voor het aansluiten van kleinere gebouwen. Daarnaast wordt verkend of de Suikerunie en Smurfit Kappa (industrieën met en grote warmtevraag) kunnen aansluiten.

Raadsvoorstel - Kader en plankrediet Geothermie en warmtenet Noordwest

Fase 1: de opstart	3.500 woonequivalenten
Fase 2: de doorstart	8.200 woonequivalenten
Verdere fasen:	overig potentieel

Toelichting op concrete aanpak fase 1 en 2.

Fase 1: 20 gebouwen (2017-2018), ruim 3.500 woningequivalenten

- Bij alle 20 gebouwen van de eerste fase heeft eind vorig jaar een technisch onderzoek plaatsgevonden: onderzocht is op welke wijze het gebouw kan worden aangesloten op het Warmtenet. Hiervoor is per gebouw een ontwerp gemaakt, inclusief begroting. Per complex is een rapport hierover opgesteld, dat is kortgesloten met de gebouweigenaar (woningbouwcorporaties, vastgoedeigenaren).
- Het afgelopen half jaar is structureel overleg (techniek, beleid, beheer, directie) geweest met de gebouweigenaren van alle 20 gebouwen. Tot nu toe staan alle gebouweigenaren zeer positief in deze gesprekken. Alle gebouweigenaren hebben aangegeven onder welke voorwaarden zij besluiten om hun gebouwen aan te sluiten (bij de wooncorporaties is dit op directieniveau vastgelegd).
- Inmiddels ligt er een overeenkomst op hoofdlijnen. Hierin staan de belangrijkste uitgangspunten waaronder de gebouweigenaren hun gebouw willen aansluiten. Verwacht wordt dat die overeenkomst op hoofdlijnen binnenkort gezamenlijk met de gebouweigenaren wordt vastgesteld.
- Belangrijke gezamenlijke doelstelling is dat de bewoners er financieel op vooruitgaan: de energielasten worden beperkt bij aansluiten op het Warmtenet Noordwest.
- Gezamenlijk met de gebouweigenaren is gestart met de financiële uitwerking. Deze uitwerking moet leiden tot een raamovereenkomst en per gebouw een objectovereenkomst voor het aansluiten van het gebouw op het Warmtenet Noordwest. Doel daarvan is om tot een goede balans te komen tussen de belangen van de eindgebruikers van de warmte (in veel gevallen de bewoners), de belangen van de gebouweigenaar en de belangen van de warmteleverancier (WarmteStad). Dit vraagt om nadere uitwerking, omdat een deel van de kosten voor energie (bijv. in combinatie met beheer en onderhoud) op dit moment in de totale huursom is verwerkt.
- Planning is om rond de zomer de raam- en objectovereenkomsten met de gebouweigenaren in fase 1 te ondertekenen.
- Vooruitlopend op het Warmtenet Noordwest worden gesprekken gevoerd met een aantal gebouweigenaren om een tijdelijke voorziening (bijv. een houtpelletketel) te plaatsen. Dit geldt bijv. voor de nieuwbouw van de Trefkoel en de Vensterschool, maar ook voor renovatieprojecten van wooncorporaties.

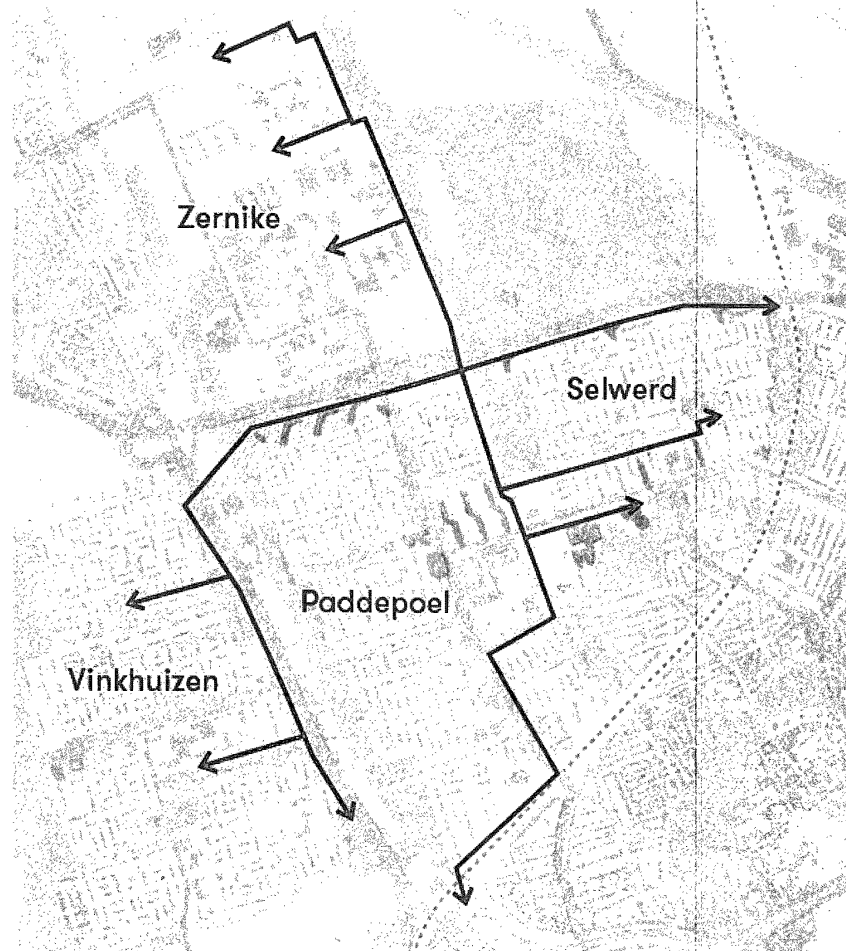
Fase 2: 40 gebouwen (2019 – 2024), circa 8.200 woonequivalenten

Een vergelijkbaar traject als voor fase 1 wordt ook voor fase 2 doorlopen. Fase 2 betreft hetzelfde type gebouwen, maar dan in een groter gebied: Paddepoel, Selwerd, Vinkhuizen, Kostverloren en Zernike.

Voor Paddepoel, Selwerd, Vinkhuizen en Kostverloren zijn momenteel voor fase 2 circa 40 gebouwen in beeld om aangesloten te worden. De komende periode (mei/okt 2015) wordt dit nader onderzocht (gebouwonderzoeken).

Raadsvoorstel - Kader en plankrediet Geothermie en warmtenet Noordwest

Op Zernike wordt momenteel, gezamenlijk met studenten van de Hanzehogeschool, een onderzoek uitgevoerd, waarbij op gebouwniveau wordt onderzocht op welke wijze deze gebouwen kunnen worden aangesloten. De basis hiervoor is een eerder uitgevoerd haalbaarheidsonderzoek. De resultaten hiervan verwachten we rond de zomer.

Figuur 9 Warmtenet Noordwest fase 1 en 2

7. Business case

Vanuit doelstellingen voor duurzaamheid en het beperken van woonlasten is dit project ontstaan. Echter zonder een gedegen verdienmodel (de opbrengsten dekken minimaal de kosten) is het realiseren van dit project niet opportuun. Voor geothermie en warmtenet

Raadsvoorstel - Kader en plankrediet Geothermie en warmtenet Noordwest

Noordwest is daarom een gedetailleerde business case opgesteld. In de business case worden de investeringen en kosten afgewogen tegen de opbrengsten, rekening houdend met (financieel gekwantificeerde) projectrisico's. Het betreft een rekenmodel over een lange tijdsperiode waarin veel input elementen (investeringen, structurele kosten, prognoses warmtelevering, afschrijvingen en rentes, verloop bijdrage vanuit SDE etc.) zijn opgenomen.

In de business case is sprake van een zogeheten base case (de beoogde situatie) en verschillende varianten op de base case waarbij de input is aangepast op tegenvallers. De verschillende varianten vormen de basis voor de financiële gevoeligheidsanalyse ('wat-als-situaties').

De business case is zo opgebouwd dat veranderende ontwikkelingen of uitgangspunten gemakkelijk kunnen worden ingevoerd en beoordeeld op hun financiële effecten. Daarmee is de business case zo robuust mogelijk gemaakt. Op dit moment zijn alle elementen die de input vormen voor de business case zo uitgekristalliseerd dat de business case een representatief beeld geeft van het toekomstige verdienmodel.

Investerings

In de business case worden de volgende initiële investeringen gehanteerd.

Component	Investering Base Case
Geothermische bron en gasketels	23,4 mln.
Distributienet	15,9 mln.
Bijdrage aansluitkosten	-3,8 mln.
Aansluitingen woonblokken	11,8 mln.
Planuitwerkingskosten totaal	3,4 mln.
Totaal investering Base Case	50,7 mln.

Daarnaast wordt in het model gerekend met werkkapitaal in de beginjaren van het project. Het totaalbedrag hiervoor bedraagt € 3,1 mln.

Belangrijkste uitgangspunten / aandachtspunten Business Case

- In de eindsituatie van de base case levert de geothermiebron ongeveer 60% van de totale warmtebehoefte van de aangesloten woningequivalenten. De resterende capaciteit (piek en back-up) wordt geleverd door gasgestookte ketels.
- In het begin van het project zijn nog niet alle beoogde woningen op het distributienet aangesloten en voorziet relatief gezien de geothermiebron in een groter deel van de warmtebehoefte.
- De business case hanteert een looptijd van 30 jaar. De geothermische bron heeft een verwachte levensduur van circa 50 jaar. Met 30 jaar in de business case hanteren we een veilige aanname voor de productieperiode.
- Het warmtenet wordt gefaseerd aangelegd en groeit mee met het aantal aangesloten woonblokken. Deze gefaseerde investering is verwerkt in de business case.
- Een essentieel onderdeel van de business case is dat de totale warmtekosten voor de bewoners dalen ten opzichte van de kosten die zij momenteel voor de levering van warmte betalen aan de woningcorporatie. Op de variabele warmteprijs (kosten per

Raadsvoorstel - Kader en plankrediet Geothermie en warmtenet Noordwest

GigaJoule) hanteert de business case modelmatig een korting van 10%. Hiermee is de prijs per eenheid verbruikte warmte lager dan de wettelijk vastgestelde Niet-Meer-Dan-anders prijs, volgend uit de Warmtewet.

- De bewoners betalen ook vaste kosten voor warmtelevering, het vastrecht, meetdiensten en huur van de afleverset aan WarmteStad. Deze tarieven die in rekening worden gebracht voldoen aan de Warmtewet en gerelateerde regelgeving. In het berekeningsmodel is uitgegaan van de bedragen volgens de Warmtewet 2014.
- Voor de geothermiebron werd in 2013 een SDE-subsidie toegekend voor maximaal € 33 mln. Voorwaarde voor deze subsidie is dat er in het vierde kwartaal van 2017 wordt gestart met levering van warmte.

Exploitatiekosten

In de business case is voor de exploitatielasten rekening gehouden met o.a. energiekosten, personeelskosten en kosten voor onderhoud. Verder is rekening gehouden met kosten voor administratie, klantenservice, facturatie, verzekering, kantoorruimte, management-ondersteuning en accountantskosten. Voor de diverse investeringscomponenten (geothermie, distributienet, gasketels) zijn ook herinvesteringen in de business case meegenomen.

Door de winning van aardgas is er in de bodem een onderdruk ontstaan ten opzichte van de 'normale' druk. Dit heeft effect op de levensduur van onder andere de pompen en ook het energieverbruik daarvan. Dat betekent dat er extra pompcapaciteit nodig is om het warme water naar de oppervlakte te halen. De drukcondities in de diepe ondergrond zijn op dit moment niet met 100% zekerheid exact te voorspellen. Als beheersmaatregel wordt door de RUG een gedetailleerd 3D bodemmodel gemaakt om met meer zekerheid de druk in de bodem te voorspellen. Dit risico en bijbehorende kosten zijn opgenomen in de business case. Zekerheidshalve is het hogere elektriciteitsverbruik voor de bronpomp in de business case verdisconteerd.

Resultaten Business case

Met de huidige aannames laten de berekeningen een financieel haalbaar project zien. De Internal Rate of Return¹ over een projectperiode van 30 jaar ligt tussen de 6 en 7%. Naast de base case is het project doorgerekend voor een geringer aantal aansluitingen en een hogere investering in de geothermiebron. Ook dan blijft het project in de positieve cijfers.

Mocht de aanleg van de geothermiebron volledig mislukken dan zijn de aanlegkosten grotendeels gedekt door een garantstellingsregeling van het rijk (RNES). De business case laat in dat geval zien dat ook zonder geothermiebron het mogelijk is om een rendabel project te hebben². De benodigde warmte wordt dan volledig geleverd door een combinatie van biomassa en conventionele gasketels.

¹ Dat is de opbrengstvoet (ook disconteringsvoet genoemd) waarbij de netto contante waarde van het geheel van kosten en baten nul is. Een project is aantrekkelijk als de interne-opbrengstvoet hoog is.

² Daarbij is géén rekening gehouden met de restkosten na een mislukte aanleg van de geothermiebron.

Raadsvoorstel - Kader en plankrediet Geothermie en warmtenet Noordwest

Niet over één nacht ijs

Second opinion

Om te waarborgen dat we alle financiële afhankelijkheden in beeld hebben, een gedegen business case hebben opgesteld en geen zaken over het hoofd zien of onderschatten is de Rebel Groep gevraagd de huidige versie van onze business case aan een second opinion te onderwerpen. De Rebel Groep heeft specialisten in huis op gebied van financiering en risico's van (duurzame) energieprojecten waaronder geothermie.

De Rebel Groep heeft getoetst op de rekenkundige juistheid van het financiële model en de volledigheid en realiteitsgehalte van de onderbouwingen en aannames. Een deel van de conclusies en aanbevelingen van Rebel zijn terug te voeren op de fase waarin het project zich bevindt. Warmtestad heeft zich in deze fase primair gericht op het bepalen van de haalbaarheid van het project. De conclusies en aanbevelingen zijn van grote waarde voor de verdere uitwerking van de business case Noordwest.

De Rebel Groep concludeert dat het gehanteerde rekenmodel voldoende is uitgewerkt voor deze fase (bepalen haalbaarheid). De Rebel Groep geeft een aantal inhoudelijke / technische aanbevelingen voor het rekenmodel die ondertussen voor een groot deel in dit model zijn verwerkt. Deze aanpassingen hadden per saldo geen noemenswaardige invloed op het berekende rendement. De Rebel Groep concludeert dat het rekenmodel gedetailleerd en complex is. Zij adviseren het rekenmodel voor (potentiële) financiers en partners inzichtelijker te maken. Warmtestad zal het model de komende periode eenvoudiger en daarmee transparanter maken.

Verder maakt Rebel een aantal opmerkingen over de structurering van het project. De onderlinge verhoudingen tussen de onderdelen productie en distributie zijn nog niet exact gemarkeerd. Een constatering die wij delen maar pas kunnen uitkristalliseren wanneer het contracteren van de warmteafname verder is en er zicht is op de rol van de toekomstige partner. De structurering van het project wordt de komende maanden dus verder uitgewerkt.

Werkelijke kostprijs consument

In de business case is een prijs gehanteerd voor afname van warmte die is gebaseerd op de Warmtewet. Daarbij is een korting op de variabele warmtekosten doorberekend. De volgende stap in het project is het onderzoek naar de kosten die de bewoners van de aan te sluiten woonblokken in de huidige situatie betalen. Dit onderzoek is naar verwachting in juni afgerond. De huidige bewonerskosten worden dan vergeleken met de tarieven die in het rekenmodel aan de bewoners in rekening worden gebracht.

8. Externe financiering

Geothermie is een relatief nieuwe techniek in Nederland is en tot op heden eigenlijk alleen nog maar grootschalig voor glastuinbouw toegepast. Geothermie en warmtenet Noordwest gaat verder dan bestaande projecten in Nederland door grootschalige warmtelevering aan huishoudens en onderwijsfaciliteiten. Dit maakt dat dit project uniek is in Nederland en kan daarmee gezien worden als juist risicovol.

Dit heeft te maken met de onbekendheid met de materie voor gemeenten en het ontbreken van één op één voorbeelden. Ook het feit dat er voorafgaand aan de boring geen garantie gegeven kan worden dat boring voor geothermie succesvol verloopt en de put de prognoses gaat halen maakt dit project spannend. Dit betekent dat de gemeente Groningen dit project financieel niet alleen wil en kan dragen.

Raadsvoorstel - Kader en plankrediet Geothermie en warmtenet Noordwest

Overheden

Rijk

Het rijk dicht Geothermie een substantiële rol toe in de energietransitie. Minister Kamp schrijft in zijn brief van 2 april 2015 over de warmtevisie aan de Tweede Kamer dat hij sterk gaat inzetten op de transitie van warmte uit gas naar enerzijds de vermindering van de warmtebehoefte en anderzijds de verduurzaming van de warmteproductie. Binnen dit kader past dit project uitstekend.

Vanuit de rijksoverheid waren er al verschillende mogelijkheden gecreëerd om geothermie van de grond te krijgen. Vanuit de Subsidie Duurzame Energieopwekking (SDE+) is voor geothermie een exploitatiesubsidie beschikbaar. Hiermee krijgt een exploitant maandelijks voor elke geleverde hoeveelheid warmte een subsidiebedrag.

Daarnaast heeft de rijksoverheid een garantiestellingsregeling voor boringen bedacht. Deze RNES regeling dekt maximaal voor 85 % van het risico af wanneer een boring mislukt. Wij zijn momenteel ook bezig met een aanvraag in het kader van ELENA. Dit is een Europese regeling die innovatieve projecten helpt bij het vinden van financiering. Alle onderzoeken die daarvoor noodzakelijk zijn worden grotendeels door de EU terugbetaald aan de initiatiefnemer.

Provincie

De provincie Groningen spreekt in haar brief van 17 maart 2015 aan ons uit dit project van harte te ondersteunen. Geothermie wordt beoordeeld als veelbelovende techniek en past uitstekend binnen het provinciale energiebeleid. Het momentum van onze besluitvorming dit voorjaar valt gelijktijdig met de periode van provinciale verkiezingen en de vorming van een nieuw college van Gedeputeerde Staten. Ondanks deze bestuurlijke lastige periode heeft de provincie uitgesproken graag met ons nauw samen te werken aan dit project in 2015 en de periode erna. Ten ondersteuning hiervan stelt de provincie in de brief van 17 maart 2015, bovenop de in 2014 al verleende bijdrage van € 30.000, alvast een extra bijdrage ter beschikking van €70.000.

Private partners

Dit project heeft een positief verdienmodel en is dus interessant voor private investeerders. Dat maakt dat er een gereede kans is om ook de risico's van dit project te delen. Daarnaast is het belangrijk om kennis aan boord te halen en de verantwoordelijkheden rondom de boring en exploitatie goed vast te leggen / te verankeren. Het biedt veel comfort als de gemeente hiervoor niet alleen aan de lat staat. Deskundige partners (met inbreng eigen middelen) zijn wenselijk.

Omdat dit project gaat om een 'nutsvoorziening' voor onze inwoners en bedrijven ligt het niet voor de hand om een partner te vinden die alleen winstmaximalisatie nastreeft. Het rendement uit de business case ligt lager dan het rendement dat dit soort bedrijven nastreeft. Op dit moment zijn er verschillende oriënterende gesprekken met partijen. Uiteindelijk zullen wij tot een shortlist komen met partijen waar wij diepgaander verder mee praten. Op basis van de business case wordt een bidboek gemaakt waarop partijen zelf bepalen of dit project voor hen

Raadsvoorstel - Kader en plankrediet Geothermie en warmtenet Noordwest

interessant is. Er zijn contacten met nutsbedrijven (netwerk), energiebedrijven, financiers, deskundigen geothermie (operator) en warmtebedrijven.

Voor december 2015 moet duidelijk zijn of er een geschikte partij gevonden is voor geothermie Noordwest. Komende maanden ligt naast het verkrijgen van potentiële kandidaten ook voor onder welke voorwaarden met welke partijen samengewerkt kan worden en in wat voor soort (juridische) constructie een consortium gevormd kan worden.

9. Risico's en risicobeheersing

Risicomanagement is een belangrijk aandachtsveld binnen het project geothermie en warmtenet Noordwest. Dit wordt gehanteerd als hulpmiddel om op een gestructureerde en expliciete manier risico's in kaart te brengen, te evalueren en – door er proactief mee om te gaan – ze beter te beheersen.

Gelijktijdig met het opstellen van de business case is gestart met risicomanagement voor Warmtenet Noordwest, waarbij naast werksessies gebruik gemaakt wordt van online-tool RiskID. Zo is gedurende het proces steeds aandacht voor de risico's en zijn veel risico's in de afgelopen periode geminimaliseerd, gepasseerd en beheerst.

Er is onderscheid te maken in risico's verbonden aan de geothermische bron en aan het warmtenet zelf. Voor de geothermische bron is naast RiskID een aparte risicoworkshop, van een hele dag georganiseerd, waarbij een grote groep onafhankelijke deskundigen op het gebied van Geothermie aanwezig was.

Middels de risicoanalyse zijn de overheersende risico's gedetecteerd en zijn de hoogtes van de risicoreserveringen in kaart gebracht. De risicoreserveringen zoals nu in de business case zijn opgenomen lijken afdoende te zijn.